

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Halkbilimi Anabilim Dalı
Türk Halkbilimi Bilim Dalı

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DEDE
KORKUT HİKÂYELERİ'NDEN YARARLANILMASI**

Selcen GÜR SOY AKYÜZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DEDE KORKUT
HİKÂYELERİ'NDEN YARARLANILMASI

Selcen GÜRSOY AKYÜZ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Halkbilimi Anabilim Dalı
Türk Halkbilimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

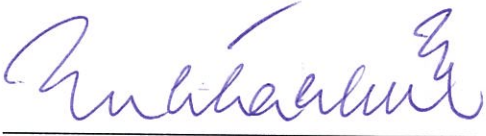
Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Selcen GÜRSOY AKYÜZ tarafından hazırlanan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri’nden Yararlanılması” başlıklı bu çalışma, 24/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU (Başkan)

Doç. Dr. R. Gülin ÖGÜT EKER (Danışman)

Prof. Dr. Muhtar KUTLU

Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR

Dr. Öğretim Üyesi Dilek TÜRKYILMAZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

24 / 06 / 2019

Selcen GÜRSOY AKYÜZ

“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir. Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr., R. Gülin ÖĞÜT EKER** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Selcen GÜRSOY AKYÜZ

ÖZET

GÜRSOY AKYÜZ, Selcen. “*Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri’nden Yararlanılması*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Bu araştırmanın amacı, Romanya’da Bükreş ve Köstence Yunus Emre Enstitülerinde Türkçe öğrenen Romanyalı öğrencilerden yola çıkarak Dede Korkut Hikâyeleri’nin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılabilirliğini göstermek ve hikâyelerden yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde nasıl faydalanılabileceğine dair öneriler sunabilmektir. Bu minvalde dört bölümden oluşan çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Romanyalı öğrencilerin Dede Korkut Hikâyeleri’ni okuyup anlama yeterlikleri değerlendirilmiştir.

Yabancı dil öğretiminde edebî eserlerin metinler üzerinde herhangi bir düzenleme ya da sadeleştirme yapılmadan kullanılması ile dil düzeylerine göre yeniden düzenlenerek kullanılması konusunda uzmanlar fikir birliğine varamamıştır. Bu konuda bazı uzmanlar yabancı dil öğretiminde özgün metinlerden yararlanmak gerektiğini düşünürken bazıları ise özgün metinlerin içerdiği yoğun art alan bilgisi ve karmaşık dil bilgisi yapısından dolayı yabancı dil öğretiminde kullanılmayacağını bu sebeple sadeleştirilmiş metinlerden yararlanmanın daha uygun olacağını ifade etmektedir. Bu görüşlerden hareketle çalışmada Türk edebiyatının sözlü kültürden yazılı kültüre geçiş döneminde yaratılmış en önemli ve en eski eserlerinden 12 Dede Korkut Hikâyesi’nden, uzman görüşleri alınarak belirlenen *Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi*, C1 düzeyine uygun olarak sadeleştirilmiştir.

Sadeleştirme için Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe B2 ders kitabında yer alan dil bilgisi listesi, Murat Aydın tarafından oluşturulan kelime listesi ile Gökhan Ölker’in hazırladığı yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü dikkate alınmış ve sadeleştirme bilimsel bir dayanak üzerinden yürütülmüştür.

Okuma becerisinin ölçülmesinde, ölçme aracı olarak çoktan seçmeli testten faydalanılmıştır. Sadeleştirilen metin 2017-2018 eğitim öğretim yılında Bükreş ve Köstence Yunus Emre Enstitülerinde C1- C2 düzeylerinde Türkçe öğrenen 20 öğrenciye kendi ders saatlerinde uygulanmış ve öğrencilerin anlama oranları ölçülmüştür.

Bu alışma ile yabancı dil olarak Türkçe ğrenenlerin dil yeterliklerine uygun, özgün edebi metinlerin seçilerek, metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde sadeleştirilip farklı dil seviyelerine uygun hâle getirilebileceği ortaya konmuştur. Bu tezin temel çıkış noktası, yabancı dil olarak Türkçe ğretiminde özgün bir metin üzerinde yapılan sadeleştirme çalışmasının uygulamaya yönelik nasıl yapılabileceğini göstermek ve alandaki okuma materyali eksikliğini gidermektir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut Hikâyeleri, yabancı dil olarak Türkçe ğretimi.

ABSTRACT

GÜRSOY AKYÜZ, Selcen. “*Using Dede Korkut Stories In the Field Of Turkish As a Foreign Language*”, Master’s Thesis, Ankara, 2019.

This thesis investigates the abilities of reading and understanding of the Dede Korkut Stories by Romanian students learning Turkish as a foreign language. The main aims of this study are to indicate the usability of Dede Korkut Stories in teaching Turkish as a foreign language and to offer concepts on how to utilize Turkish stories in the Turkish language by taking the Romanian students who learn Turkish in Bucharest and Constanta Yunus Emre Institutes in Romania.

There has been disagreement on the use of literary works without any regulation or simplification on the texts and their re-use according to their language level in teaching foreign language among experts. In this regard, some think that the use of original texts in teaching foreign language should be beneficial while some regard that due to the original text in the intensive knowledge of the field and the complex grammar structure the employment of these types of stories has disadvantages and therefore it would be more appropriate to benefit from simplified text. Based on these hypotheses, in this thesis, the story of Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı from the 12 Dede Korkut Story, considered as one of the most important and oldest works of Turkish literature in the transition period of oral culture to written culture, which is determined by taking expert opinions, is simplified in accordance with the level of C.1.

For simplification, I take into account the grammar list included in the Seven Climate Turkish B2 textbook prepared by the Yunus Emre Institute, the word list created by Murat Aydın and the word frequency dictionary of the written Turkish prepared by Gökhan Ölker and carried out the simplification procedure on a scientific basis.

I utilized the multiple choice tests to measure reading skills. I applied the simplified text to 20 students learning Turkish at C1- C2 levels in Bucharest and Constanta Yunus Emre Institutes during their course hours in 2017-2018 academic year and measured the rates of student’s understanding skills.

Based on the findings of this thesis, it has been shown that original literary texts suitable for the language proficiency of Turkish learners as foreign languages can be chosen and adapted to different language levels by making them simplified within the framework of the text-linguistic criteria. The main hypothesis of this thesis is to show how the simplification of original text in Turkish stories for teaching Turkish as a foreign language and application of this practice to foreign students and to eliminate the lack of reading materials in the field.

Keywords: Dede Korkut Stories, Turkish as a foreign language,

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	x
ÖNSÖZ	xi
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	3
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	7
1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	7
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	7
2. BÖLÜM: YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ	8
2.1. YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM	10
2.1.1. Dil-Kültür İlişkisi.....	12
2.1.2. Dil-Kültür ve Yabancı Dil İlişkisi	17
2.1.3. Avrupa Diller Öğretimi Ortak Çerçeve Metni'nde Kültür	21
2.2. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM ARACI OLARAK METİNLER	25
2.2.1. Metin Türü Olarak Yazınsal Metinler	28
2.2.2. Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Metinler	30
3. BÖLÜM: YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DEDE KORKUT HİKÂYELERİ	38
3.1. DEDE KORKUT HİKÂYELERİ	38
3.2. DEDE KORKUT HİKÂYELERİ'NİN TÜRK TARİHİ VE KÜLTÜRÜ AÇISINDAN ÖNEMİ	47
3.3. YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA HALK KÜLTÜRÜ- HALK EDEBİYATI	67
3.4. DEDE KORKUT HİKÂYELERİ'NİN YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLİRLİĞİ	70

4. BÖLÜM: DEDE KORKUT HİKÂYESİ İLE İLGİLİ ÖRNEK METİN UYGULAMASI	79
4.1. EVREN VE ÖRNEKLEM	79
4.2. VERİLERİN TOPLANMASI.....	79
4.3. VERİLERİN ANALİZİ	80
4.4. ÖĞRENCİLERİN UYGULAMANIN METİN ALTI SORULARINA VERDİKLERİ YANITLARA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR ..	83
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	95
KAYNAKÇA	100
EKLER.....	105
Ek-1: Orijinallik Raporu	105
Ek-2: Etik Kurul/Komisyon İzni.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Ek-3: Yunus Emre Enstitüsünden Köstence ve Bükreş Yunus Emre Enstitülerinde Yapılacak Uygulama İçin Alınan İzin Yazısı ..	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. ADÖÖÇM’de Belirtilen Sosyokültürel Ögeler.....	23
Tablo 2. Okuyucunun Keşfedilmesi ile Yaşanan Paradigma Değişimi	30
Tablo 3. Dede Korkut Hikâyelerindeki Kahramanlara Dair Değer Tablosu.....	42
Tablo 4. Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti B2-C1-C2 Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri.....	68
Tablo 5. Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2-C1 Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri.....	68
Tablo 6. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2-C1 Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri.....	69
Tablo 7. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2-C1 Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri.....	69
Tablo 8. Avrupa Dilleri Ortak Öneriler Çerçeve Metni’nde Okuma Becerisi Kazanımları	78
Tablo 9. Uygulamaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Bilgi Formu’na Verdiği Yanıtlar ..	80
Tablo 10. Uygulamaya Katılan Öğrencilerin Sorulara Yanıt Yüzdeleri	88

ÖN SÖZ

Geçmişte yaratılan metinler, milletlerin kendilerini anlatmak, tarih düşmek, geleceğe iz bırakmak gibi ihtiyaçlarından ortaya konmuşlardır. Oluşturuldukları kültür dairesini temsil eden, kendini tanıtır anlatan ve dolayısıyla diğer milletlerden farklarını da gözler önüne seren edebî metinler bu yönleriyle âdeta *kimlik* mahiyetindedirler. Bu düşünceden hareketle edebî bir metin yalnızca yaratıldığı dili konuşan milletler tarafından değil, diğer toplumlar tarafından da ulaşılabilir ise ortaya çıkma amacına hizmet edecektir. Günümüz dünyasında da kendini diğer toplumlara anlatmak, kültürlerarası iletişime geçmek isteyen milletlerin başvurduğu en temel yollardan biri yaşam tarzlarını, dillerini, gelenek göreneklerini, sanatlarını, kısacası kültürlerini en iyi şekilde yansıtabilecek edebî eserlerden yararlanarak *kimliklerini* göstermektir.

Tüm dünyada özellikle de eğitim ve turizm amaçlarıyla Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine artan talebin bir sonucu olarak Türkçe öğrenenler zamanla dilin inceliklerine, derinliklerine ve edebiyatına da yöneleceklerdir. Bu yönelim sonucu Türk edebiyatında ilk keşfedilecek eserlerden biri mutlaka ki Dede Korkut Hikâyeleri olacaktır. Söz konusu hikâyeler, Türk edebî ve kültürel mirasın önde gelenlerindedir. Bu bağlamda araştırma şunları içermektedir:

Araştırmanın birinci bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, yöntemi ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde kuramsal çerçeve kapsamında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürlerarası iletişim, dil-kültür ilişkisi ve yazınsal metinler açıklanmaktadır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türk tarihi ve kültürü açısından önemi vurgulandıktan sonra yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ders kitaplarında Dede Korkut Hikâyeleri'nin var olma durumu ortaya konmuş ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde bu hikâyelere yer verilebilir mi?, ne şekilde ve nasıl yer verilebilir? soruları yanıtlandırılmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde Romanya'da gerçekleştirilen uygulamadan yola çıkılarak yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Romanyalı öğrencilerin Dede Korkut Hikâyeleri'ni okuyup

anlama becerilerine ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırma verileri hem nicelik hem nitelik bakımından değerlendirilmiştir. C1 ve C2 seviyelerinde, öğrencilerin Dede Korkut Hikâyeleri’ni okuyup metin altı soruları yanıtlama düzeyleri tablo hâlinde gösterilmiş ve açıklanmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise araştırmada elde edilen bulgulara dair sonuçlara yer verilmiş ve sonuçlara bağlı olarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmayı tamamlama sürecimde, akademik yetkinliğiyle kendisinden çok şey öğrendiğim, umutsuzluğa kapıldığım her an hoşgörüsü ve teşvikiyle yanımda olan değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. R. Gülin ÖĞÜT EKER başta olmak üzere, özellikle de Romanya’da gerçekleştirdiğim uygulamalarda benden yardımlarını esirgemeyen, sorularımı, önerileri ve değerli tecrübeleriyle yanıtlayan arkadaşım Uzman Melda İrem MANTI’ya, hayatım boyunca maddî ve manevî tüm imkânlarını önüme sererek her an yanımda olan canım annem Merih GÜR SOY ve canım babam Korkut GÜR SOY’a, anlayışı, desteği ve sonsuz sabrı için sevgili eşim Nurettin AKYÜZ’e en kalbî teşekkürlerimi sunarım.

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bilginin hızla öğrenildiği, kavrandığı ve yayıldığı bir yüzyılda en etkili iletişim aracı olan dilin önemi ve ana dili dışında yabancı dil bilmenin de artık bir ihtiyaç olduğu genel bir kabuldür. İki veya daha fazla bireyin birbirleri ve toplum ile anlaşmasını sağlayan dil, toplumda bireyin kendini geliştirmesini ve varlık amacına erişmesini de mümkün kılmaktadır.

Dil; toplumsal yaşamın bir parçası olarak, sonsuz anlam boyutları taşıyan ve bunları ileten; fiziksel, ruh bilimsel, fizyolojik, zihinsel, toplumsal vb. pek çok olgularla kesişimleri bulunan bir işaretler dizgesidir. (Eker 2005: 5) Soyut bir alanda varlık gösteren dil, aynı zamanda da kişinin kendisini ifade ederek var olmasını, toplumda kendini kanıtlamasını, diğer insanlarla uyum içerisinde yaşamasını sağlamaktadır. Dilin en temel işlevi kişiyi yansıtmadır.

Dil; bir toplumun kültür birikimini yansıtan, topluma şekil veren ve aynı zamanda toplumdan etkilenen bir yapıdadır. Dilde var olan semboller, kelimeler, deyişler, atasözleri, kalıplar bir anda ortaya çıkmamış, geçmişten günümüze toplumda kümülatif şekilde ilerlemiştir. Bu kümülatiflik içerisinde kimi öğeler zamanla ayıklanmış, kimi öğeler ise kalıcılığını koruyarak toplumun kültür yapısına katkıda bulunmuştur. Bu nedenle bir toplumun dilini ve kültürünü, eş zamanlı birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen iki öge sayabiliriz.

Dil; kültüre tesir eden, kültür içerisinde yönlendirme gücü olan ve kültüre katkıda bulunan temel ögedir. Nasıl ki din, göç, savaş gibi olgular kültürün değişmesini, yok olmasını veya yeniden sentezlenmesini sağlıyorsa, dil de aynı şekilde kültürün varlık sahasında yeni bir oluşumu ifade etmektedir.

Kültür; tarihsel ve toplumsal gelişim süreci içerisinde insanların diğer nesillere aktarmak adına yarattıkları maddî ve manevî birikimi ifade etmektedir. Halkbilimi, antropoloji, sosyoloji ve diğer birçok alanın temel kavramı olan kültür, toplumun

hafızasıdır. Bir toplumun geçmişi hakkında fikir sahibi olmak ve aynı zamanda geleceğini yönlendirme noktasında kültür en temel özneyi oluşturmaktadır.

Küreselleşen dünya düzeninde sınırların gitgide yok olması, insanların ve toplumların birbirine yaklaşması, gelişmesi ve değişmesi sürecinde dilin oldukça önemli bir görevi vardır. Bugün birçok ülkede çok kültürlü bir yapının olduğu düşünüldüğünde yabancı dil öğreniminin ne denli önemli olduğu göz önüne çıkacaktır.

Yabancı dil öğretimi, ana dilinde yeterlik seviyesine ulaşan her bireyin farklı bir kültürü tanınması, o kültür hakkında bilgi sahibi olması noktasında önem arz etmektedir. Yabancı dil öğrenmenin ana nedeninin iletişim kurmak olduğu düşünüldüğünde, farklı bir kültürde yetişmiş bireyle iletişim kurmak sadece onun konuştuğu dilin kurallarını bilmek değil, aynı zamanda var olduğu kültürü de tanımakla mümkündür.

Her birey konuştuğu dilde kendi kültürüne ait izler taşımaktadır. Gündelik yaşamda konuşurken, ricada bulunurken, şarkı söylerken ya da bir olay anlatırken temelde ait olduğumuz kültürün diline yerleşen söz öbeklerini kullanmaktayız. Saussure bir sözcüğün anlatmak istediği anlamın tek başına yetersiz kaldığını, cümledeki diğer sözcüklerle ilişki hâlinde olduğunu söylemektedir. Dolayısıyla, cümle içerisinde bir sözcüğün dildeki karşılığını bilmek, o sözcükle kurulan cümleyi anlamaya yetmemektedir. Bu nedenle aynı zamanda sözcüğün kültürdeki yeri de bilinmelidir. (Aksan 2003: 147) Türkçede yer alan “Demir tavında dövülür.” atasözünün Fransızcada “Il faut battre le fer tandis (pendant) qu’il est chaud (Demir sıcakken dövülür.)” şeklinde yer aldığını söyler. Fakat bu iki atasözünde yer alan *tav* ve *sıcak* sözcükleri birbirlerinden oldukça farklıdır. Türkçedeki *tav* ın, anlamı Fransızcadaki ‘sıcak’ kelimesi ile birebir örtüşmemektedir. ‘Tav’ sıcak anlamının dışında; “kolay işlenebilmeleri için demire verilmesi gereken yüksek ısı, toprakta, kumaşta, kâğıtta bulunması gereken yeterli ısı ve nem” anlamlarına da gelmektedir. Kelimenin bu anlamını bilmek, aynı zamanda Türk kültürüne de aşina olmayı gerektirmektedir.

Yabancı dil öğretimi, aynı zamanda bir kültürün öğretilmesi anlamına geldiği için Türkçenin öğretilmesi Türk kültürünün de tanıtılmasını ihtiva eder. Bu nedenle bu alanda yapılan çalışmalarda Türk kültürünü içeren öğelere önem vermek, onların detaylı tanıtılmasını sağlamak ve kültürün yabancılara dil aktarımı ile doğru tanıtılmasını

istemek en temel amacı oluşturmaktadır. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri'nden yararlanmayı hedefleyen bu çalışmada da söz konusu amaç benimsenmiştir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Yabancı dil öğretiminde edebî metinler, yazınsal ürünler hedef dilin en üst seviyede ve incelikte kullanıldığı metinler olarak bu dili temsil ederken bir yandan da ait olduğu toplumun kültür birikimini taşıyarak nesilden nesile aktarır. Avrupa Diller Öğretimi Ortak Çerçeve Metni'nde yer alan dil öğretiminin 3 temel ilkesinden biri de dil öğretimi esnasında aynı zamanda kültürel değerlere de yer vermektir. Günümüzde bu görüşten hareketle, dil öğretiminin o dilin ait olduğu kültürden yadsınamayacağı kabul görmektedir.

Yabancı dil öğretiminde yazınsal metinlerin kullanımının öğrenmede etkili ve kalıcı kazanımlar sağladığı ve öğrenci motivasyonunu artırdığı araştırmalarda ortaya koyulmuştur. Buna rağmen yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde düzeylere göre hangi tür metinlerden nasıl ve ne şekilde yararlanılabileceğine dair yeterli çalışmanın yapılmadığı ve şu anda Türkiye'de ve yurt dışında yaygın bir şekilde kullanılan, bu çalışmada da incelenen Türkçe öğretim setlerinde Dede Korkut Hikâyeleri'ne yer verilmediği görülmüştür.

Edebiyat tarihçisi Fuat Köprülü'nün Dede Korkut Hikâyeleri için “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız yine Dede Korkut ağır basar” şeklindeki ünlü sözünden yola çıkarak “Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri'nden yararlanılabilir mi? sorusu bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Avrupa Dilleri Ortak Öneriler Çerçeve Metni'nde, dil öğreniminin yalnızca 4 temel dil becerisinden ibaret olmadığı ve öğrenilen dilin ait olduğu toplumun kültürünün de öğrenilmesi gerektiği önemle vurgulanmıştır. Çerçeve metinde sosyokültürel bilgi başlığı altında bu hususla ilgili şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Gerçekte bir dilin konuşulduğu toplumun bilgisi, kültürü dünya bilgisinin bir parçasıdır. Ancak bazı bilgilerin, öğrencinin önceki deneyimlerinin dışında olması ve tekdüze fikirlerle çarpıtılabilir olması nedeniyle, dil öğrencisinin özel bir dikkat göstermesi gerekmektedir. Bu kültüre bağlı özellikler belli bir Avrupa toplumu için belirleyici özelliklerdir ve şöyle örneklendirilebilir:

1. Günlük yaşam, örneğin:

- yeme ve içme, öğünler, sofraya kültürü,
- bayramlar,
- çalışma zamanları ve alışkanlıkları,
- boş zaman uğraşları (hobiler, spor, okuma alışkanlıkları, medya).

2. Yaşam koşulları, örneğin:

- yaşam standardı (yöresel, sınıfa özel ve etnik farklılıklarıyla),
- ev ortamı,
- sosyal güvence.

3. Kişiler arası ilişkiler (güç ve dayanışmaya dayanan ilişkileri de içerir), örneğin, aşağıdakilerle ilişkili olarak;

- bir toplumun sınıfsal yapısı ve sosyal gruplar arasındaki ilişkiler,
- farklı cinsiyetler arası ilişkiler (erkek/kadın; yaklaşma derecesi),
- aile yapıları ve ilişkileri,
- nesiller arası ilişkiler,
- iş ortamındaki ilişkiler,
- toplum ve polis, idare vb. arasındaki ilişkiler,
- etnik ve diğer halklar arasındaki ilişkiler,
- politik ve dini gruplar arasındaki ilişkiler.

4. Aşağıdaki etmenlere bağlı olarak değerler, inançlar ve tutumlar:

- sosyal sınıf,
- meslek grupları (akademisyenler, yönetim, memur, eğitilmiş ve eğitimsiz işçiler),
- varlık (kazanılmış ya da miras yoluyla),
- yöresel kültürler,
- güvenlik,
- kurumlar,
- gelenek ve sosyal dönüşüm,
- tarih, özellikle önemli tarihî kişilikler ve olaylar,
- azınlıklar (etnik, dini),
- millî kimlik,
- başka ülkeler, devletler, halklar,
- politika,
- sanat (müzik, güzel sanatlar, edebiyat, tiyatro, popüler müzik ve şarkılar),
- din,
- mizah.

5. Beden dili: Beden dilini yönlendiren toplumsal alışkanlıklara ilişkin bilgi de, dili kullananların/öğrenenlerin sosyokültürel yeterliğinin bir kısmını oluşturur.

6. Sosyal gelenekler, örneğin ev sahibi ve misafir ilişkilerine dayanarak;

- dakiklik,
- hediyeler,
- giyim,
- içecekler, öğünler,
- davranış ve sohbet kuralları ve tabular,
- ziyaret süresi,
- vedalaşmak.

7. Aşağıdaki alanlarda geleneksel davranışlar

- dinî gelenekler,
- doğum, evlenme, ölüm,
- halka açık toplantılarda ve törenlerde seyircilerin davranışları,

- kutlamalar, festivaller, dans ortamı, diskotekler vb” (Avrupa Konseyi, 2013: 103-104).

Çerçeve metninde ana hatlarıyla sınıflandırılmış yukarıdaki sosyokültürel öğeler bir toplumun kültürünü yansıtır. Dilini öğrendiğimiz bir toplumun, dilin alt yapısını oluşturan, arka planı olarak nitelendirilebilecek, onunla sıkı sıkıya bağlı olduğu kültürü de öğrenmek gerektiği düşüncesinden hareketle yukarıda bahsedilen ve neredeyse her bir maddeye dair izlere rastlayabileceğimiz bu çalışmanın konusu olan Dede Korkut Hikâyeleri'nin sosyokültürel bilgiye ulaşmada oldukça önemli bir eser, bir edebî metin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılacak metinlerin kültür aktarımına da hizmet edebilecek durumda olup olmadığı, düzeye uygunluğu, metinlerin düzenlenmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar üzerine araştırmalar yapılması gerekmektedir. Hangi metinlerin nasıl ve niçin kullanılması gerektiğini planlamak ve düzenlemek temel bir sorundur. Bu bağlamda bu çalışma örnek olarak seçilen yabancı dil olarak Türkçe öğretimi setlerinde (Hitit, Gazi, İstanbul, Yedi İklim Türkçe Öğretim Setleri) hiç karşılaşılmayan Dede Korkut Hikâyeleri'nde yer alan kültürel unsurların varlığını tespit etmeyi ve bu çalışmanın ardından Türkçe öğretim setlerinde ya da yardımcı materyallerde kullanımına yönelik birtakım bulguları ve yorumları içermektedir.

Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri'nden yararlanmanın metin seçiminde dikkat edilecek ilkelere, modern dil öğretim yöntemlerine ve dört temel dil becerisinden okuma becerisini geliştirmeye uygun olup olmadığını incelemek ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri üzerine yapılabilecek çalışmaları örneklemektir.

Çalışmanın yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ihtiyaç duyulan materyal geliştirme çalışmalarına özgün bir katkıda bulunacağı ve klasikleşmiş, kendini tekrar eden yaklaşımlara, yazınsal metinlere ve kültürel unsurlara farklı bir bakış açısı getirerek örnek niteliğinde bir çalışma olabileceği düşünülmektedir.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu alıŐma, halkbilimi ile yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanlarını birleştiren disiplinler arası bir çalışma niteliği taşımaktadır. Ayrıca Romanya’da Türkçe öğrenen Romanyalı öğrencileri konu alan ve söz konusu öğrencilerin Türk halk edebiyatı ürünlerini ve özelde bu çalışmanın ana konusu olan Dede Korkut Hikâyeleri’ni okuyup anlama becerilerini araŐtıran ilk araŐtırmadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Türkçe öğrenen Romanyalı öğrencilerin, Türk halk edebiyatının en önemli eserlerinden Dede Korkut Hikâyeleri’ni okuma ve anlama becerilerini değerlendirmek amacıyla alan araŐtırması yöntemiyle yapılan bu çalışmada, betimsel araştırma türlerinden tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi açısından hem nicel hem nitel bir çalıŐmadır.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu alıŐma, Romanya’daki Köstence ve Bükreş Yunus Emre Enstitüsünde, C1 ve C2 düzeylerinde Türkçe öğrenen öğrencilerden toplanan verilerle sınırlandırılmıştır.

2. BÖLÜM

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Türkler tarih boyunca geniş bir coğrafyaya yayılmışlardır. Türklerin bu yayılmacı politikası, aynı zamanda Türk dilinin de sadece kendi sınırları içerisinde değil, dışarıda da tanıtılmasına ve kabul görmesine olanak sağlamıştır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Türk dilini bilmeyen kişilere Ural Altay ailesinden ve sondan eklemeli bir özellik taşıyan Türkçenin öğretilmesini ifade etmektedir. Türkçenin öğretimi sürecinde, Türk dilinin grameri, söyleyişi, kurallarının yanı sıra aynı zamanda kültüre ait öğeler de aktarılmaktadır.

(İşcan 2011: 32) Türkçenin yabancılar için oldukça avantajlı bir dil olduğunu söyler ve yabancılar Türkçe öğretiminin faydalarını şu şekilde sıralar:

- Türkçe bilmek iş hayatı bakımından avantaj sağlamakta, Türkiye’de iş bulmayı kolaylaştırmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği sürecinde olan Türkiye’nin Avrupalılara hitap etmek adına aradıkları yabancı işçi açığını kapatma noktasında Türkçe bilmek oldukça önem arz eder.
- Türkçenin önemi ve geçerliliği her geçen gün artmaktadır.
- Çok dillilik çağın gerekliliğidir.
- Sondan eklemeli olması ve yazıldığı gibi okunması sebebiyle Türkçe oldukça kolay öğrenilen bir dildir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, önem verilmesi gereken bir konudur. Bir milletin kendi varlığını dil ile tanıtmayı hususunu içeren Türkçe öğretimi, Türklerin varlık gösterdikleri alanda geçmişten günümüze değin konuşulmakta ve üzerine çalışmalar yapılmaktadır.

Yabancılar Türkçe öğretimi noktasında yapılan ilk çalışma *Dîvânu Lugâti’t-Türk* tür. Araplara Türkçe öğretmek adına yazılan ilk eser olan *Dîvânu Lugâti’t-Türk*, Kaşgarlı

Mahmud tarafından 1068-1072 seneleri arasında kaleme alınmış Arapça-Türkçe mahiyetinde bir sözlüktür. Bağdat'ta yazılan eser, 8624 kelimedenden oluşmaktadır. Eser sadece Araplara Türkçeyi öğretmeyi değil, aynı zamanda Türk kültürünü de tanıtmayı amaçlaması sebebiyle çok önemlidir. 12. yüzyılda Karahanlı Türkçesiyle kaleme alınan eserde millî folklor, dönem kültürü, Türklerin yaşayış biçimleri de aktarılmaktadır. Bu yönüyle eserin bir sözlükten de öte, kültür hazinesi olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

(Akyüz 1994: 35) *Dîvânu Lugâti't-Türk*'ün yabancılara Türkçe öğretimi hususunda içerdiği özelliklerle başarılı olduğunu söyler ve bu özellikleri şu şekilde sıralar:

- Eser tümevarım mantığı ile kaleme alınmıştır. Kaşgarlı Mahmud eserde önce kural verip daha sonra örnekler üzerinde durmaktansa, önce örnekleri vererek örneklerden yola çıkarak kurala ulaşma mantığını ortaya atmıştır.
- Eserde verilen örnekler gündelik yaşamdan, atasözleri, türkü gibi gözle görülür ve gözlem gücü gerektiren öğelerden seçilmiştir.
- Eserde yer alan anlatım dili ve yapısıyla Kaşgarlı Mahmud, temelde Türk kültürünü tanıtmayı ve kültürün zenginliğini Araplara göstermeyi amaçlamıştır.
- Dil öğretiminde 'tekrar' oldukça önemlidir. Bunun farkında olan Kaşgarlı Mahmud, örnekleri sürekli kitap içerisinde tekrar etmiş ve kültüre ait örneklerin zihinde yerleşmesi noktasında çaba harcamıştır.
- Eseri yazarken sürekli kontrol eden ve üzerinden geçen Kaşgarlı Mahmud, dil öğreniminde hata payı olmadığını farkında olarak, dile gereken özeni göstermiş ve böylece eşsiz bir eser ortaya çıkarmıştır.

14. yüzyılda yazılan *Codeks Comanicus* yabancılara Türkçe öğretme noktasında yazılan ikinci eserdir. Kıpçaklara ve Kıpçak Türklerine Türkçeyi öğretmek amacıyla Alman ve İtalyan Misyonerlerce kaleme alınan eser, Latin harfleriyle yazılsa da eserde dinî parçalar ve atasözleri kısımlarında çok fazla yabancı sözcük kullanılmıştır.

14. yüzyılda yazılan bir başka eser de *Kitâbü'l-İdrak Li Lisanü'l Etrak*'tır. Ebu Hayyan tarafından kaleme alınan eser, bilinen ilk Türkçe gramer kitabı olma özelliğini de taşımaktadır (www.yabancilaraturkce.com, 2016).

Türkiye’de gerek Avrupa Birliği süreci gerekse yabancılarla olan etkileşimlerin artması sebebiyle çok kültürlü bir yapı meydana gelmiştir. Bu yapının zorunlu sonucu olarak ülkemizde farklı milletlerden insanların sayısı fazladır. 2010 yılında İstanbul’un ‘Kültür Başkenti’ seçilmesiyle turizmde de gelişen Türkiye her geçen yıl fazla sayıda ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır. Bu durumun olağan sonucu olarak yabancıların ülkemizdeki dili öğrenmesi hususunda yabancılara Türkçe öğretimi faaliyetleri sistematik bir hâl almıştır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi hususu özellikle 1950’li yıllardan sonra Çok Partili Dönem’le birlikte hayatımıza girmiş ve Türkçe yabancı dil olarak ülkemizde okuyan öğrencilere okutulmaya başlanmıştır. Fakat sistemli bir şekilde çalışmalara başlanması, 1990’lı yıllarla ülkemize yüksek tahsil görmek amacıyla gelmeye başlayanların sayısındaki artışla birlikte olmaktadır.

Türkiye’de bugün birçok üniversiteye bağlı kurulan dil merkezlerinde Türkçenin yabancı dil olarak öğrenimi noktasında eğitimler verilmektedir. Gazi ve Ankara Üniversitesi başta olmak üzere yükseköğrenim kurumlarında kurulan TÖMER yani Türkçe Öğrenim Merkezleri, modern dil eğitim setleri ve kendilerine göre oluşturdukları sistemleri ile yabancılara lisans ve lisansüstü düzeyde eğitimler vermektedirler. TÖMER’in yanında Türkiye’de bu alanda önemli çalışmalar yapan Yunus Emre Enstitüsünde de çalışmaların sistemli olduğu, yayınlara önem verildiği, hatta yurt dışındaki üniversitelerle bağlantılı çalışıldığı görülmektedir. Yurt dışından Türkiye’ye gelen öğrencilere burs sağlayan, Türkçenin tanıtılması noktasında sempozyumlar düzenleyen Yunus Emre Enstitüsü, Türk kültürünün yayılması noktasında da oldukça önemli çalışmalar yapmaktadır.

2.1. YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM

Bugün küreselleşmeyle birlikte dünyanın var olan çehresi değişmiş, giderek kültürel kaynaşma ve bir arada olma durumu başlamıştır. Hemen hemen dünyanın her noktasında iletişim ve ulaşım ağının gelişmesi, insanların farklı ülkeleri ziyaret etmeleri, tanınmaları ve farklı kültürleri görmeleri noktasında onları tetiklemektedir.

Kültürlerarası iletişim; medeniyetlerin oluşmasının en önemli basamağını ifade etmektedir. Her ülkenin, toplumun kendine ait bir yaşam biçimi olmakla birlikte medeniyet çok ayrı bir kavramdır. Medeniyet seviyesine ulaşmak için toplumların çalışması, çabalaması, aynı zamanda içerisindeki insanların bir kültür birikimi oluşturması gereklidir. Kendi kültürünü koruma amacıyla olan medeniyetler, aynı zamanda farklı kültürlerle de açıklık getirerek bir sentez oluşturabilirler. Dünyada ülkelerin birbirleri ile ilişkilerinde gitgide sentez sağlamaları kültürlerin kaynaşmasına da olanak vermesi açısından önemlidir.

Dil; bir kültür ve medeniyet oluşturmayı sağlayan en önemli olgudur. İnsanların toplu hâlde yaşamaları ile ortaya çıkan dil olgusu, aynı zamanda bu topluluğun ortak kültürüne ve mazisine de katkıda bulunur. Dil; kültürün en önemli ögesi unvanını bu şekilde elde eder.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi sürecinde coğrafi yakınlık, ortak geçmiş ve deneyimler iki farklı kültürün sentezlenmesini, iletişiminin güçlü olmasını sağlamaktadır. (Yağbasan 2010: 48) yaptığı bir çalışmada Türk-Yunan ilişkilerinin Türkçe-Yunanca ilişkisini de etkilediğini, dil ile millet arasındaki ilişkinin kültürel bağlamda ele alınabileceğini ifade etmiştir. Yunanistan'ın bağımsızlık almasının ardından Türkiye ile Yunanistan birbirine komşu iki ülke hâline gelmiştir. Yunanlıların Osmanlı Devleti döneminde bağımsızlık elde ederek kendi milletlerini kurlmalarının ardından Türk-Yunan ilişkileri istenilen şekilde ilerlememiştir. Fakat iki ülke arasındaki coğrafi yakınlık aynı zamanda dilde ortak terimlerin olmasına, kültürde de benzerliklere olanak sağlamıştır. Örneğin; iki dilde de yer alan şu kelimeler ortak mânâ ihtiva eder: ambal=ömbül, imbal, andal (sebze ve fide dikmek için açılan ark, evlek), anavalı=anavul (bent başı), anadat=anadut, beldanat (harmanlarda sap atmak için kullanılan aygıt, yaba), elemye=elemle, elemli (makara sarılan iplik çıkırığı), penevrenk=benevrenk, menevre (kadınların giydiği aba don), evlek=hevlek (tarlaya tohum atmak için açılan ark), dikel=tikel, dikeleç, göbelek=ocuk-mantar, gugumavuk=kokumak (baykuş), körepe=kürebi (küçük balta). Kelimelerin ortaklığı gibi geleneklerin de ortaklığına sıkça rastlanır. Bu durum coğrafi yakınlık ve tarihsel ilişki kaynaklıdır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde, dünyadaki gelişmeler ışığında ülkemize gelen turistler ve Türk insanının farklı ülkelere dağılması durumu vardır. Bu iki durum da kültürler arası iletişimin sağlanması noktasında oldukça önemlidir.

Kültürlerarasılık terimi özellikle 1940 yılında, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra literatürde yer almış ve bir milletin farklı milletlerle kurdukları bağı ve kültür değişimini ifade etmesi noktasında kullanılmıştır (Sarı 2004: 4). Kültürlerarası iletişim denildiğinde farklı kültürde, etnik kimlikte kişilerin birbirleri ile iletişime geçmeleri, birbirlerini düşünce, inanç, davranış noktasında anlamalarını ifade eden iletişim türüdür.

Tarihsel süreçte Türklerin Avrupa başta olmak üzere birçok coğrafyaya yayılması ve birçok coğrafyadan da göç alması sebebi ile Türk kültürü ile farklı kültürlerin iletişim kurdukları görülmüştür. Türklerin farklı kültürlerle olan kültürlerarası etkileşimi, dilin ve kültürün yayılması noktasında oldukça önem arz etmektedir. Bu etkileşim sayesinde bugün Türkçe dünyadaki önemli birçok dil gibi yabancılara öğretilmektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi hususu, aynı zamanda Türk kimliğinin de sınırları dışına taşması ve öğretilmesi ilkesini içermektedir.

2.1.1. Dil-Kültür İlişkisi

Bugün dilimizde ve gündelik yaşamda çok fazla kullanılan 'kültür' kelimesi, insanı ve insana ait olan her şeyi tanımlayan ve içine alan oldukça önemli bir ögedir. Kültür, insanın yaşam alanında hafızasını oluşturan ve onun yaşamdaki değerler bütününe ifade eden bir kavramdır. Kültüre dair birçok tanım olmakla birlikte, Türk Dil Kurumunun (1999) tanımına göre Fransızcada 'culture' şeklinde yer alarak dilimize gelen 'kültür', "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" anlamlarına gelmektedir (TDK 1999: 300).

Kültüre dair literatürde birden çok tanım bulunmakta ve bu tanımlar temelde kültürün 'maddî' ve 'manevî' değer yönü üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kültürün maddi yönü daha çok gözle görülebilir alanda kültürü yansıtan öğelerin varlığını ifade etmektedir. Bunlar

anıtlar, evler, müzeler gibi taşınmaz; fakat, varlığı belirli olan şeyleri kapsamaktadır. Kültürün manevî yönü ise görünemeyen; fakat, varlığı hissedilen inanışlar, tutum ve davranışlar, gelenekler, dil, gibi öğelerden oluşmaktadır. Hem maddî hem de manevî kültür temelde birbirini besleyen ve birbirinden beslenen iki kavramdır.

Kültürün oluşma süreci zaman alan, gittikçe artan ve biriken bir olgudur. İnsanın var olduğu her alanda yaşam biçimi, hayata bakış açısı, bilgi ve deneyimleriyle oluşturduğu kültür nesnesi zamanla birikim göstererek bir karakter kazanmaktadır. Bu nedenle kültürün zaman çizelgesinde olgu ve durumların süreçlerden geçerek yayılması ve kültürü oluşturması durumu gözlenmektedir.

İnsanlar toplum içerisinde hem birbirlerine ihtiyaç duymaları hem de sosyal bir varlık olmaları sebebi ile birlikte yaşamaktadırlar. Bu birlikte yaşam insanlara üretim noktasında oldukça malzeme kazandırmaktadır. Toplumdaki bu malzemenin en gözle görülebilen şekli dil ve alışkanlıklara bağlı olan kazanımlardır. İnsanların dili kullanması, gündelik yaşamda alışkanlıklarına bağlı olarak geliştirdikleri davranışların temelinde yer almaktadır. Dil ve alışkanlıklar kümülatif olarak ilerler ve zamanla önemli bir birikim olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle dile ve alışkanlıklara bakarak aynı zamanda kültür yapısı hakkında da bilgi sahibi olunabilmektedir.

İnsanın elleriyle ürettiği maddî manevî her şeyin kültürel varlık olma noktasında aday olduğunu belirten Aristo'nun, bu söylemi temelde insanın kültürel bir varlık olmasından kaynaklanır. İnsanın duygu, düşünce, inanç ve ruh yapısına bağlı olarak ortaya koyduğu her şey, zamanla onun üretimlerine de yansımaktadır. Bu üretim sadece maddi değil, aynı zamanda söylem ve alışkanlık içeren üretimleri de ifade etmektedir. İşte kültür insanın kendi ruhunda yer alan tüm bu duyguların dışa vurumu, sahnelenmesidir.

Bir toplumun kültürel birikimine bakarak, o toplumun genel yapısı ve medeniyeti hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. (Kafesoğlu 1998: 25) medeniyetin kültürden doğduğunu söylemiştir. Bu söylemin arka planında medeniyetin oluşması noktasında kültürün 'kümülatif' özelliğinin olduğu, kültürel öğelerin bir araya gelerek bir nitelik oluşturduğu fikri bulunmaktadır. Kültürün medeniyetin oluşmasına katkısı noktasında önemli düşünceleri olan Ziya Gökalp, kültürün millîlik unsuru barındırdığını, oysa

medeniyetin milletlerarası özelliğinin olduğunu ve medeniyet noktasında kültürlerin bir araya gelmesi gerektiğini söylemiştir. Dili kültürün en önemli ögesi sayan Gökalp, milletin duygu ve düşüncelerini yansıtan en önemli araç olan dilin kültüre yardımcı bir unsur olduğunu ve kültürü beslediğini söylemektedir.

Kültürü besleyen ve oluşturan birçok öge bulunmaktadır. ‘Dil’, ‘din’, ‘tarihî miras’, ‘savaşlar’, ‘göçler’ ve ‘ziraat’ kültürü oluşturan olgulardandır. Bunların arasında yer alan din, kültürün varlık sahasında bireylerin tinsel yaşamını, inancını ve inancı noktasında edindiği düşünce yapısını ortaya koymaktadır. Bireyin ve içerisinde yaşadığı toplumun dini, aynı zamanda onun toplumdaki yaşamını da şekillendirmesi noktasında oldukça önemlidir. İnsanlığın var olduğu dönemlerden itibaren her birey yaşamına bir varlık sebebi aramış ve bu arayış sonucunda dine yönelmiştir. Din doğrultusunda inanan birey, inançlarını yansıtmaya noktasında ürünler ortaya koymuştur. Henüz tarihî çağların başlamadığı dönemlerde insanlar çeşitli şekillerden putlar yapmışlar, onlara inanmışlardır. Aynı şekilde tapınaklar, dinsel yerler inanmanın maddî yönüyle oluşan ürünlerdir. Ortak bir dine ihtiyaç olmaksızın her ülkede veya toplumda, bireyler inançları noktasında anlayış, yaşam biçimi, ortak hafıza, düşünce yapısı, inanç ritüeli ve alan üretmişlerdir. Tüm bu üretimler temelde bireyin dinini yaşamasının yanında geleceğe de kalacak geleneksel bir dinî birikimi de oluşturduğu için aynı zamanda kültüre de hizmet etmektedir.

Kültürün kümülatif olması, onun aynı zamanda hem geçmiş hem de gelecek ile olan ilişkisinden kaynaklıdır. Kültürün bir kolu sürekli geçmişte iken, diğer kolu geleceğe bağlıdır ve geleceği şekillendirmektedir. Bu nedenle kültür aynı zamanda ‘miras’ kapsamında yer almaktadır.

Savaşlar, kültürün yok olmasında ve yeniden oluşmasında veya herhangi bir bölgede yeniden şekillenmesinde oldukça önemli rol oynamaktadırlar. Savaş süresince iki farklı kültürün birbirlerine verdiği zararın yanında, bu kültürlerin tanışması ve kaynaşması durumu da olmaktadır. Rönesans’ın Avrupa’da ortaya çıkması, temelde savaş sonucu çeşitli medeniyetlerin Avrupa’ya gelmesi ve seneler süren birikimin şekillenmesi sonucu oluşmuştur.

Göç de, tıpkı savaş gibi herhangi bir bölgedeki kültürel birikimi şekillendiren ve taşınmasında etkili olan bir ögedir. Göçle birlikte insanlar bulunduğu yerin alışkanlıklarını, yaşama bakış açılarını yanlarında taşıyarak başka bir alana götürürler ve oradan da etkilenerek “sentez” bir kültürün oluşmasını sağlarlar.

Bir bölgedeki insanların yaşam koşulları, topraktan faydalanmaları ve toprağı kullanma biçimleri onların yaşama bakışını ve geride bıraktıkları ürünleri etkilemektedir. ‘Ziraat’ kavramını içine alan bu yapıda, kültürün toprağı bıraktıkları söz konusudur.

Kültürü oluşturan ögeler arasında yer alan ve belki de bu ögelerin en önemlisi olan “dil”, kültürün dinamik yapısını ve manevi yönünü yansıtan bir ögedir. Kültür içerisinde dilin önemini anlatmadan evvel, dilin ne olduğu ve işlevi üzerine detaylı değinmek gereklidir.

Dil, Türk Dil Kurumunun da tanımıyla (1999) “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban” anlamına gelmektedir. Dilin temel işlevi iletişimdir. “İletişim” kökeni Latince “communico” kelimesinden gelen ve “ortaklaşma, paylaşma” mânâsı olan bir sözcüktür (Açıkgöz 2005: 20). İnsan var olduğu andan itibaren bir çevre içerisinde yaşamını sürdürür ve bu çevre ile bir bağ kurar. Çevreden gelen algılar kişinin davranışlarında değişimler yaparak, aynı şekilde çevreye bir algı yaymasına olanak sağlar. İnsanların gündelik yaşamında birbirleri ile ihtiyaçlarını, beklentilerini, amaç ve dertlerini paylaştığı ortak yaşam alanındaki anlaşma biçimine “iletişim” denilmektedir. İletişim kişilerin dış dünyayı anlatım yoluyla yorumlaması ve anlamlandırmasıdır. Üretmek mânâsında da kullanılabilen iletişim; kelime, duygu ve düşüncelerin üretilmesi ve bu üretimin dış dünyada anlam bulması kapsamında değerlendirilmelidir. Bütün iletişim tanımlarında iletişim için iki ya da daha çok insanın varlığı, uygun bir ortam ve ileti mesajı bulunması oldukça önemli ve zaruri sayılmıştır. Dil, iletişimin temel yapısını oluşturmaktadır. İki veya daha fazla insanın anlaşması, iletişim kurması noktasında dil etken ögedir. Dilin varlığı ile ancak insanlar iletişim kurabilmektedir (Bursalıoğlu 1991: 116)

Dilin kültür içerisinde en temel görevi ‘taşıyıcılık’ tır. Dil, kültürün gelecek kuşaklara taşınmasını ve bu kuşaklarca devam ettirilmesini sağlamaktadır. Bugün insanların iletişim kurarken kullandıkları birçok kelime, jest, mimik veya kural kökü geçmişe dayanan bir yapıdadır. Geçmişten aldığı birikimleri gelecek aynasında da görmek isteyen insan, iletişim dili ile bunları taşıma görevini üstlenir.

(Aksan 1977: 96) dilde yer alan sözcüklerin bazen var olan geleneği, alışkanlığı, örf ve âdeti taşıdığını ve geleceğe aktardığını söylemektedir. Örneğin; geçmişi çok eski olan bir masal, söz veya konuşma alışkanlığı dil sayesinde insanlar arasında kullanılarak başka bir zaman dilimine aktarılmaktadır. Bugün kullandığımız birçok atasözü, temelde bizden seneler evvel yaşayan insanların sözü olmasının yanında gündelik hayatta kullanılarak geçerliliğini korumuş ve insanlar arasında yaşamaya devam etmiştir. Atasözleri, toplumun alışkanlıklarını yansıtan en önemli dilsel öğelerdir. Bir toplumun dilindeki atasözlerine bakılarak yaşam biçimi hakkında kesin kanılara varılabilmektedir. Örneğin; “Misafir kismetini ile gelir” atasözü temelde Türk kültüründe yer alan misafire verilen değeri göstermektedir. Türklerin misafiri değerli bulması, gelmeden evvel onun için hazırlık yapması ve onu iyi ağırlamak adına çalışmaları Türk toplumunun alışkanlıklarına vurgu yapmaktadır. Bu atasözü dil aracılığı ile geçmişten günümüze gelerek, Türklerin aslında geçmişte de misafirperver olduklarını bizlere göstermektedir.

Bir milletin dili ne denli canlı ve hareketliyse, kültürü de o denli canlı ve hareketlidir. Bundan yola çıkarak dil ve kültürün ayrılmaz bir bütün olduğu ve birbirinin aynası olduğu söylenebilir. Bir milletin diline bakılarak kültürü, kültürüne bakılarak da dili hakkında bilgi edinilebilir.

(Ünalın 2005: 43) dilin toplumun ‘kimliği’ olduğunu söylemektedir. Kimlik, bireyin ve toplumun hüviyetini tanımlayan ve varoluş amacını gösteren yegâne belgedir. Somut kimlikten öte, soyutta olan ve insanın yaşam biçimine, varlık amacına vurgu yapan kimlik, dil sayesinde toplumun da yansıtılması noktasında önem kazanmıştır. Ünlü şair Yahya Kemal Türk milleti için “kökü mazide olan ati” ifadesini kullanmıştır. Bu ifadede de yer aldığı gibi bir şekilde geçmişten kopmadan geleceği kurmak önemlidir. Bunun adına da toplumun kimliği olmalı ve toplum bu kimliğe sahip çıkmalıdır. Dil,

kimliğin göstergesi olan kavramların geçmişten alınıp geleceğe taşınması noktasında önem arz etmektedir.

(Göçer 2013: 32) dil – kültür ilişkisini “ağaç-kök” ilişkisine benzetmiştir. Kültür bir ağaç ise, dil o ağacın kökünü ifade etmektedir. Dilin varlığı ile kültür daha sağlam ilerler ve içerisindeki öğelerin yaşatılmasını sağlar.

2.1.2. Dil-Kültür ve Yabancı Dil İlişkisi

Dil bir toplumun yapısını inşa eden, o toplumdaki yaşam biçimini şekillendiren, topluma yön veren ve eş zamanlı olarak toplumdaki etkilenen bir kavramdır. Bir toplumun diline bakılarak o toplumun yaşam biçimi, gelenekleri, alışkanlıkları ve daha birçok şey hakkında fikir sahibi olunabilir. Bu anlamda dil bir ülkenin ‘kendiliğini’ yansıtan en önemli öğedir.

Bugün dünya üzerindeki birçok toplum birbirleri ile dil sayesinde anlaşmakta, dilde yer alan öğeler sayesinde yakınlık kurmaktadır. Sadece arkadaşlık ve sosyallik boyutu değil, dilin ülkelerin geleceğine etki eden siyasi ve yaşam boyutu da bulunmaktadır. Bir ülkenin diline vâkıf olmak aynı zamanda o ülke insanını anlamaya başlamanın da ilk evresi olacağı için, yabancı dil öğrenmek oldukça önemlidir.

Yabancı dil öğrenmenin temelinde, dünyada var olan küreselleşme ekseninde gelişen bir kavram olan ‘kültürlerarasılık’ yer almaktadır. Kültürlerarasılık, homojen olmayan toplumlarda geçerli olan, farklı kültürlerin bir arada olmasının zorunluluğu olarak türeyen çok kültürlü yapıyı ifade etmektedir. Bugün dünya üzerinde gelişen iletişim ve ulaşım ağının bir sonucu olarak her toplumun kültürlerarası bir yapıya sahip olduğu veya olabileceği söylenebilir.

(Tomlinson 1999: 61) kültürlerarasılığı, kültürlerin birbirleri ile iletişim hâlinde olmaları, birbirlerinden etkilenmeleri ve heterojen yapıda bir kültür meydana getirmeleri olarak açıklamaktadır. İnsanların sembolik normlarla anlam inşa etmeleri olarak tanımladığı kültürün, diğer kültürlerle bir araya gelmesi ve yeniden anlam bulması, hatta anlam zenginleşmesi ‘kültürlerarasılık’ tır. Kavram, içerisinde yer alan toplumun

yaşamında çatışma oluşturacak şekilde dizayn edilebildiği gibi, olumlu şekilde ele alındığında ise tamamen kültürlerin çeşitlenmesi, zenginliği anlamlarına da gelmektedir. Kültürlerarasılık, temelde çok kültürlülüğü tetikleyen bir olgudur. ‘Çok kültürlülük’, ilk defa 1941 yılında literatürde yer almış ve toplumdaki çok katmanlı kültür çeşitliliğini ifade etmek adına kullanılmıştır. Çok kültürlülük, kültürlerin bir araya gelmeleri, etkileşimde bulunmaları ve asimile olmadan katmanlı bir yapıda kültürel birlik oluşturmalarını ifade etmektedir. Bugün gerek Türkiye’de gerekse dünyanın birçok ülkesinde farklı etnik yapıya, dine, düşünce biçimine ait insanların bir araya gelerek oluşturdukları çok kültürlü yapılar bulunmaktadır. Çok kültürlü yapı içerisindeki her birey kendi dili, dinî ve yaşam biçimi ile özgün olduğu gibi, çok kültürlülüğe katkı yapan diğer kültürleri de tanımalı, anlamalı ve öğrenmelidir. Bu tanıma süreci, çok kültürlülüğün kaos ve çatışma yerine, zenginliğe dönüşmesine katkı sağlayacaktır.

Günümüzde yabancı dil öğrenimi ülkelerin siyasi, sosyal ve toplumsal ilişkilerini şekillendirmekte, onlara yön vermekte ve ülkelerin kaderlerini etkilemektedir. Yabancı dil, küreselleşen dünyanın bir gereği değil, zorunluluğudur. Bugün dünya üzerindeki birçok ülkenin birbiri ile uluslararası arenada olan iş birliği, temelde anlaşmanın da bir sembolüdür ve anlaşmanın temel yolu da dilden geçmektedir.

Dille kültür arasında sıkı bir ilişki olduğu gibi, yabancı dille de kültür arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Bir ülkenin yabancı dilini öğrenmek temelde sadece dildeki kuralları öğrenmek, alfabe ve dil sistemlerini öğrenmek değil; aynı zamanda kültüre aşina olmak ve kültürden yola çıkarak dilin işleyişini kavramaktır.

Dil öğreniminde kullanılan malzemeler göz önüne alındığında; kitaplar, CD’ler, filmler veya konuşma diyaloglarına bakıldığında materyallerin temelde içerisinde oluşturulduğu toplum yapısını yansıtacak biçimde olduğu görülmektedir. Dil öğrenimine dair oluşturulan her materyalde kültüre dair bir iz bulunmaktadır. Ders kitaplarında kullanılan dil, anlatılan diyalogdaki âdetler, filmlerde yer alan kişilerin yaşamlarına dair izler, içerisinde yer alan toplumun kültüründen etkilenerek hazırlanmaktadır.

Yabancı dil öğreniminin temel amacı, farklı dilden bireylerle iletişime geçmektir. İletişim sadece dilde var olan kelimelerin kurallara göre dizilip kullanılması değildir. İletişim, aynı zamanda karşıdaki bireyi ‘anlamak’ tır. 1980’li yıllardan itibaren, yabancı dil öğretiminde kültüre dair öğeler kullanılmaya başlanmıştır. Bunun en önemli sebebi dili öğrenirken, karşıdaki bireyin yaşam biçimini de öğrenmek ve dile aktardığı kültürel öğelerle iletişimi sağlamaktır. Dilde sadece dilbilimsel öğeler yer almamaktadır. Aynı zamanda insanların iletişimi sırasında sosyoloji, antropoloji, tarih, hatta edebiyat da devreye girmektedir. Gündelik yaşamda yabancı biriyle konuşan bir bireyin karşısındakinin kullandığı atasözünü anlaması için, o kişinin kültürünü bilmesi, atasözünün kültürde ne mânâda yer aldığına vâkıf olması gereklidir.

(Köşker 2015: 414) yapmış olduğu çalışmada yabancı dil öğretiminde kültür aktarımının önemini ele almıştır. Çalışma kapsamında B1-2 ve B2-1 seviyesinde Fransızca hazırlık sınıfı öğrencilerine 15 hafta ders verilmiş, ders sonunda dile ait kültür hakkında neler öğrendikleri ve öğrendiklerinin dile etkisi araştırılmak istenmiştir. Yapılan araştırmada öğrencilerin ‘toplum’, ‘sanat’, ‘siyaset’, ‘gastronomi’, ‘turizm’, ‘tarih’, ‘ekonomi’, ‘eğlence’, ‘moda’, ‘din’ ve ‘spor’ olmak üzere 11 alandan sıkça sözcükler kullandıkları, özellikle topluma dair kullandıkları kelimelerin oldukça fazla olduğu görülmüştür. Çalışmayla birlikte öğrencilerin dili öğrenirken temelde o dile ait kültürü de öğrendikleri, kullandıkları kelimelerin çoğunlukla toplumun gündelik yapısında yer eden kelimeler olduğu ve bu kelimeleri öğrenmenin temel yolunun da aynı zamanda toplumu öğrenmekten geçtiği sonucuna erişilmiştir.

Rivers’den aktaran Müfit Şenel, dil aracılığı ile kültür öğreniminin insana katkılarını şu şekilde sıralamıştır:

- İnsanların eylemlerinin nedenini doğru anlamaktır. Her birey eylemlerini yaparken içerisinde bulunduğu toplumun psikolojik, sosyal vb. yapılarından izin aldığı için bireyi ve onun eylemlerini anlama noktasında dil aracılığı ile kültürü öğrenmek önemlidir.
- Yaş, cinsiyet, sosyal sınıf vb. değişkenlerin insanların yaşamlarına ve kültürlerine etkisini anlamak adına önemlidir.

- İnsanların kriz durumlarında bir kültür içerisinde ne şekilde davrandıklarını ve bunu dile ne şekilde yansıttıklarını anlamak adına önemlidir.
- Dilde yer alan ortak kelime ve imajların, kültürdeki ortak görünümüleri yansıtmak istediğini anlama noktasında önemlidir.
- Öğrenilen kültür ile kendi kültürü arasındaki bağın ve farklılıkların genel durumunu görme ve böylece adaptasyon sürecini rahat atlatma noktasında önemlidir.
- Her türlü alandan öğrenilen dilin aynı zamanda kültürü ile pekiştirileceğini kavrama noktasında önemlidir.
- Öğrenilen dile ait kültüre empati duyma, anlama noktasında önemlidir (Şenel 2013: 21)

Dil - kültür ve yabancı dilin birbirleri ile olan sıkı ilişkisini anlama noktasında folklor oldukça önemlidir. ‘Halkbilimi’ şeklinde de ifade edilen folklor, bir ülkede yaşayan kültürün içselleştirilmiş ve özgün hâlini anlatmaktadır. Ülkenin kendisine, şehirlerine has olan; hatta bölgeleri içerisinde de farklılık gösteren folklorik öğeler, temelde kültürün en iç hâlini de yansıtmaktadır. Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretiminde folklordan faydalanılmaktadır. Atasözleri, türküler, maniler ve daha birçok şeyin dilde kullanımının öğretilmesi, aynı zamanda kültürün de tanıtılması noktasında oldukça önem arz etmektedir. Nasıl ki bugün Türkiye’de İngilizce öğreniminde temel basit düzeyde masal kitapları, bulmacalar veya çizgi filmlerle çalışmalara başlanıyorsa, yabancılara Türkçe öğretiminde de yöresel türkülerin, Keloğlan masallarının, Nasrettin Hoca fıkralarının anlatılması hem kültürün tanıtılması hem de dilde kültürün kurduğu bağlamın açıklanması noktasında oldukça önemlidir.

(Aydın 2013: 182) yaptığı bir çalışmada yabancılara Türkçe öğretiminde faydalanılan atasözlerinin ne denli katkıda bulunduğu noktasında öğrenci görüşleri almıştır. İzmir’de bir ilköğretim okulunda yapılan çalışmada 30 öğretmene anket uygulanmış ve anket sonucunda atasözlerine dair araştırma yapılmıştır. Sonuç olarak öğretmenlerin özellikle konuşma ve yazma alanında atasözlerinden faydalandıkları, dilde anlatım zenginliği ve anlama becerisi, düşüncede ders çıkarma, kültürde ise farkındalık yaratma rolüyle atasözlerinin sıkça kullanıldığı ve yabancıların kültürü algılamaları noktasında oldukça önemli katkılarda bulunduğu ortaya çıkarılmıştır.

Bugün sadece Türk dilinin değil, başka herhangi bir dilin de öğretilmesi sürecinde kültüre ait öğelerin ön plana çıkarılması ve kullanılması durumu mevcuttur. (Cortazzi ve Jin 1999: 127) İngilizcenin yabancı dil olarak öğretilmesi hususunda hazırlanan ders kitaplarının kültürel öğelere göre dizayn edildiğini söyler ve bu bakımdan ders kitaplarını üçe ayırır:

- Kaynak Kültüre Dayalı Ders Kitapları
- Hedef Dilin Kültürüne Dayalı Ders Kitapları
- Uluslararası Kültürü Hedef Alan Ders Kitapları

Kaynak kültüre dayalı ders kitapları, başka bir dili öğrenen kişinin kendi kültürünü kapsayan kitaplardır. Hedef dilin kültürüne ait ders kitapları; öğrenilecek olan yabancı dilin kültürünü içeren ders kitaplarıdır. Son olarak uluslararası kültürü hedef alan ders kitapları ise, temelde uluslararası kültürün kabul ettiği, İngilizce gibi dünya dillerini içeren genel bir kültürün tanıtılması adına oluşturulan kitaplardır.

2.1.3. Avrupa Diller Öğretimi Ortak Çerçeve Metni'nde Kültür

Avrupa Diller Öğretimi Ortak Çerçeve Metni (ADÖOÇM) ¹ temelde Avrupa ülkelerinde dil öğrenimi çerçevesinde materyallerin hazırlanması, konu detayına inilmesi vb. durumu içine alan ve yabancı dil öğrenim kurallarını içeren yönetmeliğin genel adını ifade etmektedir. Dilin sadece içeriğini ve dile ait özellikleri değil, aynı zamanda kültürü de içine alan ve tam anlamıyla yabancı dil öğretimini kültür öğrenimi noktasına getiren bu sistem, modern dil öğrenme tekniklerini ve kurallarını da içerisine almaktadır.

ADÖOÇM dilin karmaşık olan sistematik yapısının parçalanmasını, her bireye göre ne şekilde algılanacağını belirlenmesini ve dilin en kolay hem anlaşılabilir hem de konuşularak öğrenilmesini ifade edecek kapsamları içermektedir.

¹ Avrupa Diller Öğretimi Ortak Çerçeve Metni, bundan sonra bu kısaltma ile anılacaktır.

ADÖÖÇM; dil öğrenim programlarının planlanması, dil sertifikalarının planlanması, kendi kendine öğrenmenin planlanması, öğrenim programlarının planlanması ve içeriğinin yönetimi alanlarını kapsamaktadır (Avrupa Konseyi 2013: 15-16).

ADÖÖÇM’de yer alan konular kendi içerisinde tutarlı, kapsamlı ve saydam olmak gibi özellikleri ihtiva etmektedirler. Dilin sürekli değişen ve genişleyen yapısı düşünüldüğünde bu öneriler de kendi içerisinde sürekli değişebilir, zamanın ihtiyaçlarına göre güncellenebilir ve yeniden oluşturulabilir bir yapıdan meydana gelmektedirler (Avrupa Konseyi 2013: 16).

ADÖÖÇM sadece Türkiye’deki yabancı öğrencilerin değil, aynı zamanda Türkiye’deki yabancı dil öğrenen Türklerin de eş zamanlı öğrenim sürecini yöneten bir anlayıştır:

“Başvuru metni, hedef, içerik ve yöntemlerin kesin tanımları için ortak bir temel ortaya koyarak dersler, ders kapsamı ve özelliklerin şeffaflığını sağlayacak, bu sayede modern diller alanında uluslararası düzeyde eşgüdümü artıracaktır. Dil yeterliliğini tanımlamada kullanılacak bu nesnel ölçütler, farklı öğrenim bağlamlarında kazanılan özelliklerin karşılıklı olarak tanınmasını kolaylaştıracak ve bu sayede Avrupa’daki hareketliliğe de yardımcı olacaktır” (Avrupa Konseyi 2013: 16).

Sosyal aktör olarak her birey toplumda bir sosyal gruba dâhildir ve sürekli değişik gruplar içerisinde dönüşümlü olarak varlık göstermektedir. ADÖÖÇM, bireyin bu yönünü göz önüne alarak onun sadece sistematik şekilde dil öğrenen değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir varlık olan yönünü de saptamış ve dili en kolay ne şekilde öğreneceği hususunda yoğunlaşmıştır.

ADÖÖÇM, her bireyin bir dünya olduğu ve öğrenim sürecindeki psikolojik, sosyal ve toplumsal yönü olduğu fikrini de göz önüne alarak çalışmalarına devam etmektedir. Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan bu metin temelde yabancı dil öğretiminin yanı sıra, her yabancı dil öğretiminde kılavuz olması gereken kuralları, materyallerin hazırlanmasını ve konu içeriklerini de belirlemektedir.

ADÖÖÇM, bireyin içerisinde yaşadığı toplumun bir parçası olduğu fikrinden hareketle, bireylerin dil öğrenmesinin aynı zamanda toplumu öğrenmek olduğunu ve toplumların yakınlaşmalarına ve kültürel değişime ve senteze de refakat edeceği fikrinin farkındalığında oluşturulmuş bir metindir. 2001 yılında Avrupa’da “Avrupa Diller Yılı”

ilan edilmiştir. Bu olay Avrupa'daki dillerin kendi içerisinde kültürleri ile birlikte sentez olması gerektiği düşüncesinden yola çıkarak oluşturulan bir etkinliktir. (Avrupa Konseyi 2013: 3).

Metinde yer alan dil politikalarına bakıldığında kültür ile dil etkileşiminin ne denli önemli olduğu, dil öğrenmenin aynı zamanda kültüre aşına olma hususuna değinmek ve kültürü zenginleştirmek olduğu yönündeki politikalar da dikkat çekicidir. Bu amaçla sunulan politikaların özellikle ilk maddesinde kültürel çeşitliliği koruma adına örnekler verilmesi önemlidir (Avrupa Konseyi 2013: 3).

Yabancı dil öğretiminde dilde var olan unsurların yanında kültürün de önemine dikkat çekmek isteyen Avrupa Konseyi, 2000 senesinde yayınladığı bildiriye dil öğrenmede sosyo-kültürel unsurlara dikkat çeken bir çalışma yayınlamıştır. Çalışmada dil öğrenimine etki eden sekiz sosyo-kültürel öge yer almıştır. Tablo 1'de de gösterilen bu sosyo-kültürel öğeler 'günlük yaşam', 'yaşam koşulları', 'kişilerarası ilişkiler', 'değerler-inançlar ve davranışlar', 'vücut dili', 'sosyal gelenekler', 'âdet olmuş davranışlar' ve 'evlilik-seremoniler-kutsamalar – gösteriler' şeklindedir.

Tablo 1. ADÖÖÇM'de Belirtilen Sosyokültürel Öğeler

Günlük Yaşam	Yaşam Koşulları	Kişiler Arası İlişkiler	Değerler – İnançlar ve Davranışlar
<ul style="list-style-type: none"> • Yiyecek, içecek, yemek zamanları, masa adabı. • Resmi tatilleri, Çalışma saatleri. • Boş zaman faaliyetleri, hobileri, okuma alışkanlıkları, yaptıkları sporlar vb. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşam standartları, • Ev şartları, • Refah durumları, 	<ul style="list-style-type: none"> • Sınıfsal yapı ve sınıflar arası ilişkiler, • Kadın erkek ilişkileri, • Aile yapıları ve ilişkileri, jenerasyonlar arası ilişkiler, • Politik ve dinsel gruplar arası ilişkiler, 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal sınıf, • Çalışma toplulukları, • Refah, • Gelir, • Gelenekler, • Sanat, • Müzik vb.
Vücut Dili	Sosyal Gelenekler	Âdet Olmuş Davranışlar	Evlilik – Seremoniler – Kutsamalar – Gösteriler
	<ul style="list-style-type: none"> • Dakiklik • Hediyeler • Elbiseler • Yiyecek – içecekler • Yasaklar vb. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dinî durumlar • Doğum - Evlilik 	<ul style="list-style-type: none"> • Festivaller • Danslar

Kaynak: (Avrupa Konseyi 2013: 3)

Avrupa Konseyi'nin hazırlamış olduğu bildiriye yer alan sekiz sosyo-kültürel unsur, dilin çok katmanlı yapısında gizli olan; fakat iletişimde kendisini gösteren öğelerdir. Herhangi bir ülkenin dilini öğrenmek isteyen birey, iletişim sürecinde o ülkenin günlük yaşamı, dansları, sosyal gelenekleri, yemekleri, kıyafetleri hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Temelde her birey gündelik yaşamda anlaşma süresince düşünce ve fikirlerini yansıtırken, aynı zamanda içerisinde yer aldığı topluma ve toplumda şekillenen özüne göre yansıtma yapmaktadır. Bu nedenle yabancı dil öğretiminde kültürel unsurların da aktarılması oldukça önemlidir.

Avrupa Konseyi'nin dil politikasına ilişkin amaçları göz önüne alındığında kültür noktasında çok önemli atılımlar ve kararlar almayı hedeflediği görülmektedir. Konseyin hazırlamış olduğu Tavsiye Kararları R(82) 18'de yer alan üç önemli ilkede kültüre dair yer alan şu ifadeler, yabancı dil öğretiminde kültürün önemini ön plana çıkarmaktadır:

- Avrupa'daki dil ve kültür çeşitliliği oldukça önemlidir. Kültür çeşitliliğini sağlamak, korumak ve planlı şekilde yürütme noktasında yabancı dil öğretimine önem verilmelidir.
- Modern Avrupa dillerini bilmek; Avrupa kültürüne aşina olmayı ve aynı zamanda da kültürü anlayarak yeni oluşumlarla desteklemeyi de gerektirmektedir. Avrupa dillerini öğrenen bireyin kültürü anlaması ve kültüre katkı sağlaması, kolay iletişim kurması noktasında oldukça önemlidir.
- Avrupa Birliği'ne üye ülkeler, modern dillerin önemini kavrayan ve öğrenilmesi noktasında önlemler alarak iş birliği yapmalıdırlar (Avrupa Konseyi 2013: 13).

Avrupa Konseyi'nin hazırladığı bu üç ilkeden yola çıkıldığında dil ile kültürün iç içe sayıldığını ve Modern dillerin öğrenilmesi noktasında kültürün öğrenilmesini de önemli olduğu fikri ortaya konulmuştur.

Yabancı dil öğretiminin çok kültürlü bir yapıya katkıda bulunduğu, insanlar arasındaki etkileşimi hızlandırdığı ve kişiye değer kattığı göz önüne alındığında Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan ADÖOÇM'de yer alan maddelerin aynı zamanda sosyolojiye de hizmet eden, toplumda kültürün devamlılığı adına 'dil' den yola çıkarak kurallar alınmasını ifade eden bir metin olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

2.2. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM ARACI OLARAK METİNLER

İletişim insanların birbirlerini sözlü veya yazılı olarak anlama, anlaşma sürecine verilen addır. İletişim sürecinde kaynaktan çıkan iletinin alıcıya doğru şekilde aktarılması, alıcının algılama işlemini iyi yönetmesidir. Süreç; göndericiden mesajın çıkması, uygun ortamda yayılması ve alıcının algılama ile gerekli tepkiyi vermesi şeklinde tamamlanır. İletişim sürecinin öğeleri; ‘kaynak’, ‘alıcı’, ‘kanal’, ‘mesaj (ileti)’, ‘kodlama-kod açma’ ve ‘geri bildirim’ şeklindedir. Kaynak, iletişimi başlatan ve etkin mesajın çıktığı kişiyi veya nesneyi ifade etmektedir. Etkin bir iletişim için kaynağın alıcıyı tanıması, yetkin olması ve kendi kendini değerlendirebilmesi gereklidir. Mesaj, iletişim sürecinde kaynaktan çıkan ve alıcıya ulaşarak istenen tepkinin yapması amaçlanan sembol ve işaretleri ifade etmektedir. Mesajın alıcıda istenen tepkiyi yaratması için anlaşılır olması, alıcının ilgi alanında olması, inanç ve değerlere uygun olması gibi özellikleri barındırması yerinde olacaktır. Kodlama /kod açma mesajın kaynaktan çıktıktan sonra alıcıya ulaşma sürecinde fiziksel ortama uygun hâle gelecek biçimi almasıdır. Mesajın kodlanması; açık, anlaşılır, karşı tarafı etkileyecek biçime girmesi olarak da ifade edilebilir. Kanal, kaynaktan çıkan mesajın alıcıya ulaşma sürecindeki ortamı ve vasıtasıdır. Sözlü iletişimde kanal dil ve konuşmanın gerçekleştiği ortam içerisindeki ışık dalgaları, hava dalgaları vb. tüm öğeleri kapsamaktadır. Alıcı ise kaynaktan çıkan mesajın hedef kitlesi olan kişi/kişilerdir. Alıcının kaynaktan gelen mesajı anlamlandırması iletişim sürecinin doğru işlemlerini sağlayacaktır. Alıcının mesajı anlamlandırması ise alıcıdaki algılama gücü, seçicilik, mesajı onaylama gibi alıcıya dair birçok özelliği içermektedir. İletişimde alıcının kaynaktan çıkan mesajı algılama süreci öncelikle dikkat etme, mesajı alma, anlama, kavrama ve onaylama aşamalarından geçerek gerçekleşmektedir. İletişimin etkin bir şekilde gerçekleşmesi için alıcının ‘geri bildirim’ (feedback) yapması gerekmektedir. Geri bildirim kendi içerisinde olumlu ve olumsuz olabilir. Olumlu olması iletişimin olumlu tamamlanmasına, olumsuz olması ise iletişimin istenen şekilde tamamlanmamasına neden olmaktadır (Bayrak 1995: 20).

Geçmişten günümüze insanların iletişim kurmasındaki en önemli öge sözlü iletişim olarak gösterilmiştir. Sözlü iletişim; konuşma ve dinleme süreçlerini içerdiği için kişinin karşısındakinin duygu ve düşüncelerini daha net anlamasını sağlamaktadır. Sembollerin etkin kullanımı, ses tonunu-jest ve mimiklerini ayarlama, karşındaki kişinin

gözlerine bakma ve konuyu daha can alıcı noktaları ile anlatma sözlü iletişimin kalitesini artıran unsurlardandır. Kalyon (2006) sözlü iletişimde en fazla kullanılan yöntemlerin görüşme, toplantı, konferans ve seminer olduğunu söylemektedir (Kalyon 2006: 33). Sözlü iletişimin yanı sıra ‘yazılı iletişim’ de vardır. Yazılı iletişim; sözlü ve sözsüz iletişime göre ‘etkililik’ oranı daha az olan ve yazarak anlaşmaya dayanan bir iletişim türüdür. Yazının icat edilmesi ile birlikte insanların yazılı kaynaklarla, özellikle mesafenin ve resmî durumların fazla olduğu konularda iletişim kurdukları görülmektedir. Yazılı iletişimin sözlü iletişimden farkı ve dezavantajlı tarafı yazıda duygu ve düşüncelerin “görsel” bir yön olmadan anlatımı olduğu için etkili olma durumu oldukça azdır. Elbette sanatsal yazılarda kullanılan dil ve dildeki imge, imajlar vesilesi ile etkili bir üslup kullanılabilir. Fakat bu her türlü iletişimde kullanıma açık değildir. Özellikle alıcı ve kaynak arasında yakınlık durumuna göre değişen dil kullanımına bakıldığında yazılı iletişimin sınırlı duygu durumu olduğu görülmektedir. Yazılı iletişim bugün daha çok resmi anlaşmalar çerçevesinde tercih edilmektedir. Mektuplar, makaleler, bildirimler, el ilanları, billboardlar, gazete yazıları gibi birçok şey yazılı iletişimin içerisinde değerlendirilmektedir. Yazılı iletişimin en önemli yanı belgeli olduğu için geleceğe kalması ve herkesin istediği şekilde anlamasını sağlayacak bir mantıkla kaleme alınmasıdır. Bugün dünya üzerinde yazılı herhangi bir belge, herkesin kendi bilgi birikimi, hayata bakış açısı veya duygu durumuna göre farklı algılar oluşturabilmektedir. Fakat öğretim materyali olan ve temelde ‘öğretici metinler’ olarak anılan metinlerde aynı durumun geçerli olduğu söylenemez.

Herhangi bir metnin kişiler arası iletişimde kullanılması metin-okur ve yazar denkleminde değerlendirilmektedir. Metni yazan yazar açısından metnin amacı, yazım dili, anlatılmak istenen metnin yazarının kurgusuna ve metni kaleme alış biçimine bağlıdır. İletişim sürecinde ele aldığımız kaynak-mesaj-alıcı denklemi temelde kaynağın yazar, alıcının okur, mesajın metin olmasını ifade etmektedir.

Yabancı dil öğretiminde kullanılan metinler; sözlü, görsel ve yazılı olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır ve yazınsal metinler okur ile yazar arasındaki iletişimi kurarken kalıcılığı en fazla olan iletişim dilini seçen metin grubunu oluşturmaktadır. Yazınsal metinlerin kurgulanırken iki yönlü, hem öğretilen yabancı dil, hem de öğrenen kesim açısından metinler ele alınır. Bu noktada metinler iki farklı kültür arasında bir köprü

vazifesi görür. Kültürlerarası iletişimin sağlanmasında etkin rol üstlenen yabancı dil metinleri, iki ayrı grubun maddi manevi iletişime geçmesini sağlamaktadır.

1959 senesinde Edward Hall'un *Sessiz Dil* olarak Türkçeye aktarılan eserinde ortaya koyduğu 'kültürlerarası iletişim' kavramı, bugün birçok alanda kullanılan, sadece terminoloji kapsamındaki anlamının dışında toplumu anlama noktasında da oldukça önemli olan bir kavramdır. Giderek küreselleşen dünyada diğeri anlamak, diğeri ile iletişim kurmak ve toplumu geniş anlamda dil, din, ırk ayrımı gözetmeksizin kabul etmek adına öncelikle 'diğeri' dediğimiz kişileri tanımamız gereklidir. Kültürlerarası iletişimde iki farklı kültürün kendi kültürlerine ait maddi-manevi öğelerle birbirlerini tanımaları ve anlamaları mevzu edilir. Bir kültüre ait bayramların, dinî törenlerin, toplantı ve ritüellerin niçin yapıldığını, aynı durumun bir başka kültürde ne şekilde yer aldığı ve yansıtıldığı bir başka kültürü anlama noktasında oldukça önemlidir.

Kültürlerarası iletişimde iki kültürün bağ kuramaması noktasında çeşitli engeller bulunmaktadır. Bu engellerin en önemlilerinden biri de 'dil yeterliği' dir. Farklı bir kültürün dilini bilmemek, aynı zamanda o kültürün yaşayış tarzını ve anlaşma durumlarını da bilmemeyi ifade etmektedir (Güven 2015: 107).

Yabancı dil, kültürlerarası iletişim sorununu ortadan kaldıran, aynı zamanda da kültürlerarası iletişimsel edinci geliştiren bir kavramdır. Kültürlerarası iletişimsel edinç, farklı dili konuşan bireylerle anlaşma becerisidir. Dil öğrenen bireyin, dil ile birlikte dilin kültürüne ilgi duyması ve öğrenme noktasında adım atmasıyla ancak bu beceri gelişebilmektedir.

Yazılı metinler kültürlerin birbirlerini anlaması noktasında sözel ifadelerden çok daha fazla kalıcılık sağlayan kaynaklardır. Yazınsal metinlerin en temel özelliği kalıcılığı sayesinde tarihe tanıklık etmeleri, değiştirilememeleri ve bu sebeple herhangi bir husus söz konusu olduğunda devrin ruhunu, mantığını ve düşünce sistemini en temel göstergeleri ile sunmasıdır. Bugün tarihî bir metni ele alırsak, metnin tarihin herhangi bir yılında yazılması bize konunun içeriği ne olursa olsun metinden yola çıkarak döneme ait alışkanlıkları, özellikleri, tarihî ve sosyal yapıyı anlama fırsatı doğurmaktadır. Özellikle uluslararası coğrafyada kültürü ve tarihi ile ön plana çıkan

milletler genellikle yazınsal ürünlerine ve tarihine sahip çıkan, eski metinleri okuyan, denetleyen ve muhafaza altına alan milletlerdir. Yazılı metinler bugün diplomatik sorunların çözümünde ‘belge’ niteliği taşıdığı için her milletin kendi arşivini oluşturması ve bu şekilde tarihine sahip çıkması oldukça önemlidir (Lucianus 1949: 199).

Her kültürün sosyal yapısı birbirinden oldukça farklıdır. Sosyal yapıyı oluşturan aile, çevre, değerler vb. birçok sistem topluma has bir yazı dili oluşmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle yazınsal metinlere bakıldığında x kültürde yer alan aile yapısı (büyük ölçüde kendine has özellikler barındırıyorsa) tahmin edilebilmektedir. Bir kültür tarihini dışarıdan bir başka gözün okuması, o gözün kültür tarihini kendi bakış açısı ile değerlendirmesine olanak sağlamaktadır. Bu vesile ile kültürler arası iletişimin gerçekleşmesinin en önemli ve objektif kaynağı yazınsal metinler olarak gösterilmektedir.

2.2.1. Metin Türü Olarak Yazınsal Metinler

“Yazınsal” kelimesi Türk Dil Kurumunun tanımıyla “yazıyla ilgili olan”, “yazın değeri taşıyan” mânâsına gelmektedir. Sıfat olarak kullanılan “yazınsal” kelimesi genellikle edebî metinleri kastedecek şekilde kullanılmaktadır.

Yazınsal metinler, bir veya birkaç konudan oluşan ve içeriğinde metin-okur-yazar üçlemine barındıran metinlerdir. Bir yazınsal metne bakıldığında üç perspektiften de metin değerlendirilebilmektedir. Yazar, metni oluşturan ve ona bakış açısı kazandıran kişidir. Yazınsal metinlerde amacı ve konuya bakış açısını belirleyen kişi yazardır. Yazarın istekleri doğrultusunda metin anlam kazanmaktadır. Okur ise metni okuyan, anlayan, metnin hedef kitleyi olan kişidir. Okur olmadığı zaman metnin değer kazanması imkânsızdır. Son olarak metne gelirsek, anlamını kendi içerisinde ihtiva eden, okur ile yazar arasında köprü kuran şey ise metnin ta kendisidir.

Her yazınsal metin belli bir amaç doğrultusunda kaleme alınmaktadır. Metnin amacını belirleyen kişi yazar veya okurdur. Yazarın kendi inisiyatifinde metne bakış açısı, genellikle onun epistemolojik ve estetik kaygılarıyla metnin oluşturulmasını

sağlamaktadır. Bunun yanı sıra okurun talepleri, beklentileri de metni yönlendirmekte, metne anlam katmakta ve metni şekillendirmektedir.

(Özbek 2006: 96) yazınsal bir metnin anlamlandırılması sürecinde metnin kendine ve okura bağlı olan özelliklerin yönlendirmede bulunduğunu söyler. Metnin kendine ait özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Metin dili
- Çağın düşünce yapısı (Zeitgeist)
- Metnin yazıldığı dönem
- Metin bilgisi, metin türü
- Metin yazarının ruh biyografisi

Metnin yazıldığı dönem, anlattığı konu, düşünce yapısı, yazarın biyografisi gibi birçok özellik metni okuyan kişiyi de yazarı da çift taraflı etkilemektedir. Okura bağlı özellikler ise şu şekilde sıralanabilir:

- Metin içi çoklu-örtüşük olaylar örüsünü görmek
- Dönemsel algılama biçimi
- Çok açılı bakabilme becerisi
- Eğilimler-alışkanlıklar
- Kişisel donanımlar
- Kültürel çevre
- Değer yargıları
- Psikolojik durumlar
- İnançlar
- Deneyimler

Metni okuyan okurun bilgi birikimi, eğilimleri, kültürü, çevresi, değer yargıları metne bakış açısını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle yazınsal metinlerde metin kadar okurun da özellikleri metnin anlamlandırılması sürecine katkı sağlar.

Yazınsallık kendine has süreçleri olan, devingen, üretken, sürekliliği olan, yazar-okur etkileşimine dayanan bir kavramdır. Yazınsal bir metnin üretim süreci; oldukça karmaşıktır. Bu karmaşa metnin planlanmasının yanı sıra, metni üreten ve tüketen kişinin de kendi açısından planlanma süreçlerini içermesi yönünden oldukça önemlidir.

2.2.2. Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Metinler

Yabancı dil öğretiminde yazınsal metinlerin önemi zamanla ortaya çıkmış; kurmaca metinlerin değeri azalmış, gündelik yaşamda iletişimi ön plana getiren metinlerin değeri artmıştır. Yazınsal metinler öğrencinin fikri yapısını geliştiren, onu dersin işleyiş sürecine katan, öğrenciye etkinlik sağlayan metinlerdir.

Yabancı dil öğretiminde yazınsal metinlerin işlevi nedir diye düşünüldüğünde öncelikle, metinlerin öğrencinin dili daha iyi kavramasına, anlamlı bütünlük oluşturmasına yarar sağladığı görülür. Bu tarz bir sorunun yanıtı ancak metinlerin öğrenciyi pratik yapmaya sevk etmesi üzerinden yanıtlanabilir.

Yabancı dil öğretiminde yazınsal metinlerin önemi özellikle 1980’li yıllarla birlikte başlamaktadır. Nitekim literatürlerde metnin ve okurun anlam değiştirmesi, yeni bir paradigma anlayışının doğması bu duruma sebebiyet vermiştir. Kast *Literatur im Unterricht* adlı eserinde yazınbilim ve yorumbilim’in okura bakış açısıyla değiştiğini ifade eder (Kast 1984: 49). Tablo 2’de Okuyucunun keşfedilmesiyle yaşanan yeni paradigma dönüşümü ve yazınsal metinlerdeki yeni paradigma gösterilmiştir.

Tablo 2. Okuyucunun Keşfedilmesi ile Yaşanan Paradigma Değişimi

Eski Paradigma	Yeni Paradigma
Yazın otoriteleri(yalnız yüksek yazın)	Geniş metin sunumu(gündelik yazın da)
Yazın aracılığıyla estetik eğilim	Yazınla ve yazın aracılığıyla deneyim kazandırma
Öğrenci yazının nesnesidir: yazın merkezli	Yazın öğrencinin nesnesidir: Okur merkezli
İletinin öğrenenden daha önemli olması	Öğrenenin iletiden daha önemli olması
Yazar bakış açısı	Alımlama bakış açısı
Metin durağan, kapalı ve özgündür.	Metin dinamik, açık ve süreçseldir.
Anlam sabittir. (Tek anlamlı)	Okuyucu anlamı belirler. (Çok anlamlı)
Zamandan bağımsız	Zamana bağımlılık

(Kast 1984: 50) yeni paradigmada metni yazan iki kişinin olduğunu söyler. İlki metni oluşturan geleneksel yazar, ikincisi ise metne anlam katan okurdur. Bu nedenle dil öğretiminde yeni paradigma doğrultusunda okurun ön plana çıktığı görülür. Öğretmenin öğrenciye “Burada anlatılmak istenen nedir?” demesi örneğindeki gibi, metnin okurunun anladığı, metinden aldıkları oldukça önemlidir. Bu nedenle günümüz yabancı dil öğretiminin etkin ögesi öğrenen kişidir.

Helmut Heuer 1974 senesindeki *Einführung in die Didaktik der neueren Sprachen* adlı eserinde yabancı dil eğitiminde kullanılan yazınsal metinlerin ortaokul düzeyinde ise yan kaynak olduğunu, lise düzeyinde ise yazın bilgisi öğretiminin geliştirilmiş şekli olduğunu söylemektedir. Heuer’in bu saptamasında yabancı dil öğretiminde ortaöğretim düzeyinde metinlerin çok önemli olmadığını, lise düzeyinde ise geliştirilmiş kaynak olduğunu söyler (Heuer 1974: 80).

Yabancı dil öğretiminde en fazla ön plana çıkan yazınsal metinler ‘ders kitapları’dır. Ders kitaplarının gramer ağırlıklı olması, öğrenilen dile ait kuralları içermesi yönüyle yabancı dil öğretiminde öncelikle ders kitaplarına önem verilir. Hazırlanan ders kitaplarındaki metinler genellikle ‘özgün’ ve ‘kurmaca’ olmak üzere iki türdür. Kurmaca metinler kitabın yazarı veya editörü tarafından kaleme alınan, herhangi bir kaynaktan çok, kişinin kendi mantığıyla oluşturduğu diyaloglar, tanışma cümleler vb. pasaj ve bölümleri içeren metinlerdir. Özgün metinler ise belli bir amacı olan ve herhangi bir yerden esinlenmediği gibi, gündelik yaşamda rastlanmayan bir şekilde yazılmaktadır. Genellikle ders kitaplarında yer alan yabancı kültüre ait düşünsel veya gelenek, yaşam biçimine değinen özgün metinler bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Yabancı dil öğrenen bir birey, hayatın her alanında bilgiye ihtiyacı olacağı için yazınsal metinler spor, seyahat, acil durumlar, halk kültürü vb. her alanda oluşturulmaktadır.

Yabancı dil öğretimindeki özgün metinler, kişiye öğrendiği dil ile birlikte öğrendiği dilin kültürünü tanıması ve kültüre aşina olması noktasında kolaylık sağlar. Örneğin; Fransızca öğrenen birinin okuyacağı Fransız Devrimi’ne ait özgün bir metinde yazarın bakış açısından Fransız Devrimi, Fransızların düşünce sistemi ve tarihi gibi bilgiler edinilebilmektedir. Neuner’den aktaran Kudat (1994) yabancı dil öğretiminde kullanılan

özgün metinlerin temelde ‘kullanıma yönelik metinler’, ‘bilgi iletici metinler’ ve ‘yazınsal metinler’ olmak üzere üçe ayrıldığını söyler (Kudat 1994: 57).

Özgün metinlerin yabancı dil öğretiminde kullanılmasının en önemli faydası, metinlerin bilgi içerikli olması ve klasikleşmiş öğretici metinlerden farklı olarak konuya yeni bakış açıları getirmesidir. Genellikle yabancı dil öğretiminde kullanılan metinlerde konuyu ‘giriş-gelişme-sonuç’ şeklinde ele alan metin türleri oldukça fazladır. Türkçe kompozisyon yazımında başvurulan bu yöntemin aksine, özgün metinlerde ‘deneme’ tarzında bir üslubun olduğu görülmektedir. Örneğin; yemek kültürüne dair özgün bir yabancı metinde yemeğin tanıtılmasından evvel “geçen gün x restorana gittim ve şöyle bir olay yaşadım” diyerek, bölgede bulunan bir restoranı, restorandaki yeme-içme kültürünü ve ardından yemeği tanıtarak yazı çok daha geniş ve değişik bir üslupla kaleme alınabilir.

Yabancı dil öğretiminde kullanılan özgün metinler, taklit edilmesi zor, deneyim ve gözlem gücü sayesinde yazılan metinlerdir. Bu metinlerin yazarının yaşamdaki gözlem gücü, düşünce sistemi, olaylara bakış açısı, beğenileri dahi metnin içerisindeki konunun akışını yönlendirmektedir.

Kurmaca metinler ise; özgün metinlerden farklı olarak birçok örneği bulunan, kalıplaşmış yapısıyla çok fazla yazılan ve tekrar edilebilen metinlerdir. Kurmaca metinler tıpkı matematik formülleri gibi çeşitli kalıplar içerisinde ve yazar, bu tarz metinler yazarken yeni bir yapı veya söylem üretmeden belli kalıpları kullanarak metin oluşturabilir. Örneğin; iki arkadaşın okul hakkındaki konuşmalarında var olan okul konuları kalıp olarak seçilir ve diyalog biçimiyle oluşturulur.

Yabancı dil öğretiminde kullanılan kurmaca eserler arasında hikâye, roman, kısa öykü gibi eserler oldukça fazla şekilde bulunmaktadır. Bu eserler arasında özellikle hikâye kitapları ve romanların önemi oldukça fazladır. Kişilerin var oldukları âlemden uzaklaşmasını ve kurmaca bir dünyaya göz atmalarını sağlayan bu eserler, farklı bir dilin öğrenilmesinde kişiyi eğlendirme, merak ve güdüleme noktasında oldukça önemlidir. Bir olayın içerisinde kişinin dile ait terimleri ve kavramları kullanması aynı zamanda dilde pratik yapmasını da sağlayacağı için oldukça önemlidir. Hikâye kitapları

ve romanlar aynı zamanda yabancı dile ait kültürel öğelerin de dizayn edilmesini, yeniden kurgulanmasını ve olay içerisine sindirilerek verilmesine olanak sağladığı için oldukça önemlidir.

(Aydın ve Torusdağ 2014: 123) ise Refik Halid Karay'ın *Garib Bir Hediye* isimli çalışmasından yola çıkarak yabancı dil öğretiminde yazınsal metinler hakkında bir araştırma yapmıştır. Araştırmada metne sadece Türkçe öğretiminde kullanılan materyal olarak değil, aynı zamanda metin-dilbilimsel çözümlemesi açısından da bakılmıştır. Metinde eş anlamlı, zıt anlamlı, yakın anlamlı kelime kullanımı, kelime yinelemeleri, terim anlamda kullanılan kelimeler gibi birçok anlamda bakılmış ve metin analiz edilmiştir. Özellikle dil öğrenmeye yeni başlayan öğrenciler için metnin kelimeleri ve cümleleri ayırması ve yinelemesi noktasında oldukça önemli bir kaynak olduğu ortaya çıkarılmıştır.

(Şahin 2016: 82) hikâyelerle desteklenen 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin eğitimi üzerine yaptığı araştırmada öğrencilere 10 adet İngilizce hikâye okutturmuş ve çalışma sonunda öğrencinin kazanımlarını ölçmüştür. Çalışmada hikâyelerin öğrencinin kelimeleri kolay öğrenmesine yardımcı olduğu, bu sebeple sadece ders kitabından yararlanan öğrencilere kıyasla hikâye kitabı okuyan öğrencilerin daha fazla ve kolay şekilde kelime öğrendikleri ortaya çıkarılmıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, öğretimi tamamlayacak materyallerin kullanılması gerektiği bilinen bir gerçektir. Bunun için ders kitaplarının yanında öğrencilerin seviyelerine dikkat edilerek yardımcı okuma kitapları da hazırlanmalıdır. Türkçeyi Türkiye'de öğrenen bir öğrenci pek çok uyarıcı ile karşı karşıya gelmektedir. Bu durum öğrencileri Türkçeyi, kurs dışında da kullanmalarını sağlamaktadır. Ancak Türkçeyi kendi ülkelerinde öğrenen yabancılar için aynı durum söz konusu değildir. Bu öğrencilerin pratik yapabilecekleri alan sınırlıdır. İşte bu noktada öğrenilenleri destekleyecek ve tamamlayacak yardımcı okuma kitapları devreye girmektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yardımcı okuma kitaplarının kullanılmasının bir diğer faydası ise kitapların Türk kültürünü yansıtmasıdır. Yardımcı okuma kitapları sayesinde öğrenciler Türk kültürünü, Türklerin yaşayış tarzını görerek hedef kültür ile kaynak kültür arasında etkileşim sağlamaktadır. (Akıncılar 2018: 30)

Yabancı dil eğitiminde büyük çoğunluğun hikâye kitabı kullanmasının yanında şiir, roman, efsane, masal, hikâye veya güncel olaylar da kullanılan kurmaca metin türleri arasında yer almaktadır. Masallarda özellikle doğüstü güçlerin olması, bilinmeyen ve gizem ile örülmüş olay ağının bulunması özellikle çocuk yaş grubunun masallarla İngilizce öğrenmesini kolaylaştırmaktadır. Aynı şekilde roman, efsane ve destanlar da yeniden kurgulanması ile yabancı dil öğrenen birinin gündelik yaşamda dile aşina olmak adına okuyacağı kaynaklardandır.

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığının oluşturduğu ‘Dil bilimi dersi öğretim programı’ kapsamında bir dilin ne şekilde öğretileceği, dilde kullanılacak metinlerin nitelikleri ve sınıflandırılması yapılmıştır. Bu sınıflandırmaya bağlı olarak yazınsal metinler amaçlarına göre altı gruba ayrılmaktadır:

- Bilgi aktarma amaçlı metinler
- Bilgiyi denetleme amaçlı metinler
- İletişim kurma ve iletişimi sürdürme amaçlı metinler
- Davranış geliştirme amaçlı metinler
- Estetik yaşantı oluşturma amaçlı metinler
- Bir düşünceyi savunma / karşı çıkma amaçlı metinler

İster kurmaca, ister özgün metin olsun yabancı dil öğretiminde kullanılan metinler dilin iyi şekilde öğrenilmesini sağladığı gibi çeşitli farklı yararlarla da sahiptir. (Kutad 1996: 37) yabancı dil öğretiminde kullanılan yazınsal metinlerin faydalarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Öğrencinin öğrendiği dilin kullanıldığı ülke ve kültürü tanımasını ve o kültüre aşina olmasını sağlar.
- Yabancı kültürün tarihini ve sanatını öğrenmesini sağlar.
- Öğrencinin kendi kültürü ile yabancı kültürü karşılaştırmasını sağlar.
- Yabancı bir kültürü öğrenmek aynı zamanda yaşama çok yönlü bir bakış açısı da getireceği için kişinin hayattaki misyonuna ve vizyonuna katkıda bulunur.
- Öğrencinin öğrenim sürecinde edilgen değil, etken olmasını sağlamaktadır.

- Öğrencinin dili öğrenirken yazınsal metinlerden faydalanması, aynı zamanda dile ait pratik yapmasını ve metinler aracılığı ile dili daha iyi şekilde kavramasını sağlamaktadır.
- Öğrencinin okuma duyarlılığına katkıda bulunmaktadır.
- Öğrencinin okur kimliğine katkıda bulunarak farklı kültüre ait bir metni tanımlamasını ve bu tanımlama ile kendisini geliştirmesini sağlamaktadır.

Yabancı dil öğretiminde kullanılan yazınsal metinler kaleme alınırken dilin içerisinde olduğu kültür oldukça önemlidir. Kültürü doğru tanıtmak, yabancı ve ilk defa öğretilen birine doğru şekilde anlatmak gerekir. Bu nedenle hazırlanan ders materyalleri sıkça gözden geçirilmeli ve uzman kadro tarafından hazırlanmalıdır. Kültürün önemli noktaları kaleme alınmalı; fakat ‘aşırı milliyetçi’ bir tutumla kültür propagandası yapılmamalıdır.

Yabancı dil öğretimindeki yazınsal metinler kaleme alınırken sadece yabancı dile ait kültür değil, aynı zamanda öğrenen kişi de düşünülmelidir. Metne okur açısından bakmak, aynı zamanda okurun anlaması ve öğrenmesi açısından da bakmaktır. Okurun ilgisini çekecek tarzda metinler hazırlanmalı, temelde dil öğretimi amacını aşacak şekilde bir tutumla metin hazırlanmamalıdır.

Yabancı dil öğretiminde kullanılacak metinlerin genellikle sadeleştirildiği görülür. Sadeleştirmenin metnin anlaşılmasına ve seviyesinin düşürülmesine katkı sağladığı için o dile hâkim olmadan öğretimde yer almaması gereklidir. Dilin doğal yapısının anlaşılması için süslenmemesi gerektiğini savunan Crosley, özellikle farklı bir dilin öğrenim sürecinde doğal dil unsurlarının en basit şekliyle verilmesi gerektiğini vurgular. Yabancı dil öğrenen birey beceri kazanma noktasında öncelikle sadeleştirilmiş metinler okumalıdır.

Yabancı dil öğretiminde kullanılan metinlere iki boyutlu bakmak gereklidir: ‘kültür boyutu’ ve ‘anlam boyutu’. İnsanların zaman sürecinde farklı kültürleri tanıması, hem kendi kültürü hakkında farkındalık yaşamasını, hem de yabancı kültür ile kendi kültürünü sentezlemesini sağlamaktadır. Yazılan metinlerin okuru metne baktığında bu anlamda metinde kültürel bir farkındalık bulmalıdır. Yabancı dilde yazılan ister

kurmaca, ister özgün metin olsun –ki özgün metinler genellikle bu kapsamda ağırlıktadır- okunduğu zaman okuruna, kültürel farkındalığı hissettirmelidir. İçerisinde kendi kültürüne ait şakalar, özlü sözler, kalıplaşmış ifadeler, kültür hakkında yüceltici veya kültürü tanıtan ifadeler bulunması metinlerin kurgulanması açısından önemlidir. Bu nedenle okur temelde yabancı dilde yazılan öğretici bir metne baktığında ‘kültürel farkındalığı’ ortaya koyan bir ifade ile karşılaşmaya hazır olduğu için bu tarz bir metne bakarken kültür boyutu ile bakacaktır. Yabancı dil öğretiminde kullanılan metinlere bir de anlam boyutu ile bakılmaktadır. Metnin anlaşılabilirliği, ifade ettiği konunun kapsam alanını yansıtması bu husus içerisinde yer alır.

Yabancı bir dil öğrenmek demek aynı zamanda yabancı bir kültürü de tanımak ve anlamak demektir. Dil öğrencisinin yabancı dilde öğrendiği sözcük, anladığı her cümle, kavradığı her yeni metin yabancı dil öğrenen kişinin bilincinde, o dili konuşan kişilerle, o kişilerin yaşadığı dünyayla ilgili yeni düşünceler, yeni imgeler oluşmasına neden olur. Bu nedenle yabancı dil öğretiminde kültür boyutu oldukça önemlidir. Kültürün öğrenilmesinin yanında, doğru öğrenilmesine, öğretilen kaynakların sağlamlığının onaylanmasına ihtiyaç vardır.

Polat (1993) yabancı dil öğretiminin metinlerle desteklenmesi gerektiğini, fakat bu metinlerde dikkat edilmesi gereken şu hususlar olduğunu sıralar:

- Edebî metinler öğrencinin seviyesine uygun olmalıdır. Dili öğrenmeye başlama ve gelişim aşamasındaki fark algılanmalı ve bu farka uygun olarak öğrenciye sunulan metindeki sözcüklerin anlaşılabilirliği, zorluğu göz önüne alınmalıdır.
- Yabancı dil öğretiminde kullanılan metinlerin öğrencinin bilgi, ilgi, deneyim ve yaşamına uygun seçilmesi; öğrencinin metni anlamasını ve dile ilgili olarak dili öğrenmesini kolaylaştırmaktadır.
- Yabancı dil öğretiminde kullanılan materyallerin kültürden ayrı olarak hazırlanmadığı, kültürün bir uzantısı olduğu öğrenciye hissettirilmeli; metni destekleyecek kültür birikimini de elde etmesi adına yan kaynaklar verilmeli, çalışmalar yapılmalıdır.

- Kültürel farkındalığın oluşması adına sadece var olan kültürün değil, kültürün arka planı ve halk kültüründe sıkça yer alan unsurlar, gelenekler, âdetler ve söyleyiş biçimleri öğrenciye öğretilmelidir.
- Dilde en fazla karşılaşılan sorunlardan biri de soyut kavramların, mecaz ve mazmunların öğretilmesidir. Yabancı dil ğretiminde ilk seviyelerden sonra özellikle bu kavramların yavaş yavaş öğretilmesine geçilmelidir (Polat 1993: 187).

Yabancı dil olarak Türkçe ğretiminde kullanılan metinlerin seçiminde, özellikle sözlü kültürü yansıtacak metinlere de yer verilmeli, sözlü kültürü unsurlarının halk arasında kullanıldığına dikkat çekilmelidir. Sözlü kltrde yer alan bir mani, türkü, halk hikâyesi hem bilgi vermesi, hem de halkın yaşayışına dair bir ipucu oluşturması noktasında önemlidir.

3. BÖLÜM

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DEDE KORKUT HİKÂYELERİ

3.1. DEDE KORKUT HİKÂYELERİ

Oğuz destanlarından günümüze kalan en önemli eserlerden biri olan Dede Korkut Hikâyeleri, 12.- 14. yüzyıl arasında Orta Asya'da yaşayan Türklerin epik hikâyesinin anlatıldığı 12 hikâye ve 1 ön sözden oluşmaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri'nin çeşitli nüshaları vardır ve her nüshada kitabın ismi farklı tamlamalar şeklinde geçmektedir. Dresden nüshasında *Kitab-ı Dedem Korkut 'âlâ lisan-ı iâ'ife-i Oğuzân*, Vatikan nüshasında ise *Hikâyet-i Oğuznâme-i Kazan Beg ve gayri* olarak geçen Dede Korkut Hikâyeleri, günümüzde Oğuz boylarının ismiyle 'Oğuzname' şeklinde de anılmaktadır.

Dede Korkut Hikâyeleri toplamda 12 tanedir ve isimleri şu şekildedir:

- Dirse Han oğlu Bogaç Han Boyı
- Salur Kazanuç İvi Yağmalandığı Boy
- Kam Pürenüñ Oğlu Bamsı Beyrek Boyı
- Kazan Big Oğlu Uruz Bigüñ Tutsak Olduğı Boy
- Duha Koca Oğlu Delü Dumrul Boyı
- Kañlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyı
- Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyı
- Basat Depegözi Öldürdüğü Boy
- Begil Oğlu Emrenüñ Boyı
- Uşun Koca Oğlu Segrek Boyı
- Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy
- İç Oğuz Taş Oğuz Âsi Olup Beyrek Öldüğü Boy

Dresden nüshası, Almanya'daki Kral Kütüphanesi'nde yer almaktadır. Eseri ortaya çıkaran kişi Jacop Reyşke'dir. Fakat Ryşke eserin uzmanı olmadığı için iyi şekilde tahlil

edememiş ve Osmanlı şehzadelerine ait bir eser olarak kaydetmiştir. Aynı nüsha 19.yüzyılda araştırmacı Flescher tarafından ele geçirilir. Flescher esere ait doğru bir tanımla onu kütüphaneye kaydettirir. Dresden nüshasının bulunduğu yerde ona bağlı olarak 37 yaprak olan bir ‘Berlin nüshası’ da ele geçirilir. Eserin Vatikan nüshası ise 102 no. ile kayıtlı olan ve 109 yapraktan oluşan bir nüshadır. Nüshanın başı ve sonu eksiktir.

Dede Korkut Hikâyeleri’nin Dresden nüshası 1938 yılında Orhan şaik Gökyay tarafından transkripsiyon edilmiştir. Gökyay, transkripsiyon metnini yayımlarken aynı zamanda metne ek olarak Dede Korkut Hikâyeleri üzerine o tarihe değin yapılan çalışmaları da sıralayarak yayımlamış ve hakkında bilgi vermiştir. (Pertev Naili Boratav 1933: 75) yapmış olduğu çalışmada 1933 senesinden 1969 senesine değin geçen sürede hikâyeler üzerine yapılan çalışmaları şu şekilde sıralamıştır:

- Ahmet Cevat Emre’nin 1942 senesinde hazırladığı *Odüssea* tercümesinin ikinci cildinde, yazar Yunan destanları ile Dede Korkut Hikâyeleri’ni karşılaştırmış ve Dede Korkut Hikâyeleri’nin Yunan Destanlarına göre daha aşağıda değerlendirilmesinin nedenini elimizdeki tercümelelerin kötü olmasına bağlamıştır.
- Walter Ruben’in 1944 senesinde kaleme aldığı *Ozean der Märchenströme, Teil I: Die 25 Erzählungen des Dämons, mit einem Anhang über die 12 Erzählungen des Dede Korkut* isimli eserin bazı kısımlarında Dede Korkut Hikâyeleri’nde Türk dışı milletlerin etkisini arar. Kültürlerarasılık anlamında önemli bir çalışma olan eserde Dede Korkut Hikâyeleri’nde sadece Oğuzların değil, farklı milletlerin izi olduğu da görölmektedir.
- Ettore Rossi’nin 1952 senesinde hazırladığı *Kitâb-ı Dede Qorqut* isimli çalışmasında kitabın hikâyeleri tasnif edilmiş ve değerlendirme metni hazırlanmıştır.
- Faruk Sümer’in 1952 senesinde yazdığı *Dede Korkut Kitabı’na Dair Bazı Mülâhazalar* makalesi, Oğuzların 9.-11.yüzyıllar arasında Sır-derya bölgesindeki tarihi üzerine yoğunlaşmak gerektiğini yazmıştır.
- Kırgızoğlı M. Fahrettin 1952-1953 senelerinde *Dede Korkut Oğuznameleri* isimli bir tez yazmış ve bu çalışmasıyla Dede Korkut Hikâyeleri’nin kökenini Azerbaycan’a dayandırmıştır.

Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki kurgu genel olarak Hanlar ve hanın çocukları ile olan ilişkileri, ailesi, kahramanlıkları üzerine kuruludur. Oğuz boyuna mensup olan hanların yaşamından yola çıkılarak Oğuzların yaşam biçimi, gelenekleri, inançları hikâyelerde yansıtılmaktadır.

Anlatıcı Dede Korkut, hikâyelerin başında ve sonunda kendisini açıkça göstermektedir. Geri kalan kısımlarda ise olaydan sıyrılarak, olayı öyküleme tekniği ile okura anlatmaktadır.

Dede Korkut Hikâyeleri, kitaba ismini veren Dede Korkut tarafından anlatılmaktadır. Kimi yerlerde "Korkut Ata" ismiyle de geçen Dede Korkut, Hz. Muhammed zamanına yakın bir dönemde yaşamış, Oğuzların Bayat boyuna mensup, hikâyeler hakkında çıkarımlarda bulunacak kadar olgun ve erdemli bir zattır. Dede Korkut Hikâyeleri'nin mukaddime bölümünde Dede Korkut şu şekilde tanıtılmaktadır:

"Resul aleyhisselam zamanına yakın Bayat boyundan Korkut Ata dirler bir er koptı. Oğuz'un ol kişi tamam bilişiyidi. Ne dirse olur idi. Gayıbdan dürlü haber söyler idi. Hak Ta'ala onun kônline ilham ider idi. Korkut Ata ayıtdı: Ahır zamanda hanlık girü Kayı'ya dege kimsene ellerinden almaya ahır zaman olup kıyamat kopınça. Bu didüğü "Osman neslidür, işde sürilüp gide yorır. Ve dahi niçe buna benzer söz söyledi. Korkut Ata Oğuz Kavminun müşkilini hal iderdi. Her neki buyursa kabul iderler idi. Sözin tutup tamam iderler idi." (Ergin 1997: 1).

Dede Korkut ile ilgili Orhan Şaik Gökyay yaptığı araştırmalarda kendisinin berrak gözlü bir dev kızından dünyaya geldiğini, uzun boylu bir zat olduğunu, hatta ölümünden sonra ayaklarının mezardan taşıdığını söylemektedir. Dede Korkut'un adında yer alan Korkut ismine dair bir efsane bulunmaktadır. Efsaneye göre Dede Korkut önceleri bir torba şeklinde görülmüş. Annesi insan yığınınına benzeyen bu torbanın derisini yüzmüş ve onu çıkarmış. İçinden çıkan şeyden korkan insanlar ona 'Kurkud' ismini vermişler. Böylelikle zamanla 'Kurkud' ismi 'Korkut' a dönüşmüştür. 'Dede' kelimesi ise 'Kurkud' kadar eski bir kökten gelmemektedir. Dresden nüshasında 29 kere geçen 'Dede' sıfatı, Dede Korkut'un yaşlılığını vurgulamak adına kullanılmaktadır.

Dede Korkut üzerine çalışma yapan Spridonof, Dede Korkut'un hastalara karşılıksız iyilik yapan, Oğuz beylerinin akıl hocası olan, çaresiz hastalıklara ilaç bulan ve aynı zamanda geleceğe dair bilgiler veren çok yönlü bir kişilik olduğunu söyler. Oğuzlar gibi

kahraman bir topluluğun, ataerkil yapısına bakıldığında Dede Korkut olması istenen, bilgili âlim bir kişiliğin temsilidir.

Abdullah (1997), Dede Korkut'un bugünkü Bektaşî Dedelerinin atası olduğunu, bünyesindeki özellikler ile aynı zamanda Şaman geleneğinden geldiğini söyler. Türklerin Kök - Tanrı inancı çerçevesinde tanrıdan haberler alan, insanları iyileştirme, hekimlik, hocalık özellikleri bulunan şaman, hikâyelerde Dede Korkut'un yansıtmış olduğu özellikleri birebir taşımaktadır. Hatta şamanın sığır törenlerinde çalmış olduğu "kopuz" çalgısını ilk defa Dede Korkut'un bulduğu söylenilmektedir. Halkın dertlerine derman olmak isteyen Dede Korkut bir müzik aleti yapmaya karar verir. Fakat bu müzik aletini yapmak için oldukça zaman harcarsa da istediği şekilde bir şey ortaya koyamaz. Ağacı sürekli yontar. Bu yontmadan ortaya değişik bir alet çıkar ve bu alete de 'kopuz' adı verilir. Dede Korkut'un kopuz çalma nedeni, Oğuz halkını canlandırmak, savaşa gidenlere cesaret vermek; iyi güzel dilekleri, tanrı kutsiyetini halka iletmek ve halkı motive etmek içindir (Abdullah 1997: 5).

Dede Korkut, Türklerin yaşamında oldukça önemli olan bir geleneğin, 'kamlığın' da özelliğini taşımaktadır. Şamanlık / kamlık, toplum için iyi olanı isteme, toplumu tedavi etme yönünde gelişen bir gelenektir. Daha evvel de ifade ettiğimiz gibi Dede Korkut'ta 'şaman' özellikleri görülmektedir. Fakat diğer şamanlardan farklı olarak Dede Korkut'un tanrı ile Oğuz boyu arasında kurduğu dengenin sadece Oğuzların akıl hocası olması vesilesi ile olduğu bilinmektedir.

Hikâyelere detaylı bakıldığında Dede Korkut'un idealize edilmiş bir karakter olduğu görülecektir. Oğuzlar gibi kahraman bir halkın atası olmak, halka yol göstermek, onların zor zamanında danışacağı kişi olmak kolay değildir. Bu nedenle Dede Korkut'un portresi çizilirken onu üstün göstermeye, önemli özellikler vermeye ve Dede Korkut'u 'pir' şekline bürümeye önem verilmiştir. Dede Korkut, devlet işlerinde söz sahibi olan, Han'ın akıl danıştığı kişidir. Han, devletle ilgili bir kararda zora düştüğü zaman Dede Korkut'a danışır. Aynı zamanda karar verilemeyen veya iyi-kötü olduğu ayırt edilemeyen durumlarda da yine arabulucu ve karar verici kişi Dede Korkut'tur. Aynı zamanda yiğitlere ad koyma hakkı da Dede Korkut'a aittir. Ad koymanın

Türklerdeki önemi ‘el vermek’ derecesinde olduğu için Dede Korkut yiğitlere ad koyarak aynı zamanda onların geleceğini de şekillendirmektedir.

Dede Korkut Hikâyeleri’nde tip ve idealize edilen tip olmak üzere ikiye ayrılırlar. (Eliuz 1999: 68) yaptığı çalışmasında kahramanları ülkü değer-ara değer ve karşıt değer olarak kategorize etmiş ve Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki kahramanların da değerlerine göre sınıflandırıldığını söylemiştir (Eliuz, 1999). İdeal tipler, Türk kültür ve yaşamında değerler doğrultusunda yaşayan ve örnek olan kişiler iken, bu kişilerin önemini ortaya çıkarmak için aynı zamanda onların karakterinin tam tersinde olan karşıt değer tipleri de yer almaktadır. Eliuz’un değerlendirmesine göre Tablo 3’de değer tablosu gösterilmiştir.

Tablo 3. Dede Korkut Hikâyelerindeki Kahramanlara Dair Değer Tablosu

	Ülkü Değer	Ara Değer	Karşıt Değer
Kişi Seviyesinde	Baş kişiler (Boğaç Han, Bamsı Beyrek, Deli Dumrul vd.) Bayındır Han Dede Korkut	Karaçuk Çoban Kırk Yiğit Kırk Kız	Tepegöz Kâfirler Kâfir kızları Kılbaş
Kavram Seviyesinde	Sevgi Vefa Yiğitlik Doğurganlık Deneyim Düzen-Uyum Olması gereken	Aile Kardeşlik Otorite Bağlılık Zenginlik	Aldatma Yozlaşma Namertlik Kısırlık Deneyimsizlik Kargaşa Olan
Simgesel Değer Olarak	Töre Rüya Dua Ağaç At Kurt Ad alma Su Ak çadır	Kızıl Çadır Geyik	Beddua Doğan Kara çadır “Kara kaygulu” Rüya

Kaynak: (Eliuz 1999: 68)

(Eliuz 1999: 79), Türklerde genellikle kahraman, sözü doğru ve güvenilir olanlara ‘mert’; kaypak, güvenilirmez, gücünü kötü şeylere harcayanlara ise ‘namerd’ denildiğini söyler. Dede Korkut Hikâyeleri’nde ülkü değerler ‘mert’, karşıt değerler ise ‘namert’ kişilerin üzerinden gösterilmektedir.

(Aksoy 2012: 42), Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki tipler üzerine yaptığı araştırmada; tiplerin 'yönetici, devlet adamı, bilge ve alp tipi' ve 'savaşçı alp tipi' olmak üzere iki gruba ayırır. Birinci grupta Dede Korkut, Kam Gan Oğlu Bayındır Han, Ulaş Oğlu Salur Kazan, Dirse Han bulunmaktadır. İkinci grupta ise Boğaç Han, Bamsı Beyrek, Uruz, Deli Dumrul, Kan Turalı, Yigenek, Başat, Emren, Segrek yer almaktadır. Kam Gan Oğlu Bayındır Han, Oğuz boylarının zayıf yönlerini birleştiren bir Handır. Halkı savaşa gönderen, onları ödüllendiren biridir. Hikâye'de Yigenek onu şöyle tanımlar:

“Alan sabah sapa yirde dikilende ağ ban ivlü, atlas-ile yapılanda gök sayvanlu, tavla tavla çekilende şahbaz atlu, çağıruban dad virende bol çavuşlu, yaykandığında yağ tökilen bol ni'metlü, kalmış yigit arhası, beze miskin umudu, Türkistanuñ direği, tülü kuşuñ yavrısı, Amit suyuñ aslanı, Karaçuğuş kaplanı, devletlü han” (Ergin 1997: 200-201)

Bayındır Han hikâyelerde aktif olarak yer almamakla birlikte herkes onun otoritesini bilmekte ve tanımaktadır. Kitapta manevî değerlerin denetçisi Dede Korkut iken, siyasi otoritenin denetçisi ise Bayındır Han'dır.

Bayındır Han'dan sonra gelen en önemli ikinci Salur Kazan'dır. Eserde 'Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması', 'Kazan Bey'in Oğlu Uruz'un Düşman Eline Tutsak Düşmesi' ve 'Salur Kazan'ın Tutsak Düşüp de Oğlu Uruz Tarafından Kurtarılması' yla ilgili üç bölüm yer almaktadır. 'Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması' Hikâyesi'nde ona ait vasıflar şu şekilde sıralanmıştır:

“Ulaş oğlu, tülü kuşuñ yavrısı, beze miskin umudu, Amit suyuñ aslanı, Karaçuğuş kaplanı, koñur atuş iyisi, Han Uruzuñ ağası, Bayındur Hanuñ güyegüsü, Kalın Oğuzuñ devleti, kalmış yiğit arhası Salur Kazan” (Ergin 1997: 97).

Salur Kazan tam anlamıyla alp tipi özellikleri taşıyan biridir. Evinin yağmalanmasının ardından ailesini kaçıranların peşine düşmesi ve onları kurtarmak için çabalaması bu durumun en güzel örneği oluşturur.

Alp tipi içerisinde yer alan bir kahraman da Dirse Han'dır. Çocuksuz olması sebebiyle dışlanan Dirse Han, daha sonra kendisi gibi önemli bir yiğit olan oğlu Boğaç Han'a kavuşur.

Eserde yer alan savaşçı alp tipi Boğaç Han, Bamsı Beyrek, Uruz, Deli Dumrul, Kan Turalı, Yigenek, Basat, Emren ve Segrek gibi isimler daha çok ailelerini ve yurtlarını korumaları ile ön plana çıkmışlardır.

Dede Korkut Hikâyeleri; Türk toplumunun temel özelliklerini yansıtmakta, hikâyelerde kahramanlardan yola çıkarak toplumun en küçük yapı taşı olan aile ile toplum içerisindeki insanın, halk olmanın, birlik-beraberlik durumunun yansıtılması gösterilmektedir. Kurgusu bakımından nazım ve nesrin iç içe geçtiği eserde okuyucu kahramanlara bakarak dönemin toplum yapısına ait birçok unsuru görebilmektedir.

Toplumumuzda iletişim, insanların birbirlerini anlaması noktasında oldukça önemlidir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde iletişim dili, hikâyelerin geçtiği yüzyıl göz önüne alındığında oldukça iyi şekilde kullanılmıştır. Kahramanların daimî iyi veya kötü olmak üzere tek tip olduklarının görülmesinin yanı sıra, aile ve toplum duygusunu taşımaları, iletişim dillerini iyi şekilde kullanmaları, aile içi ve toplum içi empati duygusuna sahip olmaları görülen en temel özelliklerdendir.

Muharrem Ergin Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki insan tipinin 'Alp Tipi' olduğunu söylemektedir. Epik anlatılarda ön plana çıkan Alp tipi; cesur, gözü pek, korkusuz anlamlarına gelmektedir. Türk destanlarında görülen kahramanın üstün özellikleri ile savaşçı şekilde yaratılması ve kavmini korumak adına düşmanla savaşması durumu, Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki kahramanlarda da görülmektedir. Yazılan her metnin devrin ruhundan ve toplum yapısından etkilendiği düşünüldüğünde Dede Korkut Hikâyeleri'nde de Orta Asya coğrafyasındaki savaşlar göz önüne alınarak kahramanların bu şekilde çizildiğine kanaat getirilmektedir.

Bayındır Han toylar düzenleyen, halkına cömert davranan, açları doyuran, çıplakları giydiren biridir. Boğaç Han da oldukça yiğit biridir. Onun daha doğumu sırasında söylenenler ne denli yiğit olduğunu göstermektedir. Dede Korkut,

“Hey Dirse Han Beylik ver bu oğlana erdemlidir
Taht ver erdemlidir
Boynu uzun büyük cins at ver bu oğlana
Biner olsun hünerlidir
Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana

Etlik olsun hünerlidir
 Develerden kızıl deve ver bu oğlana
 Yük taşıyıcısı olsun hünerlidir
 Altın başlı otağ ver bu oğlana
 Gölge olsun erdemlidir
 Omuzu kuşlu cübbe elbise ver bu oğlana
 Giyer olsun hünerlidir” (Ergin 1997: 74)

Dede Korkut, Dirse Han’dan Boğaç Han için birçok şey ister ve nedenini de onun hünerli olmasından, erdemli olmasından dolayı hak etmesine bağlar. Hikâyelerde Boğaç Han gibi erdemli olan ve idealize edilmiş olarak anlatılan bir isim de Salur Kazan’dır. Dış görünüşü ile oldukça heybetli olarak anlatılan Salur Kazan, mert, cömert ve yiğittir. Av sırasında evinin yağmalandığını rüyasında görür. Ona böyle haber verici bir rüya gelmesi dahi Tanrı’nın sevgisini kazanmasından ötürüdür. ‘Salur Kazan’ın Evinin Yağmalanması’ hikâyesinde karşımıza çıkan bir başka idealize edilen isim de ‘Karkuçuk Çoban’ dır. Hikâyede tek bir yerde geçmesine rağmen, Dede Korkut’un üzerinde çok fazla durduğu Karkuçuk Çoban, kendisine emanet edilen koyun sürüsünü koruma noktasında oldukça çaba harcar. Düşman kendisinden koyun sürüsünü istediğinde verdiği yanıt dahi, onun ne denli erdemli olduğunu gösterir:

“İlakırdı söyleme bre itim kâfir
 İtim ile bir yalakda bulaşğımı içen azgın kâfir
 Altındaki alaca atını ne översin
 Alaca başlı keçim kadar gelmez bana
 Başındaki tulganı ne översin bre kâfir
 Başındaki borküm kadar gelmez bana
 Altmış tutam mızrağını ne översin murdar kâfir
 Kızılılık değeneğim kadar gelmez bana
 Kılıcını ne översin bre kâfir
 Eğri başlı çomağım kadar gelmez bana” (Ergin 1997: 32).

(Kerime Üstünova 2008: 141) Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki ortak özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

- Metinde anlatıcı Dede Korkut’tur ve anlattığı metne tüm hikâyelerde ‘Oğuzname’ adını vermektedir.
- Dede Korkut Hikâyeleri’nde hemen hemen her metinde girişler benzerdir. Bir yemekte, ziyafette veya şölende konuşmalar başlamaktadır. Girişte kısaca yer ve zaman anlatılır; devamında olaya canlılık katmak adına çeşitli manilere yer verilir.

- Tarih ve dönem kültüründen etkilenilerek yazılan metinlerde Hanlara, sultanlara yer verilir; fakat bu kişiler metnin başında tanıtılır. Daha sonra detaylarıyla ön plana çıkmaz.
- Hemen hemen tüm hikâyelerde iyi kahramanlar metnin başında zorluk yaşarlar; metnin devamında ise aynı tehlikelerle karşılaşır ve sonunda mutluluğa ererler.
- Hemen hemen tüm kahramanlar önemli güçlerle donatılmıştır. İyi olduklarını ön plana çıkarmak adına kahramanların kötülerini alt edecek derecede güçlü oldukları görülmektedir.
- Geleneksel masal anlatılarındaki gibi kahramanların tek tip olduğu, iyilerin daimî iyi, kötülerin ise daimî kötü olduğu görülmektedir.
- Metinlerde halk diline ait söyleyişler yer almaktadır. Türkü ve manilerle metin zenginleştirilmekte; ozanlar “kopuz” adını verdikleri bir saz ile türkü ve manileri dillendirmektedirler.
- Oğuz beylerinin gücünü göstermek adına metinde sürekli Oğuz beylerinin tutsak oldukları, daha sonra güçlü ordularla çarpıştıkları ve orduyu yenerek başarıya ulaştıkları görülmektedir.
- Metinde aynı isimler sıkça geçmektedir: Dülger, Alp Rüstem, Delü Turdar, Kara Budak, Kara Göne, Aruz, Ters Uzamış, Okçı, Dülek Evren, Alp Eren vb.
- Metinde Oğuzların savaşçı ve kahraman bir topluluk olduğunu göstermek adına Oğuzların sürekli savaş sahneleri canlandırılmaktadır.
- Kişiler sürekli aile ve soy adları ile birlikte verilmektedirler. ‘..... oğlu: Eylik Koca Oğlu Döne bilmez Dülek Evren’; ‘..... kızı : Pay Piçen Big kızı Banı Çiçek’; ‘..... Koca : Uşun Koca’; ‘..... Big : Kazan Big’; ‘..... Han: Dirse Han’; ‘..... Hatun : Burla Hatun’ şeklindeki kalıplara metinde sıkça rastlanmaktadır.
- Metinde kültüre ait önemli göstergeler yer almaktadır. Türk kültüründe yer alan büyüklere ve kadınlara saygı özellikle Dede Korkut Hikâyeleri’nde sıkça gösterilen durumlardandır. Kadın övülen, yiğit çocuklar doğuran, evde ve dışarıda erkeğini temsil eden bir konumdadır. Anneler oldukça önemlidir. Yiğit savaşa gitmeden evvel annesinin elini öper ve helallik alır. Aynı şekilde başına bir durum geldiğinde karısını ve çocuğunu feda eder; fakat annesini feda edemez.

- Kadınlar kocalarına oldukça saygılı ve bağlıdırlar. Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki kadınlar kocalarını koruyan, tehlike anında başını bekleyen ve çocuklarına da babaları gibi olmalarını öğütleyen kadınlardır.
- Türk kültürüne ait av sahnelerine Dede Korkut Hikâyeleri’nde sıkça yer verilmektedir. Kahramanlar sürekli ava çıkmakta, av şenliklerinde ateş başında oturmaktadırlar.
- Muharrem Ergin olayların geçmiş olduğu Oğuz bölgesinin kesin sınırlarını çizmenin mümkün olmadığını; bu nedenle Türklerin ana yurdu olan Orta Asya’nın Oğuz bölgesi olarak anılması gerektiğini söylemektedir. Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki mekân Oğuz bölgesi, Muharrem Ergin’in deyimiyle Orta Asya’dır. Fakat hikâyeler Orta Asya’da tek bir mekânda geçmemektedir.
- Metinler nesir nazım karışık şekilde yazılmıştır. Kimi yerlerde diyaloglar ile öyküleme tekniğinin iç içe geçtiği de görülmektedir.
- Metinlerde önceden verilen bir bilginin yer yer okuyucuya anımsatmak adına tekrar edildiği görülmektedir. Örneğin; Dirse Han boyundaki Bayındır Han’ın emri “oğlu olanı ağ otağa, kızını olanı kızıl otağa, oğulu kızını olmayanı kara otağa oturtup altına kara keçe, önüne kara koyun yahnisi konması” metinde kimi yerlerde tekrar tekrar vurgulanmaktadır.
- Metinde öyküleme tekniği ile olayları anlatan Dede Korkut metnin sonundaki kapanışı da kendisi yapmaktadır. Fakat buna rağmen kimi yerlerde Dede Korkut’u da dışarıdan gören bir göz olduğunu bizlere hissettiren “Dede Korkut soyladı” şeklindeki ifadeler yer almaktadır.
- Her metni açan ve metnin sonunda olayların ne şekilde bittiğini gösteren kişi, anlatıcı daima Dede Korkut’tur.
- Metinde ‘meğer hanum’ ve ‘hanum hey’ ifadeleri de sıkça kullanılan kalıplardan olup, okura doğrudan seslenildiğini göstermektedir.

3.2. DEDE KORKUT HİKÂyelerİNİN TÜRK TARİHİ VE KÜLTÜRÜ AÇISINDAN ÖNEMİ

Dede Korkut Hikâyeleri Türk dil ve edebiyatında değerli olduğu kadar kültür ve tarih anlamında da önem arz eden bir eserdir. Dede Korkut Hikâyeleri’nin hemen hemen hepsinde Türklerin yaşam biçimleri, savaş teknikleri, gündelik yaşamları, değerleri,

kültürel birikimleri gibi birçok şey yansıtılmaktadır. Edebiyat tarihçisi Fuat Köprülü Dede Korkut Hikâyeleri için “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut’u öbür gözüne koysanız yine Dede Korkut ağır basar” demiştir. Köprülü’nün bu sözü Dede Korkut Hikâyeleri’nin edebiyat tarihi açısından önemini belirtir. Her edebiyat tarihi aynı zamanda dönem ve dönem zihniyetinden etkilenilerek oluşturulduğu için Dede Korkut Hikâyeleri’nin de geniş bir dönem ve zihniyet etkisi ile donatılarak yazıldığı aşikârdır.

Dede Korkut Hikâyeleri 12.-14. yüzyılları arasında kaleme alınan ve Oğuz Türklerinin Orta Asya’daki yaşamından kesitler sunan hikâyelerdir. Bu hikâyelerde Türklerin gündelik yaşamı, tarihi, savaşları, davranışları, gelenek-görenekleri, yaşama bakış açıları olmak üzere birçok şey yansıtılmıştır. Oğuz kavmi adı verilen kavmin yaşamından birçok kesiti sunan Dede Korkut Hikâyeleri her anlamda çok yönlü kültür taşıyıcılığı yapan bir eserdir.

Bilindiği üzere yazılı metinler kalıcı olması yönüyle kültürel olguların daha çabuk geleceğe aktarılmasını sağlamaktadır. Dildeki değişimlerin aksine yazılı metinlerin dönemi ve dönem kültürünü yansıtması nedeniyle bugün yazılan bir metin geleceğe kaldığında metinde yer alan öğeler günümüze olduğu gibi aktarılmaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri değiştirilmeden günümüze değin gelmesiyle 12.-14.yüzyıllar arasındaki Türk kültürünü taşıma misyonunu üstlenmiştir.

Günümüzde önemi çok daha fazla anlaşılan ve ilköğretim çağından itibaren verilmeye başlanan ‘Değerler Eğitimi’ derslerinde Dede Korkut Hikâyeleri’ne sıkça yer verilmektedir. Hikâyelerde yer alan anne-baba sevgisi, çocuk yetiştirme, saygı- sevgi temaları derslerde çocuklara okutulmakta ve Türk kültürünün geçmişten günümüze ne şekilde ilerlediği, kültürün geçmişle olan bağı göstermesi noktasında oldukça önemlidir.

İlk defa Znaniecki tarafından ortaya konan ‘değerler eğitimi’, ‘kıymetli olmak’ mânâsına gelmekte ve Sosyal Bilimlerde manevi değerlerin yansıma alanını ifade edecek şekilde kullanılmaktadır. Bugün eğitim, din, toplum kapsamında insanın sosyal bir varlık olması sebebiyle çeşitli değerleri bulunmaktadır. Bu değerler insanın kendi

farkındalığını yaşamasında kendisini insan olması nedeniyle kıymetli hissetmesinde oldukça önemlidir. Türkiye’de yeni yeni ilkokullarda ders kapsamına alınan ‘değerler eğitimi’, bireyin kişilik kazanmasından oldukça önemlidir.

Değerler eğitimi kapsamında bireye evrensel değerler aktarıldığı gibi, yaşadığı toplumda var olan kültüründeki değerler de aktarılmakta ve bireyin kendisini mutlu ve huzurlu hissetmesi adına dürüstlük, erdem, adalet vb. değerler alışkanlık hâline getirilmeye çalışılmaktadır.

Dede Korkut Hikâyeleri birçok yönden değerler eğitimi kapsamına alınan; Türk örf, det ve yaşamından izler taşıyan bir eserdir. Geçmişten günümüze özellikle eğitim bilimleri alanında çalışan araştırmacılar eserde değerler eğitimi kapsamına girecek çeşitli öğeler tespit etmiştir. Bu tespitlere yer vermeden evvel değerlerin özelliklerini ele almak gereklidir. (Fichter 2004: 31) değerlerin temel özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Herhangi bir bireyden çok gruba aitlik gösteren ve paylaşıldıkça anlam kazanan öğelerdir.
- Ciddiye alınırlar. Kişiler toplumda değerlerin yaşatılması ve korunması noktasında çaba harcar.
- Kişiler arasında uzlaştırma gerektiren değerler, bireylerin neyin iyi neyin doğru olduğu noktasında karar vermelerini gerekli kılar.
- Bireysel ve toplumsal yönleri bulunmaktadır.
- Toplumun ve bireyin amaçlarını ve huzurunu kapsayacak şekilde düzenlenmektedirler.

Ortalama 800 sene evvel ortaya çıkan Dede Korkut Hikâyeleri, Oğuz Türklerinin epik yaşamını, mücadelelerini anlatırken; aynı zamanda geçmişe tanıklık eden vesika ve tarihî belge niteliğindedirler. 12 hikâye ve 1 ön sözden meydana gelen metinde değerlerin her metne sızdırılması, aynı zamanda eserin geleceğe bırakılmak istenmesi, öğretici metin olma vasfından çok, Türk yaşamını aktaran tarihî bir metin olmasından kaynaklıdır. Hemen hemen birçok yabancı dil öğretiminde yararlanılan kaynaklar bir kenara bırakılırsa Dede Korkut Hikâyeleri, yabancılara Türkçe öğretimi konusunda

sadece Türkçenin değil, Türk kültürünün de öğretilmesini sağlayan yegâne hazineler olarak yer edinmelidir.

(Atalay 2016: 375) yaptığı bir çalışmada ilköğretim 4.-8. sınıflar için kullanılan sosyal bilgiler kitabında Dede Korkut Hikâyeleri'nin ne şekilde ele alındığını, karakter eğitiminde kullanılıp kullanılmayacağını araştırmıştır. Çalışmada adil olma, aile birliğine önem verme, barış, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, estetik, hoşgörü, sevgi, saygı, sorumluluk, sağlıklı olmaya önem verme, dürüstlük, bilimsellik, misafirperverlik, özgürlük, temizlik, vatan sevgisi, yardımseverlik ve bağımsızlık değerleri ele alınmıştır. Araştırma sonucunda 12 hikâyede bu değerlere ne şekilde yer verildiği üzerinde durulup; sevgi, sorumluluk, dayanışma ve vatan sevgisi değerlerinin en fazla işlenen ve üzerinde durulan değerler olduğu ortaya konulmuştur.

(Deveci, Belet ve Türe 2013: 304) yaptıkları çalışmada Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki değerler üzerine bir araştırma yapmışlardır. Çalışmada Dirse Han Oğlu Boğaç Han Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması, Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek, Kazan Bey'in Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olması, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul, Kanlı Koca Oğlu Kanturalı, Kazılık Koca Oğlu Yiğenek, Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi, Begil Oğlu Emren, Uşun Koca Oğlu Segrek, Salur Kazan'ın Esir Olup Oğlu Uruz'un Çıkarması, Üç Oğuz'a Dış Oğuz'un Asi olup Beyrek'in Öldürülmesi hikâyeleri olmak üzere 12 hikâyede geçen değerler ve değerlerin ne şekilde yansıtıldığı araştırılmıştır. 'Aile Birliği', 'Sevgi', 'Merhamet', 'Dürüstlük', 'Cömertlik', 'Dinî Değerler', 'Saygı', 'Toplumsal Değerler', 'Estetik', 'Cesaret', 'Onurlu Olma', 'Dayanışma', 'Vatanseverlik' hikâyelerde tespit edilen değerlerdendir. (Deveci, Belet ve Türe, 2013)

Dede Korkut Hikâyeleri'nde görülen kültürel öğeleri ve Türk kültürüne ait değerleri 'maddî' ve 'manevî değerler' olmak üzere iki grupta ele alabiliriz. Maddî değerler, kültürün gözle görülebilir, korunabilirliği daha yüksek olan değerlerini oluşturmaktadır. Bugün 'kültür' tanımında da yer alan maddi kültür öğeleri bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Dede Korkut Hikâyeleri’nde yer alan maddi kültür öğeleri; günlük hayatta kullanılan eşyalar, evlerin özellikleri, at ve atın özellikleri, ikram, topuz, savaş alanının tabiri, hediyeleşme ve renkler şeklinde sınıflandırılabilir.

Gündelik hayatta kullanılan halı, çadır, kilim, ev eşyası gibi eşyalar Dede Korkut Hikâyeleri’nde Türklerin kullandıkları eşyalar hakkında bilgi vermektedir. Örneğin; ipek halı Türklerin kullandığı ev eşyalarındandır ve Dede Korkut Hikâyeleri’nde geçmektedir:

“Toksan yirde ala kalı ipek döşemiş-idi. Seksen yirde badyalar kurulmuş-idi. Altun alak sürahiler düzilmiş-idi.
Bin yirde ipek halıçası döşenmişidi.
... ipek halıçalar saldı, kiçdi oturdu.
Ağzı büyük humralar ortalığa salınmış idi. Tokuz yirde badyalar kurulmuşidi. Altun ayak surahiler dizilmişidi.”

Dede Korkut Hikâyeleri’nde ‘ev’ oldukça önemlidir. Aile birliğini temsil eden ev, yiğitlerin uğruna savaştıkları ailelerinin barındığı yerdir. Hikâyelerde maddi yönüyle ev, içerisindeki öğelerle yer almaktadır.

“Toksan başlı ban ivlerin kara yirün üzerine dikdürmüşidi.
Altun ban ivlerin kâfirler çaptılar.
Delügi altun ban ivlerümi getirüp-durursın
Kara yirin üstüne ağ ban ivin dikdürmüşidi.
Delü Karçar dahı ağ ban ivini ağ otağını kara yirün üzerine kurdurmuşidi.
Pay Püre Bigün dünlügi altun ban ivine şiven girdi.”

Maddi kültüre ait öğelerden biri de attır. At, Türklerin hayatında oldukça önemli bir hayvandır. Atı ilk ehlileştirilen Türkler, yaptıkları akınlarda ve savaşlarda atı kullanmışlar ve at sayesinde yeni yerler keşfetmişlerdir. Kafesoğlu (1999), Türklerin hayatında atın ‘kutsallık’ taşıdığını, gökten indiğine inanılan bu hayvanın Türklerle özdeşleştirildiğini söylemektedir (Kafesoğlu 1999: 84).

Dede Korkut Hikâyeleri’nde özellikle Hanların ve alp tiplerinin tamamlayıcısı, sosyal yaşamın devamlılığını sağlayan unsur olarak at kullanılır. Hikâyelerde atla ilgili şu ifadeler yer alır:

“Derin olsa baturur kalabalık korhudur, at işler er öginür, yayan erün umudı olmaz. Otuz tokuz yigit ilen Beyrek tutsak gitdi.

Boz aygır dahı Beyregi görüp tanıdı, iki ayağının üzerine turdı kişnedi. Beyrek dahı bunı ögmiş, görelüm hanum niçe ögmiş:

Aydur:

Açuk açukmeydana benzersenün alınçuğun
 İki şeb çırağa benzer senün gözçügezün
 İbrişime benzer senün yiliçüğün
 İki koşa kardaşa benzer senün kulaçuğun
 Eri muradına yetürür senün arhaçuğun
 At dimezem sana kartaş direm kartaşumdan yig
 Başuma iş geldi yoldaş direm yoldaşımın yig
 Didi
 Yok, at işlemese er öginmez, hüner atundur didi.
 Dün katmış, üç gün dünlü yortmuş yigit, karangulu gözlerini uyhu almış yigit atınun
 çılbırını bileğine bağladı, yatdı uyudu.
 Hanum at kulağu sak olur, çekübeni oğlanı oyardı.”

Maddî kültür ögesi olan at, Dede Korkut Hikâyeleri’nde hanların gündelik yaşamda kullandığı, evin kapısında bekleyen, aile ile bütünleşmiş bir hayvandır.

Maddî kültür öğelerinden biri de ‘ikram’ dır. Türklerin Gök tanrı inancından beri var olan, kurban adama törenlerinin de temelini oluşturan ikramlar, Türklerin misafirperverlik ve din anlayışlarının bir tezahürüdür. Toy, düğün ve cenazelerde ikram vermek Türk örf ve âdetlerinde oldukça önemlidir. Dede Korkut Hikâyeleri’nde de Türk geleneklerinde yer alan ikramların özellikle şenliklerde, hanların bir araya geldiği yerlerde, sofralarda sıkça görüldüğüne tanık oluruz. Hikâyelerde Dirse Han’ın hanımının isteği üzerine düzenlediği eğlencede ‘Attan aygır, deveden buğra koyundan koç kırdırılarak, depe gibi et, göl gibi kıymız’ ikram ettiği görülmüştür (Ergin 1997: 81).

Türk geleneklerinde yer alan ‘kopuz’ da maddi kültür öğelerindedir. Kopuz, bugünkü anlamda sazın atası olan bir alettir. Kafesoğlu (1999) kopuzun Orta Asya’dan geldiğini, daha sonra Polonya, İran, Mısır ve Balkanlar’da sevilerek çalındığını söyler (Kafesoğlu 1999: 94). Dede Korkut Hikâyeleri anlatırken kopuz çalmaktadır. Hatta kopuzu rüyasında görmüş ve o şekilde üzerine çalışarak icat etmiştir. Kopuz çalan kişiler âşıklardır. Eğlencelerde, törenlerde ve gündelik yaşamda çalınan kopuz hanlara motive veren, halkı birleştiren ve mutlu eden bir alettir:

“... kolca kopuzum elüme virün, ol yigidi döndüreyim gerek beni öldürün gerek dirgürün, koyu virün...
 Meger ol gün kâfirlerün ağır günleriydi. Her biri yimekte içmekte idi. Beyregi dahı getirüp kopuz çaldururlaridi.”

Hikâyelerdeki kişiler yolculuğa gideceklerinde, bir haber aldıklarında, gündelik yaşamda olağanüstü bir durum yaşadıklarında kopuz sarılırlar. Kopuz çalmak kişiye manevi destek vermektedir:

“Beyrek aydur: Mere ozan kopuzun mana virgil atımı sana vireyim...
 Dedem Korkut geldi şadılık çaldı, boy boyladı soy soyladı, gazi erenler başına ne geldüğün söyledi, bu Oğuzname, Beyregün olsun didi.
 Hey kırk işim kırk yoldaşım niye ağlarsız, kolça kopuzum getirün ögün meni didi.
 Kan Turalı yigitlerin ağlar gördü aydur: Mere kolça kopuzum ele alun meni ögün sarı tonlu kız ışkına bir aslandan döneyim mi didi.
 Mere men bu devenün burnına yapışacak ol kız söziyle yapışdı drirler, yarın Oğuz iline haber vara deve elinde kalmış idi kız kurtardı diyeler, mere kolça kopuzum çalun ögin meni, yaradan kadri Tanrıya sığındum, bir buğradan döneyim mi, inşallah dahı başın keseyim didi.
 Tolandı başı uçına geldi. Biline kopuzu var. Çıkarup eline aldı, soylamış görelüm ne soylamış:
 Mere kâfir Dedem Korkut kopuzı hürmetine çalmadum didi.
 Kâfiri öldürdi, çökdi üzerine otırdı. Aydur: Mere kâfirler kopuzum getirün, sizi ögeyin didi. Vardılar, kopuzı getürdiler.
 Dedem Korkut geldi kopuz çaldı, gazi erenler başına ne geldüğün söyledi.”

Maddî yaşama ait unsurlar, manevi yaşama da tesir etmektedir. Var olan, elle tutulur, gözle görülür, somut bir nesnenin varlığı kişiyi iyileştirici motive edici bir tesir bırakmaktadır. Kopuz, Türklerin manevi anlamda güç bulması, savaşa hazırlanması veya tanrıya seslenmesi adına yapılan törenlerde onlara manevi güç veren maddi bir gelenek ögesidir. Kopuz gibi ok, yay, temren vb. savaş aletleri de gelenek içerisinde yer alan ve halkın kendi dünyasında önemseydiği, onlara aidiyet bildiren unsurlardandır. Bugün Türklere ait okuduğumuz birçok destanda ok, yay, bayrak, savaş baltaları kültürü yansıtan, halkın kendiliğini ortaya koyan ürünler olarak yer alır. Dede Korkut Hikâyeleri’nde de savaş araç-gereçleri kültür mirası olarak kullanılır. Boğaç Han destanında yer alan “kılıç”, savaş aleti olarak sık sık tekrar edilir:

“Kara polad öz kılıncımı elüme alayın mı?
 Big yirinden örü turdı, kara polad öz kılıncın biline kuşadı, ağ tozluça katı yayımı eline aldı, altın cıdasın koluna aldı.
 Karaçuk Çoban sapanınun ayasına taş kodıatdı, birin atanda ikisin üçün yıkdı, ikisini atanda üçün dördin yıkdı. Karaçuk Çoban kâfirin üç yüzünü sapan taşıyla yire bıraktı. İki kardaşı oha düşdi, şehid oldu. Çobanun taşı dükendi, koyun dimez kiçi dimez sapanınun ayasına kor atar.

Çoban aydur:

Konur atun virgil mana
 Altmış tutam gönderüni virgil mana
 Alp alaca kalkanımı virgil mana
 Kara polad öz kılıcun virgil mana

Sadağunda seksen okun virgil mana
Ağ tozluça katı yayun virgil mana”

‘Ok’, ‘kılıç’ ve ‘kalkan’ hikâyede geçen savaş aletleridir. Çoban aletleri almak için sürekli bir şeyleri feda etmek ister. Çünkü savaşa gitmek için savaş aletleriyle özdeşleşmesi gerekmektedir.

Türklerin âdetleri, gelenek, görenek ve inanışları yoğun şekilde Dede Korkut Hikâyeleri’ne yansımıştır. Hikâyelerde Türk halkının genel anlayışı içerisinde var olan adetlerin tekrar edildiği, âdetlere uymayanlara kötü gözle bakıldığı görülür. Türklerde toy kurma, yemin etme, yardımlaşma âdetleri bulunmaktadır. Toy, eski Türkçede yemekli eğlence, şölen mânâlarına gelmektedir. Özellikle devlet büyüklerinin düzenlediği toylar savaş kazanıldığında, kişinin oğlu olduğunda yapılmaktadır. Aşağıda Dede Korkut Hikâyesi’nde geçen toy etkinlikleri ile ilgili bölümler verilmiştir:

“Hanlar hanı Han Bayındır yılda bir kere toy idüp Oğuz biglerini konuklar idi.
... ulu toy eyle hacet dile. (oğlu olsun diye dua için)
Dirse Hanun hatunu oğlançuğumun ilk ovudur diyü attan aygır, deveden buğra koyundan koç kırdırdı, kanlu Oğuz biglerin toylayayım dedi.
Yidi gün yidi gice yime içme oldı. Kırk baş kul kırk kırnak, oğlu Uruz başına azad iyledi.
Cılasun koç yigitlere kalaba ölke verdi, şahvar cübbe çuka virdi.
Oğul Kalın Oğuz biglerini odamuza ohıyalum, niçe maslahat görürlerise ana göre iş idelüm didi.
Kalın Oğuz biglerini hep ohıdılar, odalarına getürdiler, ağır konukluk eylediler.
Kırk gün kırk gice toy düğün eylediler.”

İlgili bölümlerde çocuk doğumu, evlilik gibi törenlerde toy merasimi yapıldığı yazmaktadır. Toy törenleri, Türklerin geleneksel eğlencesi olmasının yanı sıra, çeşitli şekillerde yapılmasıyla da gelenekselleştirilmiştir. Toy eğlencelerinde kurban verilmesi, ateş yakılması, çeşitli eğlenceler düzenlenmesi toyların kalıplaşmasını ve eğlencelerin kültürel öge olmasını sağlamıştır.

Düğün, beşik kertme, kız isteme ve gerdek yerinde toy merasimleri yapılmaktadır. Bu merasimler hem uğur getirmesi yönünden hem de kişilerin mutluluklarının dışa vurulması anlamında (Hayrett 2002: 61) yapılan etkinliklerdir:

“Atdan aygır deveden buğra koyundan koç kırdırdı. Düğün itdi, kalın Oğuz biglerin ağırladı. Yavuklusu varidi, tiz düğün dirnek itdiler. Atdan aygır deveden buğra koyundan koç kırdırdılar. Oğlanı gerdeğe koydılar.”

Türk kültüründe yer alan manevi değerler; temelde varlığı görülmeyen, somut alana girmeyen; fakat hissedilen durumlar üzerine kurulmuştur. Bu değerler aileye önem verme, geleneklere bağlılık, İslami unsurlar üzerine yoğunlaşmaktadır.

Aile, Türk Dil Kurumunun tanımıyla evlilik ve kan bağına dayanan, çekirdek ve geniş olmak üzere iki türü olan ebeveyn ve çocukların olduğu topluluğa verilen isimdir. Aile toplumun en küçük yapıtaşıdır (TDK 1999: 19). Toplumdaki her insan bir aile içerisinde doğar ve toplumsallaşmaya dair bütün bilgileri aileden öğrenir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde aileye oldukça önem verilmiştir. Türk kültüründe yer alan aileye bağlılık duygusunu, hikâyelerde sıkça görmekteyiz. Hikâyelerdeki hanlar, ordularla savaş yiğitler temelde bunu yaparken ailesini, akrabalarını ve çevresini koruma amacıyla hareket etmektedirler. Anne-baba olma, ebeveynlik duygusu hikâyelerde oldukça yüceltilmektedir (Deveci, Belet ve Türe 2013: 299). Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi'nde evlat sahibi olmaya dair şu sözler geçmektedir:

“Hey Dirse Han! Bana kızma, acı sözler söyleme. Yerinden doğrul alaca çadırını yeryüzüne diktir. Aç görürsen doyur, çıplak görürsen giydir, tepe gibi et yığ, toy eyle, dilek dile, belki bir ağzı dualının hayır duasıyla Tanrı bize bir oğul verir.”

Türkler ataerkil bir düzenden geldikleri için erkek çocuk aileyi koruyan, anne- babaya sahip çıkan bir konumdadır. Bu nedenle hikâyede karısı Dirse Han'ın erkek çocuğa olan düşkünlüğünü bildiği için çocukları olması adına yapması gerekenleri dile getirmiştir.

Anne- babalar hikâyelerde saygı gösterilen, ailenin koruyucu olan kişilerdir. Evin oğlu olan kişi ailesini korumak adına çaba harcamakta, anne- babasına sevgi ve hürmet beslemektedir. Nitekim ‘Kazan Bey’in Oğlu Uruz Beyi’n Tutsak Olması’ Hikâyesi'nde Uruz Bey tutsak düşmüş, babasının onu kurtarmaya gelmesini istememektedir. Bunun tek sebebi de babasının aile için önemli olması, kardeşleri ve annesi ile kalması gerekliliğine inanmasıdır:

“Vazgeç baba geri dön,
Altın büyük evine atını sür git,
İhtiyar anama umut ol,
Karagözlü kız kardeşimi ağlatma,
İhtiyar anamı sızlatma!
Oğul için atanın ölmesi ayıp olur,
Yaradan hakkı için baba

Vazgeç de eve git...”

Ataerkil bir toplumda erkeğin yetişmesinde baba oldukça önemli bir konumdadır. Kızlar anne, erkekler baba tarafından yetiştirilir. Bu nedenle bir erkek çocuğun geleceği genellikle babasına bağlıdır. ‘Begil Oğlu Ermen’ Hikâyesi’nde oğul babası Begil’e söylediği sözleri içeren nazımda onun için savaştığını, onu ve ailesini koruma noktasında kendisini ne şekilde tehlikeye attığını şöyle ifade etmektedir:

“Baba ne söylüyorsun, ne diyorsun?
Bağrıyla yüreğimi ne dağlıyorsun?
...
Altındaki al aygırı bana ver
Kan terletip koşturayım senin için;
Sırtı sağlam demir giysini bana ver
Yeni yaka diktireyim senin için;
Kara çelik öz kılıcımı bana ver
Gafillice başlar keseyim senin için.”

Erkek dışarıda savaşan, aileye yemek getiren, kadını ve aileyi koruyan kişidir. Namus erkekten sorulmaktadır.

Dede Korkut Hikâyeleri günümüzde çocuk eğitiminde kullanılan bir eserdir. Eserde yer alan temel değerler, çocuğa bakış açısı, çocuğun toplumda değerli bir varlık olduğunun gösterilmesi eserin hâlen geçerliliğini koruyarak okullarda okutulmasına olanak sağlamaktadır.

Türk töresinin iç dinamiğinde çocuk; evi şenlendiren, bereketi ile gelen, ailenin birlik içerisinde olmasını, soyun devamını, toplumun gelecekte umutlu olmasını sağlayan unsurdur. Bu nedenle çocuğa oldukça değer verilmektedir. Kimi kırsal kesimlerde çocuk doğuramayan kadınlara ‘uğursuz’ gözüyle bakılmakta, çocuk evin ve toplumun en temel yapı taşı olarak tanımlanmaktadır. Dede Korkut Kitabı’nda çocuk için genellikle “oğul” ifadesi kullanılır ve oğulun önemini belirtmek için “Oğul atanun yetiridür, iki gözünün biridir. Devletlü oğul kopsa ocağınun közidir” denilir. Burada oğul, yani çocuk babanın, ailenin iki gözünden biri olarak tanımlanır. İnsanın en temel organlarından biri olan göz, nasıl ki bedeninin yönünü bulmaya yarıyorsa, ailenin de yönünü bulması, geleceğini kurması için çocuk gereklidir. Nitekim sözün devamında iyi çocuk, evlat, ocağın közi, yani ocağın yanması, ailenin geçinmesi için gerekli

kılınmıştır. Burada Dede Korkut'un aynı zamanda İslam'da yer alan "her şeyin hayırlısı makbuldür" düşüncesinden yola çıkarak evladın da iyisinin makbul olduğunu, çocuk doğurmanın değil, iyi çocuğun marifet olduğunu söylemektedir. Dede Korkut Kitabı'nda da kötü evlat için şu sözler geçer:

"Ata adını yorıtmayan hoyrat oğul ata bilinden ininçe inmese yig. Ana rahmine düşünce toğmasa yig. Ata adın yoridanda devletlü ogul yig."

Bu ifadelerde babanın adını yürütemeyecek, ona layık olamayacak evladın babanın belinden inmemesi, annenin rahmine düşmemesi; yani doğmamasının daha hayırlı olduğu söylenmektedir.

Begil Oğlu Ermen Hikâyesinde Begil Bey oğluna soyunun devamı olduğunu, aile için ne denli önemli olduğunu şu sözlerle söyler:

"Oğul, oğul, ay oğul
Karanlık gözlerimin aydını oğul
Sırtımın dayanağı oğul"

Begil Bey için oğlu karanlık gözlerini aydınlatacak, sırtını korkmadan yaslayacağı bir dayanak gibidir.

"Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Hikâyesi"nde anne kararsız bir durumda kaldığında oğluna danışmakta, oğlundan akıl istemektedir. Oğlundan akıl istediği cümlelerde "namusun" erkekten sorulması durumu çok açık şekilde ifade edilmektedir:

"Senin etinden, oğul yiyeyim mi, yoksa kötü dinli kafirin döşeğine gireyim mi? Baban Kazan'ın namusunu lekeletyem mi? Ne edeyim, oğul hey"

Dede Korkut Hikâyeleri'nde 'anne' ye oldukça önem verilir. Anne, dişil bir öge olarak yüceltilir ve annenin yüceliği Hanlar doğurması ve evin direği olmasından mütevellidir. Boğaç Han'ın annesi, onun yaralandığını görünce ona sarılır ve onu iyileştirmeye çabalar:

"Oğlan yine der: Ana ağlama, bana bu yaradan ölüm yoktur korkma, boz atlı Hızır bana geldi üç kere yarımı sıvazladı bu yaradan sana ölüm yoktur, korkma dağ çiçeği, ananın sütü sana merhemdir dedi. Oğlanın anası memesini bir sıktı süt gelmedi, iki sıktı süt gelmedi, üçüncüde kendinî zorladı iyice doldu sıktı süt ile kan karışık geldi." (Ergin 1997: 32).

İnsanın dünyadaki ilk varlığı, kendisine ait olduğu kişi annedir. Dünyaya gelir gelmez kendisi ile çocuğu arasında bağ hissedenden anne, çocuğun ilk sığınağıdır. Çocuk, yaşamı boyunca anneye bu gözle baktığı için aynı zamanda tehlike anında da annesini ister ve özler. Uruz, annesinin kâfirin eline düşmesi hikâyesinde annesi evladı ile öyle özdeşleşmiştir ki evladından ayrıldığı tepkiler de oldukça büyüktür:

“Kam Pürelî Oğlu Bamsı Beyrek Destanı’nda olduğu gibi Ak bürçekli anası boncuk boncuk ağladı, gözünün yaşını döktü, acı tırnak ak yüzüne çaldı, al yanağını yırttı. Kargı gibi kara saçını...” (Ergin 1997: 70).

Dede Korkut Hikâyeler’inde manevi bir değer olarak ‘kardeş’ sevgisine de yer verilmiştir. Kardeşi kurtarmak için savaşlar yapılmakta, kardeşe düşkünlük artmakta ve kardeş kişinin diğer yarısı sayılarak sahiplenilmektedir. Uşun Koca Oğlu Seyrek hikâyesinde Segrek tutsak olan kardeşini aramaya girişir. Metinde kardeşi Egrek’in abisine seslenişi kardeş sevgisini oldukça güzel anlatan pasajlardan biridir:

“Ağzın için öleyim kardeş!
Dilin için öleyim kardeş!
Er mi oldun, yiğit mi oldun kardeş!
Gurbete kardeşini aramaya sen mi geldin kardeş?
Kalkıp iki kardeş sarmaş sarmaşa görüştüler. Egrek küçük kardeşinin boynunu öptü. Segrek de ağasının elini öptü.”

(Umay Türkeş Günay 1999: 46), Dede Korkut Hikâyeleri’nin değerler üzerine etkisiyle ilgili yapmış olduğu çalışmasında hikâyelerde çocuğa bakış açısının Türklerin soyu yönünden de değerlendirildiğini, Türk soyunun devam etmesi için doğumun önemli olduğunu ve çocuğa verilen değerin aynı zamanda bu nedenden ötürü de var olduğunu söyler. Çocuk, geçmiş ile gelecek arasında köprü kuran, kültürün devamlılığını sağlayan ögedir. Türklerin soyunun devam etmesi, medeniyete sahip çıkılması sadece Türklerin çocuk sahibi olmaları ve çocuğu en iyi şekilde eğitmeleri ile mümkündür. Bay Büre Bay hikâyesinde Bay Büre çocuğu olmadığı için çok kötü bir şekilde ağlar. Ağlamasının bir nedeni de geleceğinin olmayacağı, soyunun devam etmeyeceği sebebiyledir.

Kız çocuklar ve anne ise aileyi evde çekip çeviren, koruyan, hanın sağ kolu olan ama aynı zamanda yeri geldiğinde erkeği koruması noktasında da elinden geleni yapan kişidir. Özellikle anne, erkek evladı dünyaya getiren, ona bakıp besleyen, emek veren kişi olması yönüyle değeri hikâyelerde sürekli vurgulanmaktadır. ‘Salur Kazan’

hikâyesinde Salur Kazan düşmanı Şökli Melik'ten anasını kurtarmak için oğlunu ve karısını dahi vermeyi taahhüt eder. Anne, ailedeki en önemli kişi olarak gösterilmektedir:

“Bre Şökli Melik,
Dünlüğü altın ban evlerimi getirmişsin, sana gölge olsun,
Ağır hazinemi, bol akçanı getirmişsin, sana harçlık olsun,
Kırk ince belli kızıyla Borla Hatun'u getirmişsin, sana tutsak olsun,
Kırk yiğidiyle oğlum Uruz'u getirmişsin, kulun olsun!
Tavla tavla şahbaz atlarımı getirmişsin, sana binit olsun!
Katar, katar develerimi getirmişsin, sana yüklet olsun,
Yaşlı ananı getirmişsin,
Bre kafir, ananı ver bana!
Savaşmadan, vuruşmadan çekileyim,
Geri döneyim, gideyim, bunu iyi bil!”

Aile bireyleri birbirlerine kenetlenmekte, ailede bir kast sistemi görülmezsizin herkes birbirini koruma- kollama noktasında çaba harcamaktadır (Deveci, Belet ve Türe 2013: 300).

Hikâyelerde aile, yiğidin namusu olarak gösterilir. Bu nedenle yiğit namusu korumak adına gerekirse canını dişine takar, oldukça emek harcar. Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması Hikâyesi'nde Uruz'un annesinin namusunu korumak adına kendi canını tehlikeye atması bu durumu örnekler:

“Hey ana!
Arap atların öldüğü yerde
Bir tay ölemez mi?
Kızıl develerin öldüğü yerde,
Bir deve yavrusu ölemez mi?
Akça koyunların öldüğü yerde
Bir kuzucuk ölemez mi?
Sen sağ ol kadın ana, babam sağ olsun
Bir benim gibi oğul bulunmaz mı”

Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki 'aile' örnek aile portatifindedir. Kardeşler birbirini kollar, anne- baba çocuğa aile içerisinde olma bilinci verir, çocuklar aynı şekilde anne-babaya bağlılık gösterir. Hikâyelerdeki sevgi “aile” üzerine temellendirildiği gibi, aileyi aşan; aynı zamanda aileden öğretilen bir sevgidir. İyiyi sevme, güzeli ve doğru olanı sevme ailenin kişiye kazandırdığı sevgilerdendir. Örneğin; doğa sevgisi de hikâyelerde işlenmektedir. ‘Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması’ hikâyesinde doğaya duyulan sevgi şöyle dile getirilir:

“Çağıl çağıl kayalardan çıkan su!
 Ağaç gemileri oynatan su!
 Hasan ile Hüseyin’in hasreti su!
 Bağ ve bostan’ın ziyneti su!
 Ayşe ile Fatma’nın bakışı su
 Güzel atların içtiği su
 Kızıl develerin gelip geçtiği su
 Ak koyunların gelip çevresinde yattığı su
 Sarayımın haberini bilir misin? Söyle bana,
 Kara başım kurban olsun suyum sana.”

Metin dikkatli okunduğunda suyun varlığı aynı zamanda ailenin varlığına bağlanmıştır. Suya dair yapılan benzetmelerde aile halkına bağlılık, bereketin geldiği noktaya duyulan minnettarlık vardır. Dolayısıyla metindeki doğa sevgisinin kaynağı da ailedir.

Hikâyelerde kültürümüzde yer alan ‘dürüstlük’ kavramına da sıkça değinilmektedir. Türklerin inandıkları birçok dinin emirlerinden olan ‘dürüstlük’; doğruyu konuşma, sözlerinde yalan söylememe, doğruya biat etme şeklinde vuku bulmaktadır. Hikâyelerde geleneksel masal anlatılarında olduğu gibi iyiler sadece iyi, kötüler de sadece kötü özellikleri ile ön plana çıkarlar. Bu nedenle dürüstlük iyilere verilmiş bir özelliktir. ‘Uşun Koca Oğlu Seyrek’ hikâyesinde hanımı, Segrek’e olan sadakat duygularını dürüstlük çerçevesinde şu şekilde dile getirmektedir:

“Yiğidim ben seni bir yıl bekleyeyim
 Bir yılda gelmezsen iki yıl bekleyeyim
 İki yıl da gelmezsen üç dört yıl bekleyeyim
 Dört yıl da gelmezsen beş yıl, altı yıl bekleyeyim
 Altı yıl ağzına çadır dikeyim
 Gelenden gidenden haber sorayım
 Hayır haber getirene at, giysi vereyim, kaftanlar giydireyim
 Kötü haber getirenin başını keseyim
 Erkek sineği üzerime kondurmayayım
 Murat ver, murat al, sonra git yiğidim”

Dürüstlük, erdem duygusunun ayrılmaz bir parçasıdır. Bir birey erdemli olması, isteklerini sabır ve dürüstlük ile gerçekleştirmesi ile toplumda saygınlık kazanabilmektedir. Bu nedenle hikâyelerdeki kahramanlar da ideal bireye yakın vasıflar taşımaktadırlar. ‘Dirse Han Oğlu Boğaç Han’ hikâyesinde Dede Korkut, Boğaç Hanın artık babasının yerine geçebileceğini, çünkü han olma vasıflarına kavuştuğunu bir pasajda dile getirir. ‘Han olma’ adına taşınacak vasıflar ise ‘erdem’ ve ‘hüner’ üzerine yoğunlaşmaktadır:

“Hey Dirse Han, oğluna beylik ver, taht ver, erdemlidir.
Boynu uzun bedevi at ver, binit olsun, hünerlidir.
Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana, ŐiŐlik olsun, erdemlidir.
Koy tabandan, kızıl deve ver bu oğlana, gölge olsun, erdemlidir.
Omzu kuşlu cüppe giysi ver bu oğlana, hilat olsun, hünerlidir”

Dede Korkut, Hanın yerine gecebilmek için, taht ve beylik almak; at, koyun, kızıl deve almak, kuşlu cüppe giymek için hünerli, erdemli olunması gerektiğini Boğaç Hanın da bu özellikleri taşıdığını ve han olabileceğini söylemektedir. Bu noktada Muharrem Ergin’in ifade ettiği gibi Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki kahramanların Alp tipi karakter özellikleri hikâyelerin hemen hepsinde kendin  göstermektedir. Alp tipi kahraman, iyi, doğru-dürüst, kötülükten uzak duran kişidir. Hikâyelerdeki alp tipinde bu nedenle dürüstlük ve erdem oldukça vazgeçilmez özellikler arasındadır.

Alp tipinden bahsetmiŐken, hikâyelerde yer alan alp tipinin aynı zamanda ‘cesareti’ sembolize ettiği, cesaretin de hikâyelerde yer alan önemli bir değer olduğu ve Türklere ait önemli bir özelliğe vurgu yaptığı söylenebilir. Hikâyelerde cesaret düşman ile savaŐma, kötülüğe karşı koyma, ad alma adına yiğitlik yapma, beden gücünü kullanma Şeklinde kendini göstermektedir. ‘Salur Kazan’ın Evinin Yağmalanması’ hikâyesinde Salur Kazan’ın ailesinin tehlikeye düşmesi durumundaki gösterdiği cesaret Şu Şekilde aktarılır:

“Yiğitler yiğidi Karacık oban sapanına taş koydu, attı. Birincisini atınca ikisini, öcünü yıktı; ikincisini atınca öcünü dördünü yıktı. K firlerin gözüne korku düştü. Karacak oban kâfirin   yüzünü sapan taşıyla yere yıktı. İki kardeşi okla vuruldu, Őehit oldu. Çobanın taşı tükendi, koyun demedi, keçi demedi, sapanın ayasına koydu, attı, k firleri yıktı.”

Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki kahramanlardan özellikle iyiliği temsil eden kahramanların adalete, adil olmaya ve sayđıya önem verdikleri görülmektedir. İyiliği temsil eden alp tipi ve han için adalet, toplumsal eŐitliđi sağlaması noktasında oldukça önemlidir. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi’nde, Dirse Han’ın haksızlık yapan kişinin oğlu olmasına rağmen ona da ceza vermesi bu durumu  rnekler:

“Dirse Han, senin oğlun nankör çıktı, uğursuz ıktı. Kırk yiğidin  alıp kalabalık Oğuz’un üstüne yürüdü. Nerede güzel varsa çekip aldı, ak sakallı ihtiyaşların ağzına s vd , ak saçlı kadınların sütünü kaçırdı. Böyle oğul senin nene gerek?  ld rsene. Dirse Han söyledi: Gidip getirin öldüreyim, böyle oğul bana gerekmez.”

Alp tipi cesur olmanın yanı sıra, örnek insan portresi çizen; onurlu, aileye önem veren biridir. Onurlu olma beraberinde alçak gönüllü olmayı, vefalı olmayı ve yiğitliğe önem vermeyi gerektirir. ‘Salur Kazan’ın Esir Olup Oğlu Uruz’u Çıkarması’ Hikâyesi’nde boy tarafından dile getirilen ifadeler alçak gönüllülüğü yansıması adına oldukça önemlidir:

“Akçakale, Sümerli’de at oynattım,
At ile Karun iline baskın yaptım,
Akhisar Kalesi’nin burcunu yıktım,
Ak akça getirdiler “puldur” dedim
Kızıl altın getirdiler “bakırdır” dedim,
Ala gözlü kızını, gelinini getirdiler aldanmadım,
Kilisesini yıktım, mescit yaptım,
Altını, gümüşü yağmalattım
Orada bile erim, beyim diye öğrenmedim
Öğünenleri hoş görmedim
Kendi aslımı, kendi kökümü yereceğim yok,
Oğuz yiğitleri dururken seni ögeceğim yok”

Kişi önce maharetlerini dile getirir; ardından bu maharetlere karşın ne denli alçak gönüllü olduğunu göstermek adına akçaya ‘pul’, altına ‘bakır’ dediğini ifade eder.

Toplumun temelini korumak, toplumsal barışı sağlamak adına ‘saygı’ en önem verilen kavramlardan biridir:

“Beri gel,
Başımın bahtı, evimin tahtı,
Han babamın güveyisi,
Kadın anamın sevgisi,
Atamın, anamın verdiği,
Göz açıp gördüğüm, Gönül verip sevdiğim Dirse Han”

Dirse Han yukarıdaki bölümde eşine seslenirken aynı zamanda ona saygısını da dile getirir. Türk toplumunda her ne kadar ataerkil bir sistem olsa da erkeklerin eşlerini sayması, onları ciddiye alması ve önem vermesi; Türk kültüründeki saygıyı yansıtan önemli bir etmendir. Elbette ki bu saygı sadece aileye değil, aynı zamanda bireylere, topluma, hanlara da gösterilen bir saygıdır. Begil Oğlu Ermen Hikâyesi’nde “Padişahlar Tanrı’nın gölgesidir, padişahına asi olanın işi rast gitmez” ifadesi, padişahı tanrı katında önemli bir yere koymayı, padişaha duyulan sevgiyi göstermektedir.

Dede Korkut Hikâyeleri’nde Türk kültüründe yer alan İslami unsurların kullanıldığı, bu unsurlarla birlikte milli kültürün karakterize edildiği gözlemlenmiştir. Oğuzların Müslümanlığı kabul etmesiyle eserlerde Allah aşkı, Muhammed sevgisi ve dine dayalı birçok motif gösterilmektedir. (Kaplan 2004: 92), Dede Korkut Kitabı’nın göçebe yaşama değinen bir kitap olmasının yanı sıra, eserde İslami değerlerin sıkça yer aldığını söylemektedir. İslami unsurlar kimi zaman çeşitli kıssalarla, dinî hikâyelerle hissedilmiş; kimi zaman da emredilen çeşitli davranışlarla kişilerin karakterine sindirilmiştir.

Dede Korkut Hikâyelerindeki dinî değerler; dua, ibadet, hayır, iyilik, rüya görme vb. motifler etrafında şekillenmektedir.

Bay Büre’nin gözlerinin kör olduğu hikâyede kendisini Hz. Yusuf’a benzetilmesi, dinin etkisi sayılabilmektedir:

“Pay Püre Big aydur: Oğlum idüün andan bileyim, sırça parmağını kanatsun, kanımı destmala dürtsün, gözüme süreyin, açılacak olur ise oğlum Beyrekdür didi. Zira ağlmakdan gözleri görmez olmuşidi. Destmalı gözine siliçek Allah Taalanun kudretiyle gözi açıldı. Kalın Oğuz bigleri aru sudan abdest aldılar, ağ alımların yire kodılar iki rikat namaz kıldılar. Adı Görklü Muhammedi yâd getürdiler. Kâfirün kilisesin yıkdılar, yerine mescid yapıdılar. Keşişlerin öldürdiler. Ban banlatdılar, Aziz Tanrı adına kudbe okıtdılar.”

Dede Korkut Hikâyeleri temelde ‘iyilik’ üzerine kurulmuştur. Hikâyelerde alp tipler veya hikâyenin ana kahramanı sayacağımız tipler, sürekli kötülük ile mücadele içerisinde olan ve kötülüğü yenerek eski mutluluklarına kavuşan tiplerdir. Bu nedenle hikâyelerde sürekli olarak ‘iyiliğin emredilmesi’ akla gelmektedir. Varoluşsal niteliği iyilik olan ve hikâyeleri anlatması, Hanlara akıl vermesi, gerçekliği yansıtmaması ile bunu en çok gösteren kişi ‘Dede Korkut’ un kendisidir. Dede Korkut sürekli olarak iyilik dilemektedir:

“Dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeli büyük ağacın kesilmesin. Taşkın akan güzel suyun kurumamasın. Kanatların uçları kırılmasın. Koşarken ak boz atın sendelemesin. Dürtüşürken alaca mızrağın ufanmasın. Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun. Aksakallı babanın yeri cennet olsun. Kadir Tanrı seni namerde muhtaç eylemesin hanım hey” (Ergin, 1997: 36).

Hikâyelerde kadere, yazgıya inanç oldukça fazladır. Allah'ın çizmiş olduğu kaderi insanın değiştiremeyeceği, aynı zamanda kötü işler dileyenlerin başına kötü şeyler geleceği yazmaktadır. 'Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Destanı' nda Dede Korkut'u Banu Çiçek'i istemesi için gönderirler. Dede Korkut'un gittiği kısım şöyle anlatılır:

“Dede Korkut öteden beriye geldi. Baş indirdi, bağı bastı, ağız dilden güzel selam verdi. Deli Kaçar ağzını köpüklendirdi. Dede Korkut'un yüzüne baktı, de Aleykesselam ey ameli azmış fiili dönmüş, kadir Allah ak alınına bela yazmış” (Ergin 1997: 65).

Metinden de anlaşılacağı üzere başına kötü işler geleceğini bilmesine rağmen gitmesi, Allah'ın takdirinin önemli olması cümlelere yansımıştır.

Hikâyelerde din ve Allah inancı kişiye kuvvet veren, onun başarılı olmasını sağlayan, yolunda onu destekleyen ibarelerden oluşmaktadır. Dede Korkut insanlar için iyilik istemekte, insanların mutluluğuna giden yolun iyilikten, Allah inancından geçtiğini düşünmektedir. Bu nedenle dualarında dilinde sürekli bu vardır:

“Onlar da bu dünyadan geldi geçti/ Kervan konu göçtü/ Onları da ecel aldı yer gizledi/
Fani dünya yine kaldı/ Gelimli gidimli dünya/ Son ucu ölüm dünya. Kara ölüm geldiğinde geçit versin. Sağlıkta akılla devletini Hak arttırsın, o övdüğüm yüce Tanrı dost olarak medet erıştırsin: Dua edeyim hanım: Yerli kara dağın yıkılmasın... Aksakallı babanın yeri cennet olsun. Hakk'ın yandırdığı çırağın yana dursun. Kadir Tanrı seni namerde muhtaç eylesin hanım hey” (Ergin 1997: 32).

Allah her türlü kararı ve takdiri verendir. Bu nedenle gelen iyilik de kötülük de Allah'tan gelmektedir. İyi işler yapan kişi iyilik, kötü işler yapan kişi ise kötülük bulmuştur. Aynı şekilde ölüm, doğum vb. durumlar da yine kişinin kendi iradesi ile gerçekleşmektedir. 'Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı' nda Deli Dumrul bir obada feryat sesleri duymakta ve bunun üzerine ölü olduğunu görmekte; durumun detayını öğrenmek istemektedir:

“Vallah be yiğit, Allah Taâlâ'dan buyruk oldu, al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı.” derler. Deli Dumrul bunun üzerine: “Bre Azrail dediğiniz ne kişidir ki adam canını alıyor, ya kadir Allah, birliğin varlığın hakkı için Azrail'i benim gözüme göster, savaşayım çekişeyim mücadele edeyim, güzel yiğidin canını kurtarayım, bir daha güzel yiğidin canını almasın” dedi... “Hak Taâlâ'ya Dumrul'un bu sözleri hoş gelmedi. Bak bak bre deli kavat benim birliğimi tanımıyor, birliğime şükür kılmıyor, benim ulu dergâhımda gezsün benlik eylesün dedi. Azrail'e buyruk eyledi, kim ya Azrail var ve o deli kavatın gözüne görün, benzin sarart dedi, canını hırlat dedi” (Ergin 1997: 13-14).

Hikâyelerde kimi yerde ‘Allah’, kimi yerde ‘Tanrı’ kelimesi geçer. Her ikisi de aynı mânâda yaratıcıyı ifade eder. Yaratıcıya duyulan saygı sonsuzdur. Dede Korkut Hikâyeleri’nde dinî anlamda derin bir bağlılık, aidiyet duygusu söz konusudur:

“Yücelerden yücesin,
Kimse bilmez nicesin
Değerli Tanrı!
Sen atadan olmadın
Sen anadan olmadın
Kimsenin rızkını yemedin
Kimseye güç etmedin
Sen her yerde bir teksin
Sen Allah’ım yükseksin.”

Peygamber, Allah’ın elçisidir. Allah’ın emir ve buyruklarını dünyada yayma görevi üstlenen peygamber saygı duyulacak bir kişiliktir. Bu nedenle hikâyelerde Dede Korkut’un sık sık peygambere dua ettiği görülür. Basat’ın Tepegöz’ü Öldürmesi Hikâyesi’nde, Dede Korkut herkes için hayırlı temennilerde bulunduğu bir pasajda peygamberi saygı ile zikreder:

“Ölüm vakti geldiğinde temiz imandan ayırmasın
Günahlarınızı adı güzel Muhammed Mustafa’ya bağışlasın.”

Azrail, Allah, ölüm, takdir kelimeleri İslamiyet’te yer alan kadercilik anlayışı çerçevesinde Allah’ın emri ve Azrail’in de göreviyle kişilerin canının alındığını göstermektedir (Karagöz 2006: 42). Dünyadaki her şey üzerine otorite olan Allah’ın varlığı İslamiyet’in inanç sisteminin temelini oluşturmakta ve bu sebeple İslam düşüncesinde yer alan her şey de Oğuzların yaşamına, dolayısıyla Dede Korkut Hikâyeleri’ne yansımaktadır.

Dinin önemli göstergelerinden biri de dua etmektir. Yapılan dualar insanların temennileri, sahip olmak istedikleri, iyi dilekleri ve tanrıdan beklentilerini taşımaktadır. Dede Korkut, hikâyelerin sonunda genellikle dua etmekte ve hikâyeden kıssa çıkarılmasını, işlerin iyi gitmesini, Allah’ın iyilerden razı olmasını istemektedir:

“El götürdiler hacet dilediler. Bir ağzı dualının alkışıyla. Hikâyelerin sonunda Dede Korkut dua eder: Kara ölüm geldüğünde kiçit virsün. Sağlıg-ile sağınçın devletün Hak artursun. Ol öğdügüm yüce Tanrı dost olubanı meded irsün. Yöm vireyüm hanum: Yirlü kara tağların yıkılmasun. Kölgelüçe kaba ağacın kesilmesün, kamın akan Görklü suyun kurımasun, kanatların uçları kırılmasun, çapar iken ağ boz atun büdrimesün, çalışanda kara polad öz

kılıcun gedilmesün, dürtişürken ala gönderün ufanmasun, ağ pürçeklü anan yiri behşit olsun, ağ sakallu baban yiri uçmağ olsun, Hak yanduran çırağun, yana tursun, Kadir Tanrı seni namerde muhtaç eylesün hanum hey!”

Jung, kişinin gerçek alanının bilinç dışı olduğunu söyler. Bu bilinçdışı gölge, rüya, mitos, masal ve sanatçının eserlerinde ortaya çıkar (Jung 1996: 51).

Rüya, edebî eserlerde sıkça yer alan ‘haber verme’, ‘bilinçaltı yansıması’ gibi işlevlerde kullanılan ve eserin çok katmanlı yapısına katkıda bulunan bir metafordur. Destanlardan başlayarak en eski anlatılardan itibaren rüyaların eserlere yansıdığı ve eserde kahramanın ve yazarın anlatmak istediği birçok şeyi anlatma noktasında yardımcı bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Metin Kayahan Özgül rüyada kullanılan her türlü ifadenin yazara, kahramana veya anlatıcıya kolaylık sağladığını, anlatılmak istenen şeyin gizli şekilde sunulmasını ve bir aracı ile sezdirilmesini ifade edecek yardımcı bir araç vasfı olduğunu söylemektedir:

“Rûyâ yazarlarının metinleri dikkatle incelenince -gerçekten rûyâ görüp görmedikleri bir kenara- ferdî ben’lerinin, ferdî kimlik ve kişiliklerinin perspektifinden devletin başında bulunan veya bulunanların tenkîdinin hedef alındığı hükmüne ulaşılır. Sanatkâr yönü ile tanıdığımız bâzı isimlerin siyâsî ve içtimâî ihtiraslarını edebî bir metin hâline getirmeleri oldukça özel bir tahkiyeli türe yol açmıştır. Muhâlifler, tepedekilere gizli, yarı açık veya bütünüyle açık tenkidler yöneltirken allegoriden de, mübâlâğadan da, gülünç kılma imkânlarından da fazlaca istifâde ederler. Bu fiktif metinlerin hem edebiyat târihi, hem siyâsî târih, hem de fikir târihi açısından önemli olduğuna inanıyoruz.” (Özgül 2010: 40).

Özgül’ün ifade ettiği gibi rüyalar temelde gizli olarak söylenmek isteneni, yansıtılmak istenen fikri açıkça söylemede bir araçtır. Edebî eserlerde rüyaların bu şekilde yer almaları ise eserin zenginliğine katkıda bulunmasının yanı sıra aynı zamanda psikolojik bir ögenin de edebiyat içerisindeki işlevini yerine getirmesine kolaylık sağlamaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri hem Türk toplumunu, yaşam tarzını anlatması bakımından bir tarihî eser, vesika; hem de kurmaca yönüyle önemli bir edebî eserdir. Dede Korkut Hikâyeleri’nin bu yönü, eserin içerisinde yer alan çeşitli motiflerin aynı zamanda kurmaca anlamda kullanıldığını da göstermektedir. Eserde ‘rüya’ motifi gelecekte haber alma, bilinç dışını yansıtma, kişinin korkularını-özlem ve duygularını gösterme yönünden oldukça önemlidir. Rüyaların yol gösterici olduğuna inanılır. Salur Kazan’ın gördüğü rüya gelecekte haber vermesi noktasında oldukça önemlidir:

“Gice yatar iken Karaçuk Çoban kara gaygulu vakıa gördi. Vakıasından sermürdi örü turdı. Kıyan Güçi, Demür Güçi bu iki kardaşı yanına aldı, ağılun kapusını berkitdi, üç yirde depe gibi taş yığdı, ala kollu sapanın eline aldı. Nagahandan Karaçuk Çobanun üzerine altı yüz kâfir koyıldı.

Bayındır Hanun güyegüsi Ulaş oğlu Salur Kazan kara gaygulu vakıa gördi. Sermürdi örü turdı, aydur: Bilür misin karındaşım Kara Güne düşümde ne görindi, karakaygulu vakıa gördüm, yumruğumda talbınan şahin benüm kuşumı ölür gördüm, gökden yıldırım ağ ban ivüm üzerine şakır gördüm, kara pularık ordumun üzerine tökilür gördüm, kuduz kurtlar ivümü dalar gördüm, kara deve ensemden karvrar gördüm, kargu gibi kara saçum uzanur gördüm, uzanuban gözümü örter gördüm, bilegümden on parmağumı, kanda gördüm, niçe kim bu düşi gördüm, şundan berü aklım ussum dire bilmem, hanum kardaş menüm bu düşümü yorgıl mana didi. Kara göne aydur: kara bulut didiğin senün devletündür, kar ile yağmur didüdüğün leşkeründür, saç kaygudur, kan karadur, kalasın yora bilmem Allah yorsun didi.

Meger ol gice Yigenek düş gördi. Düşin yoldaşlarına soyladı...”

Salur Kazan rüyasında kuşunun ölmesi, başına yıldırım düşmesi, kara saçının uzadığını vb. kötü durumların başına geldiğini görür. Bütün bu durumlar onu tedirgin eder. Rüyasının yorumu da yine başına gelecek kötü şeylere tekabül eder. Aslında Salur Kazan’ın rüya yorumu ile birlikte Türk geleneklerinde yer alan rüyanın gelecekte haberci olması, insan yaşamında etkin bir dinî motif olması durumu görülmektedir.

Dine ait motifler arasında Hızır, kırk sayısı, dua ritüelleri, anne-baba duası gibi şeyler de yer almaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri özellikle değerler eğitiminde din yönünden kişiye kazandırılacak bilgilerin öğretilmesinde ve öneminin anlaşılmasında oldukça kullanılan bir metindir.

3.3. YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA HALK EDEBİYATI

Dede Korkut Hikâyeleri’nin mevcut Türkçe öğretim setlerinin ders kitaplarındaki durumunun ortaya konması için Türkiye’deki TÖMER’lerde ve dünyada en çok kullanılmakta olan 4 öğretim seti belirlenmiş ve okuma metinleri açısından incelenmiştir. Bu kitaplar ise: Yedi İklim Türkçe, Gazi Üniversitesi Tömer, İstanbul ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarıdır.

Bu çalışmada uygulamanın yapıldığı hedef kitle C1-C2 ileri düzey öğrencileri olduğu için söz konusu ders kitapları da B2 orta düzeyden itibaren incelenmiştir. İncelenen ders kitaplarında Dede Korkut Hikâyeleri’ne hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

Aşağıdaki tablolarda B2 düzeyinden itibaren her bir düzey için ders kitaplarında yer verilen halk kültürü- halk edebiyatı başlığı altına alınabilecek okuma metinleri belirlenmiştir.

Tablo 4. Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti B2-C1-C2 Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

YEDİ İKLİM TÜRKÇE		
B2 (24 Metin)	C1 (24 Metin)	C2 (24 Metin)
Komşuluk (2. Ünite Sayfa: 50)	Türk Boşnak Halk Kültürünün Ortak Unsurları (6. Ünite Sayfa: 124)	Bir Ben Vardır Benden İçeri (1. Ünite Sayfa: 12)
Türkiye’de Misafirperverlik (8. Ünite Sayfa: 163)	Kültürümüzde Sayılar (7. Ünite Sayfa: 145)	Taşlama (2. Ünite Sayfa: 37)
Köy Odaları (8. Ünite Sayfa: 173)		Türk Evleri (3. Ünite Sayfa: 60)
		Karagöz Oyunu (5. Ünite Sayfa: 84)
		Mevlana Celaleddin-i Rûmî (5. Ünite Sayfa: 91)

Yedi İklim Türkçe B2, C1, C2 ders kitapları incelenmiş her bir düzeye ait kitaplarda 24 okuma metnine yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kitaplarda halk kültürü- halk edebiyatı ile ilişkilendirilebilecek yukarıdaki tabloda belirtilen okuma metinleri İncelenen kitaplar arasında halk kültürü ve halk edebiyatı ile ilgili metinlerin en çok yer verildiği kitap olmasına karşın Yedi İklim Türkçe ders kitaplarında da Dede Korkut Hikâyeleri’nin olmadığı görülmüştür.

Tablo 5. Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2-C1 Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

GAZİ ÜNİVERSİTESİ TÖMER YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE	
B2 (20 Metin)	C1 (20 Metin)
Karagöz ve Hacivat (4. Bölüm: Bilimden Dünyamıza 3. Metin Sayfa:76)	Türk Mimarisinin Işığı (1. Bölüm: Kültür ve Sanat 1. Metin Sayfa: 4)
	Dünüyle Bugünüyle Dans ve Halk Oyunları (1. Bölüm: Kültür ve Sanat 4. Metin Sayfa: 20)

Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe B2 ve C1 ders kitaplarında halk kültürü- halk edebiyatı ile ilişkilendirilebilecek yukarıdaki tabloda belirtilen okuma

metinleri tespit edilmiştir. Söz konusu metinler içinde Dede Korkut Hikâyeleri yer almamaktadır. Halk kültürü- halk edebiyatı ile ilintili metinler dışındaki metinlerin çoğu genel kültür ile ilişkilendirilebilecek metinlerdir. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarının C2 düzeyi için kitabı bulunmamaktadır.

Tablo 6. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2-C1 Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

İSTANBUL YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE DERS KİTABI	
B2 (6 Ünite- 18 Metin)	C1 (12 Ünite-36 Metin)
	Türk Süsleme Sanatları (7. Ünite Sayfa:123)

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ve C1 ders kitaplarında halk kültürü- halk edebiyatı ile ilişkilendirilebilecek yukarıdaki tabloda belirtilen C1 ders kitabında yalnızca bir okuma metni olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu metinler içinde Dede Korkut Hikâyeleri yer almamaktadır. Belirlenen okuma metni dışındaki metinlerin çoğu genel kültür ile ilişkilendirilebilecek metinlerdir. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarının C2 düzeyi için kitabı bulunmamaktadır.

Tablo 7. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2-C1 Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

YENİ HİTİT YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE DERS KİTABI 3 YÜKSEK B2-C1
12 ÜNİTE
Eski Türk Evlerinin Mimarisi (9. Ünite Sayfa: 104)

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 ve C1 ders kitabında halk kültürü- halk edebiyatı ile ilişkilendirilebilecek yukarıdaki tabloda belirtilen yalnızca bir okuma metni olduğu tespit edilmiştir. Belirlenen okuma metni dışındaki metinlerin çoğu genel kültür ile ilişkilendirilebilecek metinlerdir. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarının C2 düzeyi için kitabı bulunmamaktadır.

3.4. DEDE KORKUT HİKÂYELERİNİN YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLİRLİĞİ

William R. Bascom'a göre, "Folklor, toplumda kabul edilmiş kültürel değerlere uyumu sağlama işlevinin yanı sıra, eğitimde oynadığı rol ve toplumsal kültürü yansıtması dolayısıyla kuşaktan kuşağa sürekliliği temin eder (Bascom 1954: 348-349). Folklorun bu özelliklerini göz önünde bulundurarak diyebiliriz ki, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, folklor malzemelerinden yararlanarak dilimizin ait olduğu kültür ortamının tanıtılması, dil öğretimi hedeflerimiz arasında sayılmalıdır (Özdemir 2013: 157-158).

Bu bağlamda Türkçe öğrenimi esnasında Türkçe ile Türk kültürü arasında aracılık görevi üstlenen folklor ürünleri ve edebî eserler yabancı öğrencilerin aynı zamanda Türk kültürü ile tanışmalarına, Türk kültür dairesine dâhil olmalarına vesile olacaktır.

Yabancı dil öğretiminde kültürlerarası iletişim konusunda yapılan araştırmalar, ortaya konan tezler, makaleler kültür aktarımı amaçlanırken hedef dili ve kültürü doğru ve en özgün hâliyle yansıtan metinlerin ya da materyallerin seçilmesi görüşünde birleşmiştir. Dede Korkut Hikâyeleri'nin söz konusu duruma hitap ettiği aşikârdır.

Dede Korkut Hikâyeleri Türk kültürünü en iyi şekilde yansıtan edebî ürünlerdendir. Dede Korkut'un anlatıcı olduğu, içerisinde yiğitlik başta olmak üzere çeşitli temaları işleyen hikâyelerde temel amaç Orta Asya'dan yola çıkarak Türk kimliğini, kültürünü ve yaşayışını aktarmaktır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri'nden iki yönden faydalanılabilir. İlki kelime hazinesi, dil kapasitesi yönünden; ikincisi ise kültür aktarımı yönünden bir faydalanmadır.

Dede Korkut Hikâyeleri Oğuz Türkçesi ile kaleme alınmıştır. Türkiye Türkçesinin öğretilmesi noktasında elbette ki kelimelerden doğrudan faydalanılamaz. Fakat Dede Korkut metninin Türkiye Türkçesine aktarılmasıyla sade bir olay örgüsü ile metnin anlatılmasında yer alan kelimeler Yabancı dilde Türkçe eğitiminde kolaylık sağlamaktadır. Bu kolaylığın en önemli yönü metin içerisinde aynı kelimelerin sıkça

tekrar edilmesinden dolayıdır. Genellikle epik bir kurgu içerisinde yazılan metinde yine epik konulu kelimeler sıkça geçmektedir. Bunun yanında Dede Korkut Hikâyeleri döneme ve topluma değinen bir metin olduğu için, metinde sıkça geçen birçok kelime bulunmaktadır. Örneğin; “tanrı” kelimesi metinde en sık geçen kelimelerden biridir. Türklerde var olan Gök Tanrı inancının bir tezahürü olarak geçen kelimeler genellikle ‘tengri’ şeklindedir. Fakat ‘tanrı’nın yanında ‘Allah’ ve ‘Hak Teala’ kelimeleri de yine metinde geçen kelimelerdir:

“Allah Taâlâya yalvarup soylamış, görelüm niçe soylamış: Aydur: Yücelerden yücesin yüce Tanrı / Kimse bilmez niçesin görklü Tanrı / Sen Âdeme tac urdun / Şeytana lanet kıldun / Bir suçtan ötüri dergahdan sürdün / İbrahimi tutdurdun / Hanum göne çolgadun / Götürüp oda atdurdun / Odı bostan kıldun / Birliğüne sığındum / Aziz Allah hocam mana meded didi. Kâfir aydur: Oğlan alındun-ise Tanrına mı yalvarursın, senün bir Tanrın var-ise menüm yitmiş iki puthanam var didi. Oğlan aydur: Ya âsi melun sen putlarına yalvarur-isen men âlemleri yokdan var iden Allahuma sığındum didi. Hak Taâla Cebraile buyurdu kim ...” (Ergin 1997: 224).

Yukarıdaki metinde ‘Allah’, ‘tanrı’ ve ‘Hak Teala’ kelimelerinin bir arada geçtiğine dikkat edilmelidir. Metinde aynı anlama geçen üç farklı kelimenin kullanılması, yabancı dil öğrenen birinin bu metinden faydalandığında Türkçe’nin zenginliğini görmesi adına oldukça önemlidir.

Dede Korkut Hikâyeleri içerisinde yer alan söz varlığı ve kalıplaşmış dil öğeleri (deyimler, vecizeler, atasözleri, alkışlar, kargışlar, övgüler, sövgüler, yergiler...) ile oldukça dikkat çeken hikâyelerdir. Dede Korkut Hikâyeleri’nde Türkçenin gizli hazinesi olan kelimelere yer verilmektedir. Bu da metni özel kılmaktadır. Bu nedenle dil öğretiminde özgün bir metinden faydalanma noktasında Dede Korkut Hikâyeleri’ne oldukça yer verilir.

Dede Korkut Hikâyeleri’nde kullanılan bir kelimenin birden çok mânâya geldiği durumlar görülmüştür. Örneğin; “boy” kelimesi dört farklı anlam ifade edecek şekilde kullanılmıştır:

- Boy: Boy, soy, kabile, halk, millet; aile, hısım.
- Boy: Boy, kamet, beden.
- Boy: Korku, hayret, şaşma bildiren bir ünlem: Booy! Eyvah! Hayret!

- Boy: Destan, destansı hikâye (Gökyay 2000: 179).

‘Boy’ kelimesinin farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılması, Türkçenin zenginliğini göstermektedir. Genellikle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrenci tarafından bilinmeyen bir kelimenin anlamı-karşılığı yine Türkçe olarak açıklanır. Bu bağlamda ‘boy’ kelimesinin bu dört anlamın da öğrenciye öğretilmesi, Türkçenin zenginliğini ortaya koymak adına önemlidir.

Dede Korkut Hikâyeleri’nde atasözü olarak da değerlendirebileceğimiz çeşitli deyişler vardır. Özellikle altı hikâyenin girişinde bulunan aşağıdaki kalıplar Türkçenin zenginliğini göstermesi adına oldukça önemlidir:

- Ezelden yazılmazsa kul başına kaza gelmez,
- Ecel vakti gelmeyince kimse ölmez,
- Ölen adam dirilmez,
- Çıkan can geri gelmez,
- Bir yiğidin Karadağ yumrusu kadar malı olsa; yığar, toplar, ister, nasibinden fazlasını yiyemez.

Yukarıdaki örnekler gibi Dede Korkut Hikâyeleri’nde birçok deyiş yer alır. Bu kalıplar sayesinde Türkçe öğrenen biri dilin kendi içerisinde bulunan deyimlerin gerçek mânâsının ötesinde geldiği anlamlar üzerine düşünür. Türkçede kullanılan bu kalıplar elbette ki kendiliğinden oluşmamıştır. Hikâyesi olan, atasözü niteliğindeki kalıplar kişiyi düşündürmek amaçlı ortaya çıkarılmıştır. “Ezelden yazılmazsa kul başına kaza gelmez” ifadesini ele alalım. Kalıp gerçekten de ölen kişinin bir daha geri gelmeyeceğini ifade etmesinin yanı sıra, aynı zamanda ‘kaderciliğe’ de vurgu yapmaktadır. Dil öğrenen birinin ileri seviyelerde bu kalıpları öğrenmesi dili daha iyi kullanmasını sağlar. Bu nedenle Dede Korkut Hikâyeleri oldukça önemli okuma metinleri arasında yer alır.

Dede Korkut Hikâyeleri’nde her hikâyenin başında geçen manzum tekrarlanan sözler yer alır. Örneğin; Salur Kazan birkaç yerde şöyle tanımlanır:

“Türkistan’ın direği, Amid soyunun aslanı, Karaçuğun kaplanı, konur atın iyisi, Han Uruz’un ağası, Hanum Kazan...”

Bu tanımlamanın çeşitli defalar zikredilmesi, Türkçedeki epitetlerin öğrenilmesi noktasında önemlidir. Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki yinelemeler, sanki yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla planlanarak yazılmış gibi özenle kaleme alınmıştır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılacak bir metinde dilin zenginliklerini ortaya çıkarmak oldukça önemlidir. Özellikle ilerleyen seviyelerde benzetmeler, tanımlamalar, tamlamalar, klişe sözler kullanılarak dilin kendine has yapısı daha çok ortaya çıkarılır. Dede Korkut Hikâyeleri’nde kullanılan benzetmeler, sıfatlar, ismi tamamlayanlar (epitetler), isim ve sıfat tamlamaları kurgusal metinlerde daha çok kullanılarak metinlerin edebî seviyesini yükseltmektedir. ‘Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı’ hikâyesinde geçen nazımda kullanılan benzetmeler bu anlamda önemlidir:

“Yalab yalab yalabıyan ince donlum
Yer basmayup yürüyen selvi boylum
Kar üzerine kan tammış gibi kızıl yanaklum
Koşa badem sığmayan tar ağızlum
Kalemçiler çaldığı kara kaşlum

Kurumsu kırk tutam kara saçlum
Aslan uruğu sultan kızı
Öldürmeğe men seni kıyar midüm
Öz canıma kıyam men sana kıymayam
Men seni sınar idüm.”

Metinde geçen ‘ince donlum’, ‘selvi boylum’, ‘kızıl yanaklum’, ‘tar ağızlum’, ‘kara kaşlum’, ‘kara saçlum’, ‘sultan kızı’ gibi ifadeler metni zenginleştirmekte; okuyana anlatım dilinde farklılık ve zenginlik ifadelerini göstermektedir.

Dede Korkut Hikâyeleri’nde hikâyelerin başında olduğu gibi sonunda da deyişler yer almaktadır. Sözlü geleneğin bir ürünü olan bu kalıp cümleler, hikâyelerin anlaşılmasının yanı sıra bir portatifi olduğunun da göstergesidir:

- “....Bu Oğuz nâmeyi düzdi koşdi Begil oğlu Ermenin olsun dedi.”
- “...Basata alkış verdi.”
- “....Bu Oğuz nâme Yigeneğin olsun dedi”
- “...Bu boy Deli Dumrul’un olsun...”
- “...Bu Oğuz nâme Beyreğin olsun...”

Dede Korkut Hikâyeleri'nin yabancı dilde eğitimde kullanılması sürecinde hikâyeleri okuyan öğrenciler, kurmaca metinlerin belirli kalıplarda yazıldığını görecektir; bunun yanı sıra bu kalıpların anlam ve muhtevaya katkısını anlayacaklardır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan metinler akla getirildiğinde sadece Türklere ve Türkçeye çok uzak kişilerin eğitim öğretimi değil, aynı zamanda Türk soyundan gelen kişilerin Türkiye Türkçesini öğrenmesi de akla getirilmelidir. Son yıllarda özellikle Türkler arasında bir birlik yaratma düşüncesi ile yabancılara Türkçe öğretiminde özellikle Türk soyundan kişiler için hazırlanan kitaplarda 'milli kimliği' yansıtmak için metinlere yer verilir.

Zeyrek (1995) Türk topraklarında Rusların politikaları sonucu görülen yozlaşmanın dilde çok önemli etkiler yaptığını söyler:

“Ruslar, 1926-30 yılları arasında Türk boylarının bin yıldan beri kullandığı Arap alfabesini de değiştirmiş hepsini önce Latin alfabesine, 1938-40 arasında da millî Rus alfabesi olan Kiril alfabesine geçirmiştir. Boy ağızlarını ayrı yazı dilleri hâline getirdiği gibi her birine ayrı bir de alfabe kabul ettirmiştir. Bunun sonucu olarak Rinat Muhammediyev'in de söylediği gibi, On-on beş senede alfabesi iki defa değiştirilen halk şaşırıp kaldı. O, cahil kalmadı, cahil bırakıldı. Çünkü alfabe ile tarih gitti, manevi miras gitti, din gitti, Türklük gitti. Aydınları yok edilen, kitapları yakılan, alfabeleri değiştirilen ve birlikte yaşadıkları Büyük Türkistan toprağı beş ayrı cumhuriyete bölünen Türkler, bir nevi Orta Çağ hayatına geri dönmüşlerdi. En kötüsü zaten var olan kabilecilik eğilimi başını alıp gitmişti” (Zeyrek 1995: 135).

Türklerin buldukları yerlerde millî bilincin tekrar diriltilmesi, Türk soyunun devamlılığının sağlanması adına Dede Korkut Hikâyeleri gibi milliliğe ve kültüre vurgu yapan metinler seçilmelidir. (Asiye Duman 2003: 53) yaptığı çalışmada milli kültürü uyandıracak Dede Korkut gibi metinlerin yabancı dil öğretiminde kullanılma nedenlerini şu şekilde sıralar:

- Ortak bir tarih bilinci oluşturulması adına Tüm Türklerin bildiği metinler aşinalık yaratmakta ve kimliğe aidiyet katmaktadır.
- Dede Korkut Hikâyeleri gibi metinler Türk dünyasının ortak geleneklerini konu alır. Örneğin; Nevruz, tüm Türklerin bildiği bir bayram olması bakımından ‘ortak kimlik’ oluşturmaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri’nde bu tarz geleneklere yer verilmektedir.
- Türk dilini farklı varyasyonları ile konuşan topluluklarda aynı söz kalıpları, atasözleri, deyimler vs. kullanılmaktadır. Bu kullanılan kalıplar da yine dil ve anlayış birliği yansıtması noktasında önemlidir. Örneğin; Türkiye Türkçesinde yer alan “dost acı söyler” atasözü; Azeri Türkçesinde “Dost acı söyleyer”, Kazak Türkçesinde ‘Dos batırıp aytadı’ Kırgız Türkçesinde ‘Dos Köydürö aytad’, Özbek Türkçesinde ‘Dost açıtıb sözleydi’ şeklinde ifade edilir. Her dilde farklı şekilde de olsa yer alması, öğretimde aşinalık yaratması adına kullanılmasını sağlar.
- Türk dünyasının tanınmış yazar ve şairlerinin öğretim materyallerinde yer alması da aynı şekilde aşinalık ve ortak bilinç yaratacaktır. Örneğin, Cengiz Aytmatov oldukça tanınan bir yazardır ve eserinden örneklerin metinlerde yer alması Ortak milli hafıza yönünden önemlidir.

Türkiye’deki eğitim sistemi içerisinde Dede Korkut Hikâyeleri önemli bir yer tutmaktadır. 2004 senesinde Millî Eğitim Bakanlığının belirlemiş olduğu 100 Temel Eser içerisinde Dede Korkut Hikâyeleri de yer almaktadır. Hikâyeler; özellikle Milli kültürü yansıtması, Türklük bilincini, gelenek ve görenekleri içermesi yönüyle oldukça önemlidir. Yabancılara Türkçe öğretiminde kültürel unsurların ne denli önemli olduğunu ve üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu daha evvel belirtmiştik. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri’nden yararlanılmasının en önemli sebebi kültürel bilincin verilmesi için en iyi kaynak olmasındandır.

Bugün dil öğretiminde ele alınan kaynakların geneline bakıldığında kaynaklarda sadece dile ait sembol ve anlamların verilmesinin ön plana alındığı, kültürü yansıtmanın ikinci noktada tutulduğu ve yer yer önemsenmediği görülmüştür. Bu durumun önüne geçmek adına “kültür aktarıcısı” metinler kullanılmaya başlanmıştır. Dede Korkut Hikâyelerinin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılmasının da en önemli sebebi budur.

ADÖÖÇM’ de dilin çok kültürlü bir yapısının olduğu, çok dilliliğin aynı zamanda çok kültürlülük olduğu yazmaktadır. Dil, kültürle iç içe geçmiştir. Bir dili oluşturan kelimeler aynı zamanda o dilin ait olduğu kültürün de yansması olmakta, kültürün öğeleri ve katmanları hakkında mesaj vermektedir. Bu nedenle dil öğrenme süreci aynı zamanda bir kültürlenme sürecidir.

ADÖÖÇM’ye bakıldığında her dilin; temel (A1-A2), orta (B1-B2) ve yüksek (C1-C2) seviyelerinin olduğu görülür. Bir dili öğrenme sürecinde kendisini daha çok gösteren bu seviyeler, aynı zamanda kültürün öğrenilmesi sürecini de ifade eder. C1-C2 basamaklarında bir dile hâkim olan birey, genellikle o dilin kurallarını öğrendiği gibi, dile ait kültürün de kurallarını en iyi şekilde öğrenme seviyesindedir. Yüksek seviyede dil öğrenme aşamasındaki birey için artık kültüre ait edebî metinleri okuma, anlama ve metinlerde geçen kültür öğelerine aşinalık söz konusudur.

Mahir Kalfa, Dede Korkut Hikâyeleri’nin orijinal metninin derslerde kullanılmasının kültür farkı açısından zor olabileceği düşüncesinden hareketle Dede Korkut Hikâyeleri’nden yola çıkılarak aşağıdaki gibi bir tanıtıcı metin oluşturulabileceğini belirtmiştir:

“Merhaba Ayşe.
Merhaba Mary.
Nereye gidiyorsun?
Ödev hazırlamak için kütüphaneye gidiyorum.
Ödevinin konusu ne?
Dede Korkut Hikâyeleri’nde ad verme geleneğini araştırıyorum ve çok ilginç bir şeyle karşılaştım.
Ben Dede Korkut Hikâyeleri’ni duydum ama okumadım. Ne bulduğunu bana da söyler misin? Çok merak ettim.

Çocuklara isim verirken çok farklı bir gelenek var. Çocuklar 15 yaşına gelene kadar babalarının isimleriyle çağırılıyorlar. Örneğin Dirse Han’ın bir oğlu oluyor. Onu herkes Dirse Han’ın oğlu diye çağırıyor. Ne kadar ilginç! Sonra ne oluyor? Hikâyelerde çocuğun kendine özgü bir ad alabilmesi için bir kahramanlık yapması gerekiyor. Bu kahramanlığı herkesin görebileceği bir yerde yapması gerekiyor. Örneğin Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi’nde Dirse Han’ın oğlu meydanda Bayındır Han’ın boğası ile yaptığı mücadele sonucunda Boğaç adını almıştır.

Peki çocuğa ismini kim verir?

Çocuğa ismini Dede Korkut verir. Dede Korkut toplum tarafından bilgisine önem verilen bir kişidir. Bilge bir kişi olduğu gibi onun olağanüstü güçleri olduğuna da inanılır. Dede Korkut, “Adını ben verdim, yaşını Allah versin!” gibi bazı güzel sözler söyleyerek çocuğa ismini verir. Peki, günümüzde çocuklara nasıl isim veriyorsunuz? Günümüzde de çok güzel

âdetler var. Çocuk doğduğu zaman bir aile büyüğü gelerek sağ kulağına ezan okur ve çocuğun ismini kulağına üç kez söyler. Böylece çocuğa isim verilmiş olur. Çocuğa verilen isim genellikle aile büyüklerinin isimlerinden seçilir. İsmın çocuğun talihine ve kişiliğine etki ettiği düşünülür” (Kalfa 2013: 175).

Yukarıdaki metinde Mary arkadaşı Ayşe’ye kütüphaneye niçin gittiğini, Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili neyi araştıracağını sorar ve bunun üzerine aldığı yanıtla Türk kültüründe ad koyma geleneğinin olduğunu öğrenir. Böyle bir metin ile yabancı öğrenci karşılaştığı zaman hem düzeyine uygun bir şekilde genel anlamda Dede Korkut Hikâyeleri’nden haberdar olmuş, özel anlamda ise her hikâyede karşımıza çıkan aynı veya farklı Türk kültürü unsurları kendisine sezdirilmiş olacaktır.

Dede Korkut iyiyi bilen, öğütleyen, insanlara aşıl原因; hanların dahi akıl aldığı bir bilgidir. Dede Korkut’un bu yönü onun örnek insan olarak algılanmasını sağlar. Elbette ki bu algı da Türk insanı üzerine kuruludur. Dede Korkut örnek Türk insanını yansıtmaktadır. Hikâyeleri okurken Türkçe öğrenen kişiler aynı zamanda örnek ‘Türk kimliğini’ de göreceklerdir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde hikâye biçiminde bir eserde kahramanların birbirleri ile konuşmaları şekilleri, gelenekten bahsetmeleri, kendi âdetlerini, yaşam biçimlerini yansıtmaları kültürün öğretilmesi sürecinde oldukça önemlidir. Dede Korkut Hikâyeleri’nde yiğitlerin, ev halkının, Dede Korkut’un ve diğer kahramanların konuşma özellikleri, çeşitli sahnelerdeki epik figürler, kahramanların yaşam tarzlarını yansıtmaları kültürün dışavurumudur.

Dede Korkut Hikâyeleri “kimlik” içeren hikâyeler olduğu için Türk kimliğini tanımak, Türklerin yaşam biçimlerini, değer yargılarını, örf ve adetlerini öğrenmek isteyen bir birey Dede Korkut Hikâyeleri’ni okuyarak bu bilgiye sahip olabilir. Hikâyeler kültürlenme sürecini etkilemektedirler.

Dede Korkut Hikâyeleri, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılabilecek âdeta hazine niteliğinde bir malzeme sunmasına karşın mevcut hâliyle kullanılması uygun olmayacaktır. Hikâyelerde bazı ağız ve geleneksel tahkiye özellikleri yer aldığı için Türkçe öğretimi alanında çalışan öğretmenlerin bu metinleri sınıfa getirmeden önce

hikâyelerin muhteviyatını zarara uğratmadan yeniden düzenleyip ölçünlü Türkçeye uygun hâlde sunmaları yerinde olacaktır.

Tablo 8. Avrupa Dilleri Ortak Öneriler Çerçeve Metni'nde Okuma Becerisi Kazanımları

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
OKUMA	Örneğin, tabelalarda, afişlerde ya da kataloglarda yer alan bildiğim adları, sözcükleri tek tek ve çok basit tümceleri anlayabilirim. Çok kısa, basit metinleri okuyabilirim.	Günlük yaşamla ilgili; ilan, prospektüs (tanıtım), yemek listesi, seyahat tarifesi gibi metinleri, somut, önceden tahmin edilebilen bilgileri bulabilirim ve kısa, basit, kişisel mektupları anlayabilirim	İçlerinde her şeyden önce güncel yaşam ya da meslek dili geçen metinleri anlayabilirim . İçlerinde olaylardan, duygulardan, isteklerden söz edilen özel mektupları anlayabilirim .	Yazanların belirli bir tutum ve belirli bir konum izledikleri günü müz sorunlarıyla ilgili makale ve raporları okuyabilir ve anlayabilirim . Çağdaş yazınsal düzyazı metinlerini anlayabilirim .	Uzun ve karmaşık, somut ya da yazınsal metinleri anlayabilir, kullanılan üslup farklılıklarını algılar ve ilgi alanım içinde olmasalar bile herhangi bir uzmanlık alanına giren makale ve uzun teknik bilgileri anlayabilirim	Kullanım kılavuzlarını, uzmanlık makalelerini ve yazınsal yapıtlar gibi soyut, içeriksel ve dilsel açıdan karmaşık hemen hemen her türlü yazılı metni zorluk çekmeden okuyabilirim .

Kaynak: (CECR 2000)

Öğrencilerin hedef dille tanıştığı, sadece temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde dili öğrendiği, 'hayatta kalma evresi' olarak adlandırılan temel düzeylerde folklor ürünlerinin, edebî eserlerin kullanılıp onların öğrenciler tarafından anlaşılmasının beklenilemeyeceği ve kültürel değerlerin tanıtımına yer verilemeyeceği açıktır. Bunun yanı sıra dilin genel yapısını, sistemini çözmüş ve hedef dilin düşünce dünyasına da adım atmış öğrenciler için kültürü yansıtan metinlerin orta ve yüksek düzeylerde sunulması oldukça yerindedir.

Dede Korkut Hikâyeleri, yabancı dil öğrenim sürecinde Türk kimliğine katkıda bulunan, dil öğrenimini gramer düzeyinde öğretebilecek zenginliğin yanında kültüre de yer veren önemli bir eserdir.

4. BÖLÜM

DEDE KORKUT HİKÂYELERİ İLE İLGİLİ ÖRNEK METİN UYGULAMASI

Bu bölümde Bükreş ve Köstence Yunus Emre Enstitüsünde C1 ve C2 düzeylerinde Türkçe öğrenen Romanyalı öğrencilerin Dede Korkut Hikâyeleri'nden Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi'ni okuma ve anlama becerileri, yapılan uygulama ve kişisel bilgi formlarının sonuçlarına göre incelenmiştir. Uygulama sonuçlarından elde edilen veriler, nitel ve nicel değerlendirmeye tabi tutularak değerlendirme sonucunda elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

4.1. EVREN VE ÖRNEKLEM

Avrupa Dilleri Ortak Öneriler Çerçeve Metni'nde okuma becerisi için belirtilmiş temel kazanımlar incelendiğinde Dede Korkut Hikâyeleri'nden yararlanılabilecek en uygun seviyenin C1 düzeyinden itibaren olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle bu çalışmada evreni Romanya'da Türkçe öğrenen yabancı öğrenciler; fakat Romanya'da ileri düzeyde Türkçe öğrenen tüm öğrencilere ulaşmak mümkün olmadığından örnekleme ise Bükreş ve Köstence Yunus Emre Enstitüsünde C1-C2 (ileri) düzeylerinde Türkçe öğrenen 20 yetişkin öğrenci oluşturmaktadır.

4.2. VERİLERİN TOPLANMASI

Bu çalışmanın amacı Dede Korkut Hikâyeleri'nin kültür aktarımı amacıyla ne denli uygun bir metin olduğunu ve Türk kültür hayatından pek çok tablo yansıttığını ortaya koymanın yanı sıra Romanya'da Türkçe öğrenen C1-C2 (ileri düzey) öğrencilerinin bu hikâyeleri okuyup anlama yeterliklerini tespit etmektir. Bu bağlamda Romanya'da Türkçe öğrenen öğrencilerin Dede Korkut Hikâyelerini okuma ve anlama becerilerini tespit etmek ve değerlendirmek için, Bükreş ve Köstence Yunus Emre Enstitülerinde C1 ve C2 düzeylerinde Türkçe öğrenen öğrencilere bir uygulama yapılmıştır. Ayrıca uygulamanın öncesinde öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek için,

öğrencilere kişisel bilgi formu doldurtulmuştur. Öğrencilere kişisel bilgi formu doldurtulmasındaki amaç, öğrencilerin demografik özelliklerinin yanı sıra; Türkçeye duydukları ilgiyi ve günlük hayatlarında Türkçeyi ne kadar, nasıl ve nerede kullandıklarını belirlemektir.

4.3. VERİLERİN ANALİZİ

Uygulamanın ardından öğrencilerin kağıtları tek tek incelenerek her soru ayrı ayrı değerlendirildikten sonra yüzde değerleri hesaplanmış ve tablolaştırılmıştır. Tablolarda yer alan nicel veriler yorumlanmıştır.

Uygulamaya katılan öğrencilerin ‘Kişisel Bilgi Formu’na verdikleri yanıtlar doğrultusunda, sahip oldukları demografik özelliklerle ilgili şu frekans değerlerine ulaşılmıştır:

Tablo 9. Uygulamaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Bilgi Formu’na Verdiği Yanıtlar

	Maddeler	Değerler		
1	Cinsiyet	17 kadın	3 erkek	
2	Yaş	17-73 yaş arası	35	
3	Ana Dil	16 Rumence	3 Tatarca	Türkçe ve Rumence
4	Yabancı Dil	İngilizce(20)	Fransızca (3)	İtalyanca (2)
		Rusça (1)	Almanca (1)	İspanyolca (2)
5	Eğitim Durumu	9 Lisans	8 Yüksek Lisans	1 Doktora, 1 lise
6	Türkçe Seviyesi	C2 (8)	C1 (12)	
7	Türkçe Öğrenme Nedeni	İş (3)	Eğitim (9)	Seyahat (2)
		Aile (2)	Hobi (9)	
8	Türkçe Yayınları Okuma Sıklığı	Sık Sık (6)	Bazen (14)	Hiç (0)
9	Türkçenin Kullanıldığı Yerler	Kurs dışı bir yerde Türkçeyi kullanmayan (5)	Hem iş hem akraba, arkadaş ortamında kullananlar (6)	Sadece akraba ve arkadaşla kullananlar (9)
10	Türkçeyle Birlikte Öğrenmek İstedikleri	Türk tarihi (12)	Türk Kültürü (17)	Türk siyaseti (1)
		Türk edebiyatı (9)		Türk sanatı (10)
11	Ders Kitaplarındaki Kültürel Öğelerin Yeterliliği	Yeterli (18)	Yetersiz (3)	
12	Okudukları (Türkçe) Edebî Türler	Şiir (14)	Destan (5)	Efsane (8)
		Öykü (10)	Halk Hikâyesi (10)	Fıkra (10)
		Makale (12)	Deneme (3)	Masal (9)

Tablo'da yer alan 1.maddeden anlaşılacağı üzere uygulamaya katılan 20 öğrenciden 17'si kadın 3'ü erkektir.

Tablo'da yer alan 2. maddeye göre uygulamaya 17-73 yaş arası yetişkin öğrenciler katılmıştır. Uygulamaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 35'tir.

Tablo'da yer alan 3. maddeye göre uygulamaya katılan 20 öğrencinin 16'sının ana dili Rumence, 3'ünün Tatarca ve 1 kişinin de hem Rumence hem Türkçedir. Uygulama yaptığımız şehirlerden biri olan Köstence'de yoğun bir nüfusa sahip Tatar ve Türkler de yaşadığından dolayı bazı öğrencilerin ana dili Tatarcadır.

Tablo'da yer alan 4. maddeye göre uygulamaya katılan 20 öğrencinin tamamı ana dillerinden ve öğrenmekte oldukları Türkçeden başka İngilizce de bilmektedirler. İngilizcenin yanı sıra 3 kişi Fransızca, 2 kişi İtalyanca, 2 kişi İspanyolca, 1 kişi Rusça, 1 kişi de Almanca da bildiğini belirtmiştir. Uygulamaya katılan tüm öğrencilerin İngilizce bilmesinin temel nedeni Romanya'da ilkokuldan itibaren İngilizce eğitime yer verilmesi ve televizyonda dizi ve filmlerin orijinal dillerinde, dublajsız yayımlanmasıdır. İngilizce haricinde öğrencilerin 2., 3. yabancı dil olarak bildikleri Fransızca, İspanyolca ve İtalyancanın ise Rumence ile aynı dil ailesinden olmasının bu dillerin öğrenimini kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Bu sonuçtan yola çıkarak da öğrencilerin yabancı dil öğrenimi konusunda tecrübeli oldukları düşünülebilir.

Tablo'da yer alan 5. maddeye göre uygulamaya katılan 20 öğrenciden 1'i lise öğrencisi, 9'u lisans öğrencisi ya da mezunu, 8'i yüksek lisans öğrencisi ya da mezunu ve 1 öğrenci de doktora mezunudur.

Tablo'da yer alan 6. maddeye göre uygulamaya katılan öğrencilerin 8'i C2 düzeyinde, 12'si de C1 düzeyinde Türkçe eğitimi almaya devam etmektedir.

Tablo'da yer alan 7. maddeye göre 9 öğrenci eğitim, 9 öğrenci hobi, 3 öğrenci iş, 2 öğrenci seyahat, 2 öğrenci de aile nedenleriyle Türkçe öğrendiklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler bu soruda birden çok seçeneği işaretleyebilmişlerdir. Çoğu öğrencinin eğitim amacıyla Türkçe öğrenmesi hem dil öğrenimi olarak Türkçe eğitimi hem de Türkiye'de

yüksek lisans ya da doktora eğitimi almak isteği ile ilişkilendirilebilir. Öğrenciler bu isteklerini derslerde ya da ders dışı görüşmelerde sıklıkla belirtmişlerdir. Yine çoğu öğrencinin hobi amaçlı Türkçe öğrenmesi de hem dil öğrenimi için hem de Romanya'da oldukça ilgi duyulan ve televizyonlarda gösterilen Türk dizilerini daha iyi anlayabilmek içindir. 3 öğrenci iş amacıyla Türkçe öğrendiğini belirtmiştir. Bu da yine gelişen Romanya-Türkiye ilişkileri çerçevesinde Romanya'da oldukça prestijli görülen TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı gibi Türk kurumlarında çalışma imkânı bulmak arzusuyladır. 2 öğrenci ise seyahat nedeniyle Türkçe öğrendiğini belirtmiştir. Uygulamanın yapıldığı özellikle Köstence şehri karayolu ile Türkiye'ye oldukça yakın olduğundan öğrencilerin çoğunun tatillerini İstanbul'da ya Türkiye'de geçirdiği gözlemlenmiştir. Türkiye'de daha rahat anlaşabilmek adına Türkçe öğrenmek de bu nedenle bir tercih nedenidir.

Tablo'da yer alan 8. maddeye göre 14 öğrenci bazen, 6 öğrenci de sık sık Türkçe kitap, gazete ve dergi gibi yayınları okuduğunu belirtmiştir. Hiçbir öğrenci Türkçe yayınları okumadığını belirtmemiştir.

Tablo'da yer alan 9. maddeye göre Türkçeyi sadece akraba ve arkadaşlarıyla kullananlar 9 kişi, hem işte hem akraba ve arkadaşlarıyla kullananlar 6 kişi, kurs dışında Türkçeyi bir yerde kullanmayan ise 5 kişidir. Öğrenciler bu soruda birden çok seçeneği işaretleyebilmişlerdir.

Tablo'da yer alan 10. maddeye göre öğrencilerin 17'si Türkçe öğrenirken aynı zamanda Türk kültürünü, 12'si Türk tarihini, 10'u Türk sanatını, 9'u Türk edebiyatını ve 1'i de Türk siyasetini öğrenmek istediğini belirtmiştir. Öğrenciler bu soruda birden fazla seçeneği işaretleyebilmişlerdir. Bu sonuca göre bu çalışmanın konusu olan yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri'nden yabancı dil olarak Türkçe öğreten ders kitaplarında yararlanılmasının ya da ek-yardımcı materyal olarak hazırlanıp Türkçe derslerine getirilmesinin oldukça isabetli olacağı görülmektedir. Öğrencilerin Türkçe öğrenirken aynı zamanda öğrenmek istedikleri Türk kültürünü, tarihini, sanatını ve edebiyatını bir arada içeren, her bir cümlesinden bu hususlara dair izlere rastlayacağımız Dede Korkut Hikâyeleri'nden daha iyi bir eser bulmak oldukça güçtür.

Tablo'da yer alan 11. maddeye göre Yunus Emre Enstitüsünde kullanılmakta olan Yedi İklim Türkçe setinde yer verilen Türk kültürüne dair öğeleri 17 öğrenci yeterli bulurken 3 öğrenci ise yetersiz bulduğunu belirtmiştir. Bir sonraki soruda öğrencilerin kitapta yer alan kültüre dair öğeleri yetersiz bulmaları durumunda Türk kültürü ile ilgili başka ne(ler) olmasını istediklerini yazma imkânı verilmiştir. Söz konusu 3 öğrenci de “Eski Türk kültürü ile ilgili öğelere, Türk sanat müziğine, geleneksel el sanatlarına ve tarihî sporlara” yer verilmesini istediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu taleplerinin yine kitaplarda yer alacak bir Dede Korkut Hikâyesi ile karşılanabileceği düşünülmektedir.

Tablo'da yer alan 12. maddeye göre öğrencilerin 14'ü bugüne kadar Türkçe şiir, 12'si makale, 10'u öykü, 10'u halk hikâyesi, 10'u fıkra, 9'u masal, 8'i efsane, 5'i destan ve 3'ü deneme okuduklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler bu soruda birden fazla seçeneği işaretleyebilmişlerdir. Bu sonuca göre 10 öğrenci halk hikâyesi okuduğunu belirtmiştir ancak söz konusu hikâyenin Dede Korkut Hikâyeleri'nden olmadığı düşünülmektedir. Zira daha önce bu çalışmada bahsedilen ve incelenen Türkçe öğretim setlerinde Dede Korkut Hikâyeleri'ne rastlanmamıştır. Tabii ki öğrenciler kurs dışında da kendi ilgi alanları doğrultusunda çeşitli yayınlar, metinler okuyabilmektedirler fakat uygulama öncesi öğrencilerle yapılan görüşmelerde uygulamaya geçilmeden önce “Daha önce Dede Korkut Hikâyeleri'ni duyup duymadıkları” sorulmuş ve uygulamanın yapılan hiçbir öğrencinin daha önce Dede Korkut Hikâyeleri'ni duymadığı görülmüştür.

4.4. ÖĞRENCİLERİN UYGULAMANIN METİN ALTI SORULARINA VERDİKLERİ YANITLARA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Yunus Emre Enstitüsünün Bükreş ve Köstence'deki merkezlerinde C1 ve C2 (ileri düzey) öğrenimi gören toplam 20 öğrenciye Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili örnek metin uygulaması yapılmıştır.

12 Dede Korkut Hikâyesi'nden ‘Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi’ seçilmiştir. Söz konusu hikâyenin seçilme nedeni ise ana temasının evrensel bir konu olan ‘aşk’ olması, yardımcı temalarının ise ‘aile’ ve ‘yiğitlik’ gibi yine evrensel sayılabilecek konuları içermesidir.

Temel ders materyallerinden birini, hatta önemli bir bölümünü metinler oluşturmaktadır. Bunun da nedeni metinler aracılığıyla okuyucunun sözcüklerin belli kurallar çerçevesinde oluşturulan anlatımların bilgi, örgülenme biçimi ve kültürel boyutunu tanıması, anlaması ve yorumlamasıdır. Dilin tüm inceliklerinin en açık ve etkili bir şekilde kullanıldığı yazınsal metinler, edebî eserler öğrenciler için hedef dil ile ana dil arasında köprü vazifesi görecektir. Zikredilen tüm bu sebeplerden hareketle, hazine niteliğindeki Dede Korkut Hikâyeleri'nden seçilmiş olan Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde metnin zenginliğinden tam anlamıyla yararlanmak adına 4 temel dil becerisinden okuma becerisi temel alınarak uygulama yapılmıştır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde amaçlarına uygun olarak metinlerin Türkçeyi en iyi şekilde örneklemesi, günlük hayatla bağlantılı olması ve kültürel değerleri yansıtması gerektiği fikrinden yola çıkarak metin üzerinde çok fazla oynama yapmaya ve dolayısıyla metnin özünü ve doğallığını tahribata uğratmadan kullanabilmek adına okuma becerisi seçilmiştir.

1 ders saati içerisinde uygulanabilirliği göz önünde bulundurularak metin kısaltılmış ve sadeleştirilmiştir. Metin uzunluğu metnin niteliklerini bozmadan, 3.260 sözcükten öğrenci seviyesine uygun olduğu düşünülen 778 sözcüğe düşürülmüştür. Metinde sadeleştirme yapılırken metnin niteliklerini korumak ve öğrenci seviyesi göz önünde bulundurulmuştur. Hikâyede yer alan 17 manzum bölüm öğrencilerin anlamasının zor olacağı düşünülerek çıkarılmış fakat örnekleme yapmak adına da 1 tanesi bırakılmıştır. 'Amennâ ve saddakna', 'Hak Taâla', 'salâvat getirmek' gibi öğrencilerin çok nadir duyacağı ve kullanacağı dinî terimler de tüm öğrenci profiline hitap etmeyeceği için hem de bu terimlerin anlaşılması da güç olacağı için metinden çıkarılmıştır.

Genel olarak yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ve Yunus Emre Enstitülerinde uygulanan ara sınavlarda ve kur sınavlarında başarı ölçütü %60 olarak alınmaktadır. Bu uygulama da Bükreş ve Köstence Yunus Emre Enstitülerinde gerçekleştirildiği için her bir sorunun yanıtı için %60 değerinin üzerindeki doğru yanıtlar başarılı kabul edilmiştir.

Sadeleştirilmiş ve yeniden düzenlenmiş metin aşağıdadır:

KANLI KOCA OĞLU KAN TURALI HİKÂYESİ

*Ergin, Muharrem (2008). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.'ndan sadeleştirilmiştir.

Oğuz zamanında Kanlı Koca adında gürbüz bir adam vardı. Onun yetişmiş, yiğit bir oğlu vardı; ona Kan Turalı derlerdi.

Kanlı Koca'nın bir gün babası öldü. O da dedi ki: "Bugün babam öldü, yarın bir gün ben de öleceğim. Oğlum gel seni evlendirelim." Oğlu Kan Turalı babasına dedi ki: "Bana layık kızı nasıl bulacaksın? Öyle bir kız istiyorum ki ben yerimden kalkmadan o kalkmış olmalı, ben atıma binmeden o atına binmiş olmalı, benim gideceğim yere benden önce gitmeli." Babası dedi ki: "Sen bir kız değil, bir yiğit bahadır istiyorsun. Onun arkasından gidip gününü gün etmek istiyorsun. Kızı sen bul, ben düğünü yaparım."

Bunun üzerine Kan Turalı 40 yiğidi yanına alıp Oğuz elini dolaştı ama aradığı gibi bir kız bulamadı. Evine geri döndü. Babası dedi ki: "Sen burada mallara bak, kızı ben sana bulacağım." Yanına köyün yaşlılarını aldı, Oğuz elini dolaştı, bulamadı. Oğuz elinin dışını dolaştı, yine bulamadı. Tırabuzan'a kadar geldi. Tırabuzan Beyi'nin fevkalade güzel dilber kızını gördü. Öyle bir kızdı ki sağına ve soluna iki çift yay çeker, attığı ok yere düşmezdi. Tırabuzan Beyi; kızını, bir aslan, bir boğa ve bir deveyi öldüren adama vereceğini söylerdi. Bu canavarların her biri bir ejderha gibiydi.

Kanlı koca bu hayvanları gördü, başındaki bit ayağında toplandı. At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Eve döndü ve oğluna anlattı. "Hünerin varsa git al. Bu kız için üç canavar beslemişler, onları öldürürsen kızı sana verirler." dedi ama Kan Turalı'nın gitmesini istemedi. Yiğitler ejderhası Kan Turalı "Baba bu sözü madem söyledin, şimdi gitmem şart. Sonra başıma kakılmasın, yüzüme vurulmasın." dedi ve annesinin babasının elini öpüp gitti.

Kırk yiğidiyle birlikte yedi gün, yedi gece at koşturdu. Gürzünü göğe atıyor, yere düşmeden gidip tutuyordu. Sonunda Tırabuzan Beyi'nin karşısına çıktı. "Kızını almaya geldim" dedi. Bey "Soyun bu yiğidi, eli de dili gibi hızlı ve hünerli mi görelim." dedi.

Kan Turalı'yı meydana getirdiler. Bu arada Bey kızı Selcen Hatun onu gördü, beğendi. Babasının merhamet lütfedip başlık keserek kendisini ona vermesini diledi. Bu sırada demir zincirle boğayı getirdiler. Boğanın zincirini alıp salıverdiler. Boğa, Kan Turalı'nın üzerine hücum etti. Kan Turalı önce boğanın alnına bir yumruk vurdu, sonra boğayı kuyruğundan üç kere kaldırıp yere attı ve boğayı boğazladı; fakat Selcen Hatun'un kardeşi aslanı da yenmesini söyledi. Kan Turalı aslanı da yendi fakat Selcen Hatun'un kardeşi deveyi de yenmesini söyledi. Kan Turalı deveyi de yendi. Tırabuzan Bey'i "Bu yiğidi gözüm gördü gönlüm sevdi." dedi. Kan Turalı kızı aldı ve yedi gün yedi gece yol gitti, eve yaklaştı, bir yerde konakladı. Kan Turalı uyudu, Selcen Hatun nöbet tuttu, çok aşığı olduğu için onları rahat bırakmayacaklarını tahmin ediyordu.

Selcen Hatun'un babası pişman oldu. Gizlice kara elbiseli, mavi demirli altı yüz kâfir seçti, arkalarından gönderdi. Selcen Hatun Kan Turalı'yı uyandırdı. Kan Turalı kara elbiseli kâfire atını sürdü. Selcen Hatun onun önüne geçti. Kan Turalı dedi ki: "Güzelim nereye gidiyorsun?" Selcen Hatun "Bu gelen kâfir çok kâfirdir; savaşalım, dövüşelim; kalan sağlar otağa dönsün." dedi.

Selcen Hatun kâfirle savaştı, kaçanı kovalamadı, aman dileyeni öldürmedi. Otağa döndü ama Kan Turalı dönmedi. Selcen Hatun, Kan Turalı'yı aramaya çıktı ve buldu. Kan Turalı yaralıydı. Selcen Hatun Kan Turalı'yı başındaki kâfirlerden kurtardı. Kan Turalı önce bu kişinin Selcen Hatun olduğunu anlamadı ve destursuzca benim düşmanıma nasıl saldırırsın diye kızdı. Daha sonra Selcen Hatun olduğunu anladı ama bu sefer de aklına Selcen Hatun'un bu konuda övüneceği, Oğuz ilinde Kan Turalı perişan oldu diye anlatacağı geldi ve Selcen Hatun'u öldürmek istedi. Selcen Hatun, övünmekle bir kadının erkek olmayacağını belirttiyse de Selcen Hatun ve Kan Turalı birbirlerine ok atmaya başladılar fakat birbirilerine kıyamadılar.

Kan Turalı:

Işıl ışıl ışıldayan ince elbiselim
 Yere basmayıp yürüyen selvi boylum
 Kar üzerine kan damlamış gibi kızıl yanaklım
 Çift badem sığmayan dar ağızlım
 Ressamların çizdiği kara kaşlım
 Kurumsu kırk tutam kara saçlım

Aslan soyu sultan kızı
 Öldürmeye ben seni kıyar mıydım
 Kendi canıma kıyarım ben sana kıymam
 Ben seni deniyordum
 Selcen Hatun:
 Kalkarak yerimden doğrulurdum
 Yelesi kara cins atıma binerdim
 Babamın ak otağında çıkardım
 Arku Bedi Ala Dağı avlardım
 Alaca geyik yabani geyik kovalardım
 Çekince bir ok ile vururdum
 Temrensiz ok ile yiğit seni deniyordum
 Öldürmeye yiğidim ben seni kıyar mıydım

Otağa döndüler. Babası oğlunu gördü ve Allah'a şükür eyledi. Birlikte Oğuz'a girdiler, çadır diktiler. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi; düğün etti, kudretli Oğuz Beylerini ağırladı. Kan Turalı gelin odasına gidip muradına erdi.

Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı, destan söyledi, deyiş dedi; gazi erenlerin başına ne geldiğini söyledi.

“Şimdi hani dediğim bey erenler
 Dünya benim diyenler
 Ecel aldı, yer gizledi
 Fani dünya kime kaldı
 Gelimli gidimli dünya
 Son ucu ölümlü dünya

Ecel geldiğinde imandan ayırmasın. Kadir seni namerde muhtaç etmesin. Allah'ın verdiği ümidin kesilmesin. Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Âmin diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün. Derlesin toplansın günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa'ya bağışlasın hanım hey!”

Tablo 10. Uygulamaya Katılan Öğrencilerin Sorulara Yanıt Yüzdeleri

Soru Sırası	Doğru Yanıt Sayısı	Yanlış Yanıt Sayısı	Boş Bırakılan Soru Sayısı	Doğru Yanıtların Yüzdesi
1	12	7	1	%60
2	14	6		%70
3	7	12	1	%35
4	16	4		%80
5	10	9	1	%50
6	17	3		%85
7	11	5	4	%55
8	19		1	%95
9	17	3		%85
10	15	5		%75

1.Soru:

Kanlı Koca oğlunu niçin evlendirmek istemektedir?

- A) Babasını kaybettiği için.
- B) Kanlı Koca istediği için.
- C) Oğlunun evlenme yaşı geldiği için.
- D) Ölmeden önce düğünü görmek için.

Öğrencilerin %60'ı metin altı sorularından 1. soruyu tabloda da görüldüğü üzere doğru olarak yanıtlamıştır. 1.soruya öğrencilerin 12'si doğru, 7'si yanlış yanıt vermiş, 1 öğrenci ise soruyu boş bırakmıştır. Öğrencilerin yarısından çoğunun doğru yanıt verdiği bu sonuca göre hikâyenin giriş bölümünün, hikâyenin gelişiminin temelini oluşturan ana olgunun öğrenciler tarafından anlaşıldığı görülmektedir. Zira Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi'nde her şey Kanlı Koca'nın oğlunu evlendirmek istemesiyle başlamıştır.

2. Soru:

Aşağıdakilerden hangisi Tırabuzan Beyi'nin kızının özelliklerinden biri değildir?

- A) fevkalade güzel olan
- B) boğa ve aslan öldüren

- C) attığı ok yere düşmeyen
D) iki çift yayı aynı anda çeken

Öğrencilerin %70'i metin altı sorularından 2. soruyu tabloda da görüldüğü üzere doğru olarak yanıtlamıştır. 2.soruya öğrencilerin 14'ü doğru, 6'sı yanlış yanıt vermiş, hiçbir öğrenci ise soruyu boş bırakmamıştır. Öğrencilerin yarısından çoğunun doğru yanıt verdiği bu sonuca göre öğrencilerin pek çok özellik ve epitet ile tasvir edilen hikâyenin ana karakterlerinin sahip oldukları özellikleri anlayıp diğer karakterler ile birbirlerinden ayırt edebildikleri anlaşılmaktadır.

3. Soru:

Metinde altı çizili olarak verilen “başına kakmak” deyiimiyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İyilik yapılan kişinin bu iyilikleri hatırlaması
B) İyilik yapan kişinin iyilik yapılandan ceza alması
C) Yapılan iyiliklerin değerinin sonradan anlaşılması
D) Yapılan iyiliğin söylenerek iyilik yapılan kişinin üzülməsi

Öğrencilerin %35'i metin altı sorularından 3. soruyu tabloda da görüldüğü üzere doğru olarak yanıtlamıştır. 3.soruya öğrencilerin 7'si doğru, 12'si yanlış yanıt vermiş, 1 öğrenci ise soruyu boş bırakmıştır. Oldukça düşük olan bu yüzde değerine bakılarak ileri düzeyde Türkçe öğrenmekte olan, artık Türkçe öğreniminin son aşamasına gelmiş öğrencilerin bile ölçünlü Türkçede de sıklıkla kullanılmakta olan ‘başına kakmak’ deyimini daha önce hiç duymadıkları ya da Hikâyenin bağlamından dahi bu deyim anlamını tam olarak çıkaramadıkları düşünülebilir. Bu da göstermektedir ki günümüz Türk kültürü, edebiyatı ve dilinden önemli unsurlar taşıyan Dede Korkut Hikâyeleri’ne ders kitaplarında yer verildiği takdirde ya da yardımcı materyal olarak kullanıldığı durumda Türkçe sözcük, deyim, atasözü hazinesinin artırılmasına, geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Metin altı sorularda bu soru ile karşılaşan ve ‘başına kakmak’ deyimini anlamını bilmediğini fark eden öğrenci elbette Türkçesini geliştirmek ve

Türkçe öğrenmek niyetinde olduğu için bu yolla bu deyim ne anlama geldiğini öğrenmiş olacaktır.

4. Soru:

Metinde geçen altı çizili hünerli kelimesinin eş anlamlısı aşağıdaki cümlelerin hangisinde vardır?

- A) Kendine güveni tam olan insanlar cesurdur.
- B) Hem güvenilir hem becerikli birini arıyorlar.
- C) Saygıdeğer bir bilim adamı olmak istiyormuş.
- D) Çok çalışmak, başarılı insanların ortak özelliğidir.

Öğrencilerin %80'i metin altı sorularından 4. soruyu tabloda da görüldüğü üzere doğru olarak yanıtlamıştır. 4.soruya öğrencilerin 16'sı doğru, 4'ü yanlış yanıt vermiş, hiçbir öğrenci ise soruyu boş bırakmamıştır. Öğrencilerden çoğunun doğru yanıt verdiği bu sonuca göre öğrenciler 'hünerli' sözcüğünün ne anlama geldiğini ve eş anlamlısı olarak 'becerikli' sözcüğünün kullanılabileceğini bildikleri ya da Hikâyenin bağlamından ne anlama geldiğini rahatlıkla çıkarabildikleri anlaşılmaktadır.

5. Soru:

Metinde altı çizili olarak verilen 'başlık kesmek' ifadesiyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) kızı vermek için değerli bir taç istemek
- B) kızı almak isteyen bir ceza seçmek
- C) kızı vermek için maddi bir karşılık belirlemek
- D) kızı almak isteyen cesaret göstermesini beklemek

Öğrencilerin %50'si metin altı sorularından 5. soruyu tabloda da görüldüğü üzere doğru olarak yanıtlamıştır. 5.soruya öğrencilerin 10'u doğru, 9'u yanlış yanıt vermiş, 1 öğrenci ise soruyu boş bırakmıştır. Bu sonuca ve öğrencilerin yanlış olarak işaretledikleri

seçeneklerin dağılımına bakıldığında, soruyu yanlış yanıtlayan öğrencilerden çoğunun “B” ve “D” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Öğrencilerin “B” seçeneğini tercih etme nedeni ‘başlık kesmek’ deyiminde yer alan “kesmek” eylemini “B” seçeneğinde yer alan “ceza” sözcüğü ile bağdaştırmaları olarak düşünülebilir. “D” seçeneğini işaretleyen öğrencilerin bu yanılığa düşmeleri ise oldukça doğal karşılanabilir. Nitekim Selcen Hatun babasından başlık kesip merhamet edip kendisini Kan Turalı’ya vermesini istedikten sonra Hikâyenin olay örgüsüne göre Kan Turalı 3 güçlü hayvanı yenmek zorunda kalıp bir cesaret göstermiştir. Eğer öğrenciler daha önce ‘başlık kesmek’ deyimini ile hiç karşılaşmadılarsa, Hikâyeye göre Kan Turalı’nın kızı almak için bir cesaret göstermesini ‘başlık kesmek’ deyiminin yer aldığı cümlenin ardından gerçekleşen bir durum olduğu için birbiriyle bağdaştırmış olma ihtimalleri yüksektir. %60 değerinin altında kalan bu sonuca göre “başlık kesmek” deyiminin de öğrenciler tarafından pek bilinmediği söylenebilir. Günümüzde artık geçerliliğini yitirse de hâlâ Türkiye’nin bazı bölgelerinde yaşayan ya farklı şekillere bürünerek uygulanmakta olan ‘başlık kesmek’ geleneği öğrencilerin her zaman karşılaşabileceği, filmlerde, dizilerde duyabileceği, romanlarda, hikâyelerde sıkça görebileceği bir deyim ve gelenektir.

6. Soru:

Selcen Hatun’un nöbet tutmasının sebebi nedir?

- A) Kan Turalı’ya kendini ispat etmek istemesi
- B) arkasından babasının geleceğini düşünmesi
- C) buldukları bölgede hayvanların çok olması
- D) âşıklarının onları rahat bırakmayacağını bilmesi

Öğrencilerin %85’i metin altı sorularından 6. soruyu tabloda da görüldüğü üzere doğru olarak yanıtlamıştır. 6.soruya öğrencilerin 17’si doğru, 3’ü yanlış yanıt vermiş, hiçbir öğrenci ise soruyu boş bırakmamıştır. Öğrencilerden çoğunun doğru yanıt verdiği bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin hikâyenin oldukça karışık bir olay örgüne sahip olduğu düğüm bölümünü pekâlâ anladıkları sonucuna varılabilir. Soruyu yanlış yanıtlayan 3 öğrencinin yanıtı ise “B” seçeneğinden yana olmuştur. Bu durum da çok

doğal karşılanabilir; çünkü hikâyenin devamında Selcen Hatun ile Kan Turalı'nın peşine düşen Selcen Hatun'un âşıkları değil, babasıdır. Dolayısıyla öğrenciler Selcen Hatun'un Hikâyede belirtilen tahminine dikkat etmeyip Hikâyenin gelişimine bakarak bu yanılgıya düşmüş olabilecekleri çok açıktır.

7. Soru:

Aşağıdaki deyimlerden hangisi metinde geçen 'aman dilemek' deyimiyile yakın anlamlıdır?

- A) kafa tutmak
- B) kafa sallamak
- C) boyun eğmek
- D) boynunu vurmak

Öğrencilerin %55'i metin altı sorularından 7. soruyu tabloda da görüldüğü üzere doğru olarak yanıtlamıştır. 7.soruya öğrencilerin 11'i doğru, 5'i yanlış yanıt vermiş, 4 öğrenci ise soruyu boş bırakmıştır. Öğrencilerin yarısından çoğunun doğru yanıt verdiği bu sonuca göre hikâyede "Selcen Hatun kâfirle savaştı, kaçanı kovalamadı, aman dileyeni öldürmedi." cümlesinde yer alan aman dilemek deyimini öğrencilerin anlayabildikleri ya da deyimden hemen arkasından gelen 'öldürmemek' fiilini göz önünde tutarak cümlenin genelinden deyimden anlamını çıkarabildikleri sonucuna varılabilir.

8. Soru:

Kan Turalı, kâfirlerle savaştıktan sonra otağa dönmedi çünkü...

- A) yaralandı
- B) kayboldu
- C) atından düştü
- D) savaşı kaybetti

Öğrencilerin %95'i metin altı sorularından 8. soruyu tabloda da görüldüğü üzere doğru olarak yanıtlamıştır. 8.soruya öğrencilerin 19'u doğru yanıt vermiş, 1 öğrenci ise soruyu boş bırakmıştır. Hiçbir öğrenci yanlış yanıt vermemiştir. Öğrencilerin 1 kişi dışında tamamının doğru yanıt verdikleri bu soruya bakılarak yine öğrencilerin hikâyenin karışık bir olay örgüsüne sahip düğüm bölümünü anladıkları düşünülmektedir.

9. Soru:

Kan Turalı ve Selcen Hatun'un tartışmaları nasıl sonuçlandı?

- A) Kanlı Koca araya girdi.
- B) Kan Turalı okla vuruldu.
- C) Birbirlerine kıyamadılar.
- D) Selcen Hatun tartışmayı bıraktı.

Öğrencilerin %85'i metin altı sorularından 9. soruyu tabloda da görüldüğü üzere doğru olarak yanıtlamıştır. 9.soruya öğrencilerin 17'si doğru, 3 öğrenci yanlış yanıt vermiş, hiçbir öğrenci soruyu boş bırakmamıştır. Çoğu öğrencinin doğru yanıtladığı bu soruyu ele aldığımızda hikâyenin son bölümünün de anlaşıldığı görülmektedir.

10. Soru:

Metinde geçen “çadır dikmek” ifadesinin bugünkü karşılığı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Ev almak
- B) Ev kurmak
- C) Çadır üretmek
- D) Çadır onarmak

Öğrencilerin %75'i metin altı sorularından 10. soruyu tabloda da görüldüğü üzere doğru olarak yanıtlamıştır. 10.soruya öğrencilerin 15'i doğru, 5 öğrenci yanlış yanıt vermiş, hiçbir öğrenci soruyu boş bırakmamıştır. Çoğu öğrencinin doğru yanıtladığı bu soruyu ele aldığımızda hikâyenin son bölümünün de anlaşıldığı görülmektedir.

Öğrencilerin Dede Korkut Hikâyeleri'nden Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi'ni okuma ve anlama becerilerini ölçmeye yönelik yapılan bu uygulamanın sonuçlarına göre öğrenciler, 10 sorunun 7 sorusunda yeterli başarıyı sağlamışlar, 3'ünde ise sağlayamamışlardır. Bu sonuçtan hareketle, metnin %70'inin anlaşıldığı tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilginin hızla yayıldığı çağımızda bireyin ve toplumun bilgiye ulaşmasında birincil kaynak *dildir*. Dil; toplumdaki en etkili iletişim kaynağı olmasının yanı sıra, aynı zamanda da kültürün taşıyıcısıdır. Küreselleşen dünyada dil bilmek de, insanların birbirleriyle anlaşmalarını sağlamanın yanı sıra, gereklilik hâline gelmiştir. İnsanların ana dillerinin dışında başka bir dili öğrenmeleri, o dil için çalışma yapmaları, hedef dili konuşmakla birlikte kültürü öğrenmeyi de ifade etmektedir.

Yabancı dil öğretimi; dünyada giderek sınırların ortadan kalkması, iletişimin kolaylaşması ve evrenselliğe doğru adım atılmasıyla daha da önemli hâle gelmiştir. ADÖÖÇM oluşturulmuş ve bu metinde dil öğretiminin niçin önemli olduğundan başlayarak, dil öğretiminde uyulması gereken ilke ve kurallar belirlenmiştir. Bu kurallar genel olarak iki farklı dilin eşitlenmesinin yanı sıra, iki farklı kültürün de tanışmasını içermektedir.

Bu çalışma boyunca sık sık kültür kavramına değinilmiştir. Kültür-kültürlenme-kültürleşme veya çok kültürlülük, aynı zamanda çok dillilik sebebiyle ortaya çıkan ve iki dilin tanışmasında kültürün de ne denli önemli olduğunu gösteren bir olgudur. Kültür; bir milletin geçmişten günümüze sahip olduğu maddî ve manevî birikimi ifade etmektedir. Maddî birikim daha çok somut olan ve algılara hitap eden bir birikim iken, manevi birikim noktasında soyut olan fakat dilde ve kurallar çerçevesinde yaşatılan şeyler akla gelmektedir. Gelenekler, görenekler, âdetler, halk inanışları gibi kavramlar daha çok soyut alana giren ve kültürün manevî yönünü yansıtan olgulardır.

Dil öğrenme içerisinde iki veya daha fazla kültürün tanışması söz konusudur. Dilde yer alan kelimeler genellikle halkın yaşayışından dile geçtiği için, dil aynı zamanda kültürün de taşıyıcısı olma misyonunu üstlenmektedir. Bu nedenle dil öğretiminde kullanılan metinlerde kültürün ne şekilde yansıtıldığı, kültüre dair yer alan kelimeler, cümleler, gelenekler ve inanışların dilde ne şekilde yer edindiği oldukça önemlidir.

Yabancılarla Türkçe öğretimi; 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud'un yazmış olduğu *Dîvânu Lugâti't-Türk* eseri ile başlayan ve günümüze değin gelen bir süreci içermektedir. *Dîvânu Lugâti't-Türk*, Türklerin en fazla etkileşim içerisinde olduğu Araplara Türkçeyi

öğretmek ve Türkçenin zenginliklerini göstermek amaçlanırken, bugün etkileşim içinde olunan diğer milletlere Türkçeyi öğretmek adına çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye’de birçok üniversitenin bünyesi altında açılan *TÖMER*’ler, çeşitli dil öğretim merkezleri ve Türk Dil Kurumu aracılığı ile Türkçeyi bir yabancıya ne şekilde öğreneceğine dair yayınlar hazırlanmakta, materyaller ortaya konmaktadır. Yunus Emre Enstitüsü dünyanın pek çok ülkesinde yabancılara Türkçe öğretimi ve kültür sanat faaliyetleri başlıkları altında çalışmalar yürüterek Türkiye’yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını dünyaya tanıtmakta; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermektedir.

Bu çalışmada yabancılara Türkçeyi öğretmek adına kullanılan Dede Korkut Hikâyeleri üzerine araştırmalar yapılmıştır. Dede Korkut Hikâyeleri *Oğuzname* adıyla da bilinen 12.yüzyılda Oğuzların yaşamını anlatan hikâyelerdir. Hikâyelerin her birinde epik bir üslubun ve konunun ön plana çıkmasının yanı sıra hikâyeler Türklerin yaşam tarzını, değerlerini, yaşama bakış açılarını yansıtmaları adına oldukça önemlidir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri’ne yer verilmesinin en önemli nedeni; hikâyelerin Türk kültürünü en iyi şekilde aktaracak biçimde kurgulanması ve anlatılmasıdır. Hikâyeleri anlatan Dede Korkut’un üslubundan başlayarak hikâyelerde yer alan her olayda maddî manevî kültür öğelerine; aile, din, sosyal yaşam, evlilik kurumu vb. kavramlar başta olmak üzere ön plana çıkarılmıştır. ADÖÖÇM’ye bakıldığında dil öğreniminden kültürün ayrılmadığı görülmektedir. Dede Korkut Hikâyeleri’nin kültürel anlamda ön plana çıkması, bu nedenle dil öğretiminde kullanılacak bir materyal olmasını sağlamıştır.

Çalışmada, Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki kelime hazinesi, kullanılan kelimelerin muhtevası göz önüne alınmakla birlikte, hikâyelerdeki kültürel öğelerin de ön plana çıkarılması ile yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ne şekilde kullanılabileceğine yönelik tespitler yapılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmanın son bölümünde, Romanya’nın Bükreş ve Köstence şehirlerinde Türkçe öğrenen 20 yetişkin öğrencinin Dede Korkut Hikâyeleri’nden Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi’ni okuyup anlama yeterlikleri araştırılmıştır. Öğrencilere bu amaçla yapılan uygulamadan elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. ADÖÖÇM’de belirtilen okuma yeterliklerine göre Dede Korkut Hikâyeleri’nin C1 düzeyinden itibaren okunabileceği görülmüştür.
2. Öğrencilerin Dede Korkut Hikâyeleri’nden Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi’ni okuma ve anlama becerilerini ölçmeye yönelik yapılan uygulamanın sonuçlarına göre öğrenciler, 10 sorunun 7 sorusunda yeterli başarıyı sağlamışlar, 3’ünde ise sağlayamamışlardır. Bu sonuçtan hareketle, metnin %70’inin anlaşıldığı tespit edilmiştir.
3. Uygulama, öğrencilerin hikâyeyi bir kez sessiz okuma yöntemi ile okuyarak metin altı çoktan seçmeli 10 soruyu yanıtlaması şeklinde gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda %70 başarı elde edilmiştir. Derste, ders kitaplarında yer alan diğer metinlerin işleme yöntemi ile öğretmen ile birlikte işlenirse başarı yüzdesinin artacağı öngörülmektedir.
4. Sözcük, deyim, atasözü, kavram öğretiminde ve kültürel farkındalık kazandırma konusunda okuma becerisi diğer becerilere göre daha etkilidir. Bu çalışma ile tüm bu unsurları bünyesinde barındıran Dede Korkut Hikâyeleri’nden yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okuma becerisi çerçevesinde yararlanılabileceği yapılan uygulama ile gözler önüne serilmiştir.
5. Her öğrencinin Türkçe öğrenme amacı, Türkçeye ilgisi ve ihtiyacı aynı olmadığından, çeşitli konularda seçilen okuma metinleri arasında Dede Korkut Hikâyeleri’nin de yer alması, Türk edebiyatı, tarihi, kültürü, karşılaştırmalı edebiyat-kültür gibi alanlarda uzmanlaşmak, yüksek lisans ya da doktora öğrenimi görmek isteyen öğrencilere hitap edecektir.
6. Uygulama esnasında öğrencilerle yapılan görüşmelerde, Dede Korkut Hikâyeleri’ni okuyan öğrencilerin geçmişten günümüze Türk medeniyeti hakkında fikir sahibi oldukları, gözlem yapıp Türk kültürü hakkında tespitlerde buldukları görülmüştür. Öğrenciler, vatanseverlikten kadına ve çocuğa verilen değere, askerlikten geçiş dönemleri ritüellerine kadar günümüz Türkiye’sinin ve Türk kültürünün ‘arka planı’ni fark etme, mütalaa etme ve karşılaştırma fırsatı bulmuşlardır.

ÖNERİLER

Bu çalışma ve uygulama kapsamında elde edilen bulgu ve sonuçlar doğrultusunda, faydalı olacağı düşünülen öneriler şunlardır:

1. Dil öğrenim ve öğretim sürecinin aynı zamanda kültürlenme süreci olduğunu göz önünde tutarak sınıf içi uygulamalarda yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin Türk kültürünü yakından tanımaları sağlanmalıdır.
2. Bu çalışma ile Dede Korkut Hikâyeleri'nden yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okuma becerisi çerçevesinde yararlanılabileceği yapılan uygulama ile gözler önüne serilmiştir. Tek bir hikâyeden yola çıkılarak yapılan uygulamadan hareketle diğer 11 hikâye için de benzer metin sadeleştirme ve kısaltma çalışmaları yapılabilir ve bu çalışmadaki metin altı soruları ile Türkçe derslerinde Dede Korkut Hikâyeleri'nden yararlanılabilir.
3. Bu çalışmada yapılan uygulamanın benzerlerinin Türkçeye ilgi gösterilen, rağbet olan diğer ülkelerde de yapılmasının, bölgesel Türkçe ve özellikle Türk soylulara Türkçe öğretim programlarında öğretim sürecine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.
4. Dede Korkut Hikâyeleri'nden yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yalnızca bu çalışmada sunulduğu üzere okuma becerisinde değil, derse götürülmeden önce gerekli düzenlemeler yapılarak diğer becerilerde de yararlanılabilir.
5. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri'nden yalnızca özgün metin olarak değil, yeniden düzenlenerek kurmaca metin olarak da yararlanılabilir.
6. Dede Korkut Hikâyeleri'nden dört temel dil becerisinden yalnızca okuma becerisinde değil dinleme, yazma ve konuşma becerilerinde de yararlanılabilir. Dede Korkut Hikâyeleri'nden yararlanılarak dinleme becerisi için kurmaca kısa bir metin oluşturulabilir ve metne dayalı boşluk tamamlama, çoktan seçmeli soruları yanıtlama etkinlikleri yapılabilir. Yazma becerisi için hikâye özetleme ya da tamamlama; konuşma becerisi için de hikâyeyi özetleme, karakterler ve olay örgüsü üzerine konuşma gibi etkinlikler hazırlanarak Dede Korkut Hikâyeleri'nden yararlanılabilir.

7. Dede Korkut Hikâyeleri'nden hangi beceri alanında yararlanılırsa yararlanılsın, öğrenciye “Sizin edebiyatınızda da Dede Korkut Hikâyeleri gibi eserler, hikâyeler var mı?, Varsa bu hikâye ile ne gibi benzerlikler ya da farklılıklar gördünüz?” gibi sorular sorularak öğrencilerin hikâyeler üzerine derinlemesine düşünmeleri ve kendi kültürleriyle karşılaştırma yapmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abdullah, K. (1997). *Gizli Dede Korkut*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Açıkgöz, H. M. (2005). *Etkili İletişim*. Ankara: Elis Yayınları.
- Afrilyasanti, R., & Basthomi, Y. (2011). Adapting Comics and Cartoons to Develop 21st Century Learners. *Language in India*, 552-568.
- Akbaş, O. (2004). *Değer Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar (4-5.Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Akıncılar, A. (2018). *Türkçe Öğrenen Yabancılar İçin Dede Korkut Hikâyeleri'nin B1 Düzeyinde Sadeleştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Kırıkkale.
- Aksan, D. (1977). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2003). *Türkçenin Gücü*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Akyüz, Y. (1994). *Türk Eğitim Tarihi*. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.
- Ankara Üniversitesi TÖMER. (2015). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*. Ankara.
- Arslan, M., & Ergin, A. (2010). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Görsel ve İşitsel Araçların Etkin Kullanımı. *Dil Dergisi*, 147, 63-86.
- Atalay, T. D. (2016). Türkçe Eğitiminde Dede Korkut Hikâyelerinin Karakter Eğitiminde Kullanımı: Çalışma Yaprakları. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 363-394.
- Avrupa Konseyi. (2013). *Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi*. Almanya: TELC.
- Aydın, İ., & Torusdağ, G. (2014). Türkçe Öğretimi Çerçevesinde Yazınsal bir Metin Çözümleme Örneği Olarak Refik Halid Karay'ın "Garip bir Hediye"si. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3, 109-134.
- Aydın, S. (2013). Kültürel bir Miras Olarak Atasözlerinin Kullanımı Üzerine Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri. *Folklor Edebiyat*, 19(75), 173-193.
- Barın, E. (2003). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Temel Söz Varlığının Önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 311-317.
- Bascom, W.R. (1954). Folklorun Dört İşlevi. *The Journal of American Folklore*, 67 (266), 333-349.

- Başgöz, İ. (1998) Dede Korkut Destanı'nda Epitetler. *Milli Folklor Dergisi*, 5(37), 23-35.
- Bayrak, S. (1995). *Örgütlerde Etkili İletişim ve Yönetimi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul : Sistem Yayınları.
- Binyazar, A. (1996). *Dede Korkut*. İstanbul: YKY Yayınları.
- Boratav, P. N. (1933). Dede Korkut Hikâyelerindeki Tarihî Olaylar ve Kitabın Te'lif Tarihi *Türkiyat Mecmuası*.
- Bursalıoğlu, Z. (1991). *Eğitim Yönetiminde Yapı ve Uygulama*. Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cortazzi, M., & Jin, L. (1999). *Cultural Mirrors*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crosley, S. (2007). A Linguistic Analysis of Simplified and Authentic Texts. *The Modern Language Journal* , 15-30.
- Curayeva, M. (2011). Kodeks Kumanikus'ta bilmeceler ve Özbek Folklorundaki Şekiller. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, 10, 25-33.
- Çevik, H. (2006). *Çocuklara Yabancı Dil Öğretiminde Drama Tekniğinin Kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Adana.
- Demircan, Ö. (1990). *Yabancı Dil öğretim Yöntemleri*. İstanbul : Can Ofset.
- Demirtaş, A. (2015). Dede Korkut Hikâyeleri'nde "Allah" Kavramını Karşılıyan Kelimeler Üzerine. *Turkish Studies*, 10(16), 475-492.
- Deveci, H., Belet, D., & Türe, H. (2013). Dede Korkut Hikâyelerinde Yer Alan Değerler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 294-321.
- Doğan, A. (2000). *Dede Korkut'u Yeniden Okumak*. İçel: Türk Halk Edebiyatı Kurultayı.
- Dökmen, Ü. (2008). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Durmaz, A. (2003). Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretiminde Metin Seçimi. *Tübar*, 151-154.
- Eliuz, Ü. (1999). *Dede Korkut Hikâyelerinde Tipler*. Ankara: Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni .

- Er, K. O. (2006). Yabancı Dil Öğretim Programlarında Kültürün Etkileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1-14.
- Ergin, M. (1989). *Dede Korkut Kitabı I Giriş - Metin - Faksimile*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (1997). *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: TDK Yayınları.
- Göçer, A. (2013). The Opinion of Turkish Student Teachers on the Relationship between Language and Culture: A Phenomenological Analysis. *Erzincan University Journal of Education Faculty*, 25-38.
- Gökçe, O. (2005). *İletişim Bilimine Giriş*. Ankara: Turhan Yayınları.
- Gökmen, M. E. (2007). Yabancı Dil Öğretiminde Kültürler Arası İletişimsel Edinç. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Gökyay, O. Ş. (2000). *Dedem Korkudun Kitabı*. İstanbul : MEB Yayınları.
- Gül, R. (2008). Dede Korkut Hikâyelerinde Söz Kalıpları. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 100-105.
- Gün, M., & Şimşek, R. (2017). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kullanılan Hikâye Kitaplarının İncelenmesi: Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretimi A1-A2 Hikâye Seti Örneği. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(3), 502-517.
- Günay, U. T. (1999). *Dede Korkut Kitabı ve Toplumsal Değerlerin Tahlili*. Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni.
- Güneş, F. (2010). Türkçemizin Gücü ve Geleceği. *Yenises Dergisi*, 20-21.
- Güven, M. S. (2015). Kültürler Arası İletişim Engelleri: 1991'den Günümüze Türkiye - Ermenistan İlişkileri Örneği. *International Journal of Science Culture and Sport*, 105-112.
- Hayrett, A. K. (2002). *Büyük Türk Destanları*. Ankara: Türk Kültür ve Eğitim Norm Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Heuer, H. (1974). *Audivisuelle Medien im Fremdsprachenunterricht*. Stuttgart.
- <http://www.yabancilaraturkce.com/kitaplar/tarih-kaynaklar/item/91-kitabue-l-idrak-lisani-l-ettrak-esirueddin-ebu-hayyan.html> Son Erişim Tarihi:03.09.2018.
- İşcan, A. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Önemi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 29-36.
- Jung, C. G. (1996). *Analitik Psikolojinin Temel İlkeleri*. Ankara: Cem Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1998). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

- Kafesoğlu, İ. (1999). *Türk İslam Sentezi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kalfa, M. (2013). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Sözlü Kültür Unsurlarının Kullanımı. *Milli Folklor Dergisi*, 97, 167-177.
- Kalyon, Y. (2006). *Halkla İlişkiler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karagöz, İ. (2006). *Ayet ve Hadislerin Işığında Sevgi ve Dostluk*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kast, B. (1984). *Der sogenante Paradigmawechsel in der Literaturwissenschaft und Literaturdidaktik*. Almanya: Goethe Inst.
- Kocaman, A. (1983). Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler. *Türk Dili Dergisi*.
- Kongar, E. (2005). *Kültür Üzerine*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1995). Kaşgarlı Mahmud ve Divanü'l Lügat-ıt Türk. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, 1, 257-267.
- Köşker, G. (2015). Yabancı Dil Öğretiminde Kültür Aktarımı: Fransız Dili Örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 409-421.
- Kudat, C. (1994). *Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Yazınsal Metin Kullanımı*. Doktora Tezi, Ankara.
- Kutad, C. (1996). Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Kullanımı. *Tömer Dil Dergisi*, 43, 32-42.
- Lucianus, ? (1949). "Tarih Nasıl Yazılmalı", *Seçme Yazılar III*. Ankara.
- Özbek, Y. (2006). *Okumak Anlamak Yorumlamak*. Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Özdemir, C. (2013). Dil - Kültür İlişkisi: Folklor Ürünlerinin Yabancılara Türkçe Öğretiminde Yeri ve İşlevi. *Milli Folklor Dergisi*, 97, 157-166.
- Özgül, M. K. (2010). *Türk Edebiyatında Siyâsî Rûyâlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Öztelli, C. (1976). Dede Korkut Üzerine Bazı Notlar. *TFA*.
- Polat, T. (1993). Yazınsal Metinler ve Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretimi. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 181-189.
- Sarı, E. (2004). Kültürlerarası İletişim. *Folklor Dergisi*, 1-31.
- Sayın, Ş. (1989). *Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Yazın Eğitiminin Yeri*. İstanbul : İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Şahin, C. (2016). *Hikâyelerle Desteklenmiş Yabancı Dil Eğitiminin 5. ve 8. Sınıflar Düzeyinde Düzeyinde Kelime Dağarcığı, Okuduğunu Anlama ve Yabancı Dile Karşı Tutumuna Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

- Şenel, M. (2013). Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kültürel Farkındalığın Önemi . *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 11-31.
- Tapan, N. (1986). *Orta Öğretim Almanca Ders Kitaplarına Çözümsel ve Değerlendirici Bir Yaklaşım*. İstanbul Üniversitesi Doktora Tezi.
- TDK. (1999). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tezcan, S., & Boestchen, H. (2000). *Dede Korkut Oğuznameleri*. İstanbul : YKY Yayınları.
- Tomlinson, J. (1999). *Globalization and Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Tutar, H. (2003). *Örgütsel İletişim*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Ulusoy, K. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih ve Ahlak Eğitimi İlişkisi Üzerine Görüşleri (Sakarya İl Örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 155-177.
- Uslu, Z. K., & Can, B. (2010). *Kırılan Kalıplar 2: Kültürlerarası iletişim, Çokkültürlülük*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Ünalın, Ş. (2005). *Dil ve Kültür*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Üstünova, K. (2008). Dede Korkut Kitabını Oluşturan Destanlardaki Ortak Özellikler. *Turkish Studies*, 3(1), 139-144.
- Yağbasan, M. (2010). Kültürlerarası Etkileşim bağlamında Türkçe ve Yunanca'daki Ortak Söz Varlığının Değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 367-388.
- Yanık, C. (2013). *Dünyada ve Türkiye'de Çokkültürlülük*. Bursa: Sentez Yayınları.
- Zeyrek, Y. (1995). *Dünden Bugüne Ahıska Türklüğü*. Frankfurt: Türk Federasyon Yayınları.

ORİJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALKBİLİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 04/07/2019

Tez Başlığı : YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DEDE KORKUT HİKÂYESLERİ'NDEN YARARLANILMASI

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 93 sayfalık kısmına ilişkin, 02/07/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 9 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

04.07.2019

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Selcen GÜR SOY AKYÜZ

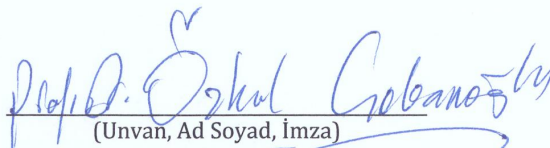
Öğrenci No: N10229339

Anabilim Dalı: Türk Halkbilimi

Programı: Türk Halkbilimi

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

EK 2.

ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Selcen GÜRİSOY AKYÜZ Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 27.05.2019 tarihli ve 12908312-300/00000610220 sayılı yazınız.

Enstitünüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Bilimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Selcen GÜRİSOY AKYÜZ'ün Doç. Dr. R. Gülin ÖĞÜT EKER danışmanlığında hazırladığı "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri'nden Yararlanılması" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 11 Haziran 2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 0d8797a6-3cfe-4744-9fed-b56d75386b3c kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Duygu Didem İLF®1

EK 3.**YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜNDEN KÖSTENCE VE BÜKREŞ YUNUS EMRE ENSTİTÜLERİNDE YAPILAN UYGULAMA İÇİN ALINAN İZİN YAZISI**

YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ
(Türkçe Eğitim Müdürlüğü)

Sayı : 63048327-199-2018/E.19732

21.03.2018

Konu : Yüksek Lisans Bitirme Tezi
Uygulaması Hk.

KÖSTENCE YUNUS EMRE TÜRK KÜLTÜR MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 19.03.2018 tarihli ve KM.RO.02-2018/0009 sayılı yazı.

İlgi yazınızda belirtilen, Köstence Yunus Emre Enstitüsünde okutman olarak görev icra eden Selcen AKYÜZ'ün, " Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dede Korkut Hikayeleri'nden Yararlanılması" temalı yüksek lisans bitirme tezinde kullanılmak üzere, Köstence ve Bükreş merkezlerimizin bünyesinde C1 ve C2 seviyesinde Türkçe eğitim alan öğrencilerinin okuma becerilerine yönelik uygulama yapılabilmesi hususundaki talebiniz, Başkanlığımızca olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Bulgilerini rica ederim.

 E-imzalı
Prof. Dr. Şeref ATEŞ
Başkan V.